

Tärvelemme kauniin äidinkielemme ihan itse

Asemoituminen ja retoriikka englannin kieltä koskevissa
sanomalehtien mielipidekirjoituksissa

Hilda Hietanen
Pro gradu -tutkielma
Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma (FM), suomen kieli
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Humanistinen tiedekunta
Turun yliopisto
Toukokuu 2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma (FM), suomen kieli

Hilda Hietanen

Tärvelemme kauniin äidinkielemme itse – Asemoituminen ja retoriikka englannin kieltä koskevissa sanomalehtien mielipidekirjoituksissa.

Sivumäärät: Tutkielma: 72, liitteet: 1

Englannin kielen käyttö arjessa on yleistynyt Suomessa viime vuosina. Samalla joissakin kansalaisissa on herännyt huoli kansalliskielten eli suomen ja ruotsin asemasta, mikä motivoi heitä kirjoittamaan aiheesta sanomalehtien mielipidekirjoituspalstalle. Mielipidekirjoituksia ei ole tähän mennessä paljoakaan tutkittu englannin kielen näkökulmasta.

Aineistoni koostuu 26 mielipidekirjoituksesta, jotka ovat peräisin Suomen suurimmista valtakunnallisista sanomalehdistä, Helsingin Sanomista, Aamulehdestä ja Maaseudun Tulevaisuudesta. Mielipidekirjoitukset on julkaistu yleisönosastokirjoituksina ja kolumneina. Aineiston tavoite on olla mahdollisimman tuoretta, joten se on kerätty tutkielmantekohetkellä kahden viime vuoden ajalta.

Tavoitteenani on selvittää, miten mielipidetekstien kirjoittajat asemoivat itsensä kielikeskusteluun, suhtautuvatko he englannin kieleen myönteisesti, kielteisesti vai tasapuolisesti, ja millaista retoriikkaa he käyttävät. Asemoitumista selvitän tarkastelemalla sanojen lähikontekstia konkordanssin avulla. Retoriikkaan paneudun laskemalla, mitä retorisia keinoja kirjoittajat käyttävät eniten, ja arvioimalla tukevatko nämä keinot kirjoittajaa itseään vai hänen väitettään. Menetelmäni perustuu retoriikantutkimuksessa suosittuun Arja Jokisen (1999) retoristen keinojen jaotteluun, jota täydennän emotiivisanalla ja retorisella kysymyksellä.

Suhtautuminen englannin kieleen oli aineiston kirjoituksissa enimmäkseen kielteistä, mikä ei yllättänyt ottaen huomioon tekstilajin ongelmakeskeisen luonteen. Nämä kirjoittajat katsoivat englannin kielen levinneen liiaksi ja pelkäsivät kansalliskielten arvostuksen hiipuvan. Tasapuolisesti suhtautuvia kirjoittajia oli odotusteni vastaisesti enemmän kuin myönteisesti suhtautuvia, mikä tarkoittaa, että keskustelu englannin kielestä ei liene yhtä polarisoitunutta kuin esimerkiksi susikeskustelu (ks. Kortelahti 2023).

Suurin osa retorisista keinoista tähtäsi väitteen, ei niinkään kirjoittajan persoonan, vahvistamiseen. Eniten käytetyksi keinoksi osoittautui emotiivisana, mikä havainnollistaa kielikeskustelun nostattamien tunteiden suurta määrää. Kirjoittajat hyödynsivät enimmäkseen kielteisävytteisiä emotiivisanoja kuvailemalla englannin "ylivaltaan" liittyviä uhkia ja huolia. Myönteissävytteiset emotiivisanat puolestaan ilmaantuivat suomen kieltä kehuttaessa sekä kansallistunnetta kohottaessa. Muita suosittuja retorisia keinoja olivat liittoutumisasteen säätely, määrällistäminen sekä metaforat, joita kirjoittajat hyödynsivät mm. muiden esittämien väitteiden kumoamiseen, omien väitteidensä vahvistamiseen ei-numeerisilla ilmauksilla sekä englannin elollistamiseen. Englannin kielen käytön lisääntyessä olisi jatkossa hyvä tutkia, kehittyvätkö suomalaisten suhtautuminen ja kielenkäyttö sitä kohtaan suvaitsevammiksi.

Avainsanat: retoriikka, retoriset keinot, englannin kieli, sanomalehti, mielipidekirjoitus, asemoituminen, asenteet, diskurssianalyysi

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Englannin kielen asema Suomessa	4
1.2	Aikaisempi tutkimus	5
1.3	Tutkimuksen tavoitteet	8
1.4	Aineisto ja menetelmät	9
1.5	Tutkimuksen rakenne	11
2	Sanomalehtiteksti väittää ja vaikuttaa	12
2.1	Puolueettomuus journalismissa, sananvapaus mielipidekirjoituksissa	12
2.2	Genre määrää tekstin tavoitteen	13
2.3	Asemoituminen heijastaa ihmisen sisäistä asennetta	15
3	Diskurssi, retoriikka ja argumentaatio	17
3.1	Diskurssi on tapa puhua	17
3.2	Retoriikka tähtää vakuuttamiseen	19
3.2.1	Retoriikan historia ja nykytutkimus	19
3.2.2	Retoriset keinot	22
3.3	Argumentaatio on puhujan ja yleisön yhteispeliä	27
4	Aineiston keruu ja luokittelu	29
4.1	Aineiston käsittelyn eettiset kysymykset	29
4.2	Suomen laajalevikkisimmät painetut sanomalehdet	29
4.3	Kirjoittajien asemoituminen	31
5	Yleisönosastokirjoitusten ja kolumnien retoriikka	35
5.1	Määrällinen analyysi	35
5.2	Laadullinen analyysi	37
5.2.1	Emotiivisanat	37
5.2.2	Liittoutumisasteen säätely	42
5.2.3	Määrällistäminen	45
5.2.4	Metaforat	48
5.2.5	Kategorisointi	49
5.2.6	Konsensus: <i>me</i> -puhe ja asiantuntijat	52
5.2.7	Ääri-ilmaisut	55
5.2.8	Retorinen kysymys	56
5.2.9	Muut retoriset keinot	57
6	Lopuksi	61
	Lähteet	67
	Liitteet	73
	Liite 1. Retoriset keinot mielipidekirjoituksissa	73

1 Johdanto

1.1 Englannin kielen asema Suomessa

Englannin kielen käyttö on viime vuosina yleistynyt suomalaisessa yhteiskunnassa, varsinkin yrityksissä ja korkeakouluissa, mikä on herättänyt suomalaisissa huolta siitä, että suomen ja ruotsin käyttö vähenee. Näiden kahden virallisen kansalliskielen nykytilasta raporteja ja selvityksiä ovat tehneet Tiina Onikki-Rantajääskö (2024), Mikko Laitinen ynnä muut (2023) sekä Janne Saarikivi ja Jani Koskinen (2023). Viimeksi mainitut keskittyvät tutkimuksessaan yliopistomaailmaan, kun taas Laitinen ym. tutkivat sen lisäksi elinkeinoelämää ja julkishallintoa. Onikki-Rantajääskön johtama raportti suomen kielestä on näistä kolmesta tutkimuksesta laajin, sillä se kattaa muitakin yhteiskunnan osa-alueita, kuten journalismin.

Edellä mainituissa tutkimuksissa selvitetään kansalliskielten lisäksi englannin asemaa.

Tutkijat suhtautuvat englanttiin hieman eri tavoin. Saarikivi ja Koskinen puolustavat kansalliskieliä kärkkäämmin sekä antavat niiden statusta vahvistavia ja englannin tilaa kaventavia toimenpide-ehdotuksia. Heidän mukaansa englantia suositaan tieteen kielenä ja sen käyttö lisääntyy erityisesti ylemmässä korkeakoulututkinnoissa sekä tohtoritutkinnoissa. (Saarikivi ja Koskinen 2023, 66, 68, 79, 111–114.)

Laitinen ym. ovat eri linjoilla raportissaan *Englanti Suomen kansalliskielten rinnalla: Kohti joustavaa monikielisyyttä* (2023). He toteavat, että englantia ei ole kansalliskielille uhka, mutta niiden yhteiseloa sen kanssa on tuettava, jotta tasapaino säilyy. Laitinen ym. eivät suosittele englannin käytön kaventamista kansainvälisen yhteistyön kustannuksella. He ehdottavat, että monikielisyydestä tehtäisiin houkuttelevampaa kuin mitä se nykyään on. Vastakkainasettelun sijaan englantia ja kansalliskieliä käytettäisiin toistensa rinnalla. (Laitinen ym. 2023, 127–128, 130–131.)

Onikki-Rantajääskön tulokset sijoittuvat kutakuinkin kahden edellisen tutkimuksen välimaastoon. Hänen mielestään suomen kielen status on toistaiseksi hyvä, mutta englannin käyttö voi yleistyä korkeakoulujen myötä muillakin yhteiskunnan osa-alueilla. Hän painottaa saavutettavuutta ja maahanmuuttajanäkökulmaa: suomenkielisten, myös selkokielisten, palveluiden hyvä laatu on varmistettava, ja maahanmuuttajille on tarjottava tilaisuus opiskella suomen kieltä niin työpaikalla kuin muuallakin. Onikki-Rantajääskö suosittelee monikielisyyttä pelkän englanninkielisyyden sijasta. (Onikki-Rantajääskö 2024, Tiivistelmä.)

Myös Kotimaisten kielten keskuksen entinen johtaja Pirkko Nuolijärvi (2024) painottaa monikielisyyttä. Hänen mukaansa joidenkin ehdottama englannin kielen virallistaminen ei poistaisi kielten vastakkainasettelua. Englannista on hyötyä muun muassa kansainvälisen yhteisön kielenä, ja siksi se sopii myös korkeakoulutukseen kansalliskielten rinnalle. On keskusteltava siitä, mihin yhteyteen mitkäkin kielet sopivat, ja hyväksyttävä suomen oppijoiden kieleen tuoma variaatio. Kielen vaihtelu ei rapauta kieltä, vaan pitää sen elossa. (Nuolijärvi 2024, 4–5.)

Edellisten tutkimukset lähtökohta, siis huoli kansalliskielistä, on herättänyt vilkasta keskustelua mediassa. Toimittajat ovat kirjoittaneet englannin kielestä lehtiartikkeleita ja tehneet kyselyjä sekä haastatteluja. Lehdet ovat julkaisseet myös mielipidekirjoituksia, jotka avaavat näkökulman kansalaisten ajatuksiin. Oman tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten mielipidettä ilmaisevien sanomalehtitekstien kirjoittajat puhuvat englannin kielestä, miten he siihen suhtautuvat sekä millaista retoriikkaa ja argumentaatiota he käyttävät.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Sanomalehti elää tiiviissä yhteisössä oman aikansa kanssa ja niin myös sen tutkimus. Opinnäytteitä sanomalehtien retoriikasta ovat tehneet muun muassa Venäjä-uutisoitiin keskittyvä Rosa Carpelan (2020) sekä Suomen Nato-jäsenyyttä käsitteleviin mediateksteihin perehtynyt Anna Hollo (2023). Mielipidekirjoituksia puolestaan on tarkasteltu sellaisista aihenäkökulmista, kuten tasa-arvoinen avioliittolaki (Valtari 2014), lastensuojelu (Rämö 2020) sekä kehoposiitivisuus (Kokko 2018). Kaikissa edellä mainituissa tutkielmissa kirjoitukset on etsitty Helsingin Sanomista. Kolumneja on viime vuosina tutkittu niin diskurssin kuin retoriikan ja sisällönanalyysin näkökulmasta. Kolumneihin perehtyessä on tavallista keskittyä vain yhden ihmisen, esimerkiksi Sanna Ukkolan (Hepo-oja 2024), kirjoituksiin.

Suomen kielestä oltiin Helsingin Sanomien mielipidepalstalla huolissaan jo 2000-luvun alussa, kuten käy ilmi Anna-Saima Huttusen (2001) kielikäsitteitä tarkastelevasta pro gradusta. Tuolloin keskusteltiin oikeinkirjoituksesta, teitittelystä sekä äidinkielen opetuksesta. Jotkut kirjoittajat uskoivat, että äidinkielen heikko osaaminen johtuu englannin “ylikorostuneisuudesta” työelämän, varsinkin tietotekniikan ja kansainvälisyyden kielenä. Kirjoittajat toivat esiin uhkakuvia suomen kielen arvon alenemisesta sekä sen osaamisen rappeutumisesta. Eräs kirjoittaja pelkäsi suomen jopa katoavan, jos englanti tulisi liian suureksi osaksi suomalaisten arkista kielenkäyttöä. (Huttunen 2001, 57, 59, 36.) On

kiinnostavaa, että sama huoli englannin kielen väitetystä liian tiuhasta käytöstä suomen kielen kustannuksella on esillä vielä yli kaksikymmentä vuotta myöhemmin.

Tarkastelin kandidaatintutkielmassani (Hietanen 2022) pitkälti samaa aihetta kuin nytkin: sitä miten retorisia keinoja käytetään yleisönosastokirjoituksissa ja kolumneissa. Tuolloin tarkastelin myös tekstiviestejä, sillä niitä löytyi maakuntalehdistä paljon. Myös kysymyksenasettelu oli aikaisemmassa tutkimuksessani samankaltainen kuin nyt. Selvitin, mitä retorisia keinoja käytettiin eniten ja millä tavalla ne vahvistivat argumentaatiota. Erona tähän tutkimukseeni oli suppeampi aineisto, joka muodostui valtakunnallisten lehtien sijasta maakuntalehdistä. Niiden mielipidekirjoituksissa eniten käytettyjä retorisia keinoja olivat metaforat, emotiivisanat eli tunteisiin vetoavat sanat, nimeäminen sekä numeerinen ja ei-numeerinen määrällistämistäminen. Esittelen tuloksiani tarkemmin luvussa 3.2.2, jossa kerron, miten retorisia keinoja voidaan jaotella.

En onnistunut löytämään paljoa suomalaista retoriikan- tai diskurssintutkimusta, joka käsittelee puhetta englannin kielen asemasta. Vain Paula Kalaja ja Irene Hyrkstedt (2000) ovat soveltaneet diskurssianalyysia tähän aiheeseen tutkiessaan yliopisto-opiskelijoiden asenteita englannin kieleen. He osoittavat diskurssianalyysin hyväksi puoleksi joustavuuden, aineistolähtöisyyden ja tutkittavien ilmaisuvapauden (Kalaja ja Hyrkstedt 2000, 384–385.)

Fennistiikan alalla on englannin kielen sijaan tehty muista aiheista paljon tutkimusta, joissa näkökulmana on median retoriikka, argumentaatio ja diskurssianalyysi. Muun muassa Heidi Kortelahti (2023) käyttää pro gradussaan retorista diskurssianalyysia, jonka avulla hän tutkii mielipidekirjoitusten kirjoittajien asenteita susia kohtaan. Hänellä on laaja kirjo aineistoa: yhteensä 45 tekstiä 17:stä eri sanomalehdestä isoista valtakunnallisista lehdistä pieneen kaupunkilehteen.

Toisen mielipidekirjoituksia hyödyntävän pro gradun, jota pidän esimerkillisenä, on tehnyt Sirpa Niiniviita (1995). Hän paljastaa sanasemantiikan keinoin asenteellista kieltä, jota Helsingin Sanomien ja Aamulehden mielipidekirjoittajat käyttävät kirjoittaessaan Suomeen saapuvista ulkomaalaisista. Tutkielmassa on paljon yhtäläisyyksiä omaani: kiistelty ja tunteita herättävä aihe, voimakkaita mielipiteitä ilmaisevat kirjoitukset sekä laajalevikkiset sanomalehdet. (Niiniviita 1995, 18, 1.) Esittelen Niiniviidan tekemiä huomioita kirjoittajien asenteista luvussa 4.2.

Aikakauslehtien kolumnien puhuja- ja yleisöviittauksia on tutkinut Asta Lempinen (2006). Pro gradussaan hän yhdistelee kieliopillisten kategorioiden sekä retorisen tilanteen tutkimusta. Aineistona on 12 kolumnia neljältä eri kirjoittajalta, mikä voi kuulostaa vähältä, mutta Lempinen kuitenkin paneutuu niihin syvällisesti yhdistelemällä kvantitatiivista ja kvalitatiivista analyysia. Näin hän saa selville, millaista kunkin kolumnistin tyyli on verrattuna muihin. Jokaisella kolumnistilla on suostutteluun omat keinonsa riippuen näiden kirjoitustyylistä ja henkilöbrändistä. (Lempinen 2006, 14, 29, 116–117.) Itselläni on samankaltainen lähestymistapa kuin Lempisellä, sillä käytän metodeina sekä määrällistä että laadullista tutkimistapaa.

Minna Sääskilahti (2006) tutkii väitöskirjassaan, millä tavalla alkoholivalistustekstit ovat muuttuneet sekä miten ne vaikuttavat lukijaan. Hän käyttää suosittua Chaïm Perelmanin (1996) argumentaatioteoriaa apunaan. Sääskilahti määrittelee argumentiksi ilmaukset, joissa on väitteen, perustelun ja taustaoletusten yhdistelmä. Argumentin pituus voi ulottua perättäisistä lauseista jopa kappalerajat ylittävään kokonaisuuteen. (Sääskilahti 2006, 144–145.) Sääskilahti tekee ihailtavan tarkkaa työtä argumentointitapojen laskemisessa sekä niiden suhteuttamisessa toisiinsa (ks. mt., 167). Itse en kuitenkaan ryhdy laskemaan argumentteja tarkasti, sillä tutkimukseni pääpaino on retoristen keinojen analyysissa.

Sanomalehtiretoriikan tunnepuolesta on tehty tutkimusta muun muassa päätöksen käsitteen näkökulmasta (ks. Niemi 2018). Yksi tutkimistani retorisisista keinoista, emotiivisana, ei kuitenkaan ole yleisessä käytössä kielentutkimuksessa, jossa puhutaankin enemmän affektiivisuudesta, joka liittyy puhujan tunteita ja asenteita paljastaviin kielellisiin konstruktioihin (Tieteen termipankki 2025, Affektinen ilmaus). Affektiivisuus on kielitieteen suosima käsite, sillä se kiinnittää huomionsa ensisijaisesti kielen muotoon, kuten foneemeihin ja sijamuotoihin. Emotiivisuuden käsitettä hyödynnetään puolestaan retoriikassa, sillä sen avulla tutkitaan vaikuttamista. Koska en tutki tiettyjä kielikonstruktioita, katson emotiivisanan käsitteen omaan tutkimukseeni sopivaksi.

Retoriikan ja argumentaation tutkimuksen kohteena on usein siis tunteita herättävä ja jyrkästi mielipiteitä jakava aihe, kuten alkoholi tai sudet. Aiheena voi olla myös uusi ilmiö, joka koetaan vieraana, kuten normaalia tiheämpi pakolaisvirta. Oma tutkimukseni ei ole poikkeus, sillä vaikka englannin kieli ei ole Suomessa sinänsä uusi asia, sitä kuvaillaan sen yleistyneen käytön myötä “äidinkieleen tunkeutuvaksi” vieraaksi kieleksi.

1.3 Tutkimuksen tavoitteet

Olen jo jonkin aikaa seurannut, miten englannin kielestä kirjoitetaan sanomalehdissä. Usein kirjoittelun sävy on ollut kielteistä, ja kohta esittelemäni hypoteesi on tämän mukainen. Minulla on paljon ennakkotietoa aiheestani tekemäni kandidaatintutkielman takia. Olen huomannut arkielämässäni ja kandidaatintutkielmassani mielipidekirjoituksissa käytettävän paljon erilaisia retorisia keinoja, kuten metaforia, ja siksi kirjoitusten retoriikan tutkiminen on kiinnostavaa. Aineiston ja tutkimuskysymysten valinta oli siis melko suoraviivaista. Tutkimukseni pyrkii paljastamaan sanomalehtien mielipidekirjoitusten retoriikan käyttöä sekä kirjoittajien suhtautumista englannin kieleen.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Ilmeneekö sanomalehtien mielipidekirjoituksissa myönteisiä, kielteisiä vai tasapuolisia asemoitumisia englannin kieltä kohtaan?
2. Mitä retorisia keinoja mielipidekirjoitusten kirjoittajat käyttävät eniten?
3. Miten retoriset keinot tekevät väitteen tai sen esittäjän vakuuttavammaksi?

Hypoteesini ensimmäiseen tutkimuskysymykseen on se, että suurin osa kirjoittajista suhtautuu englannin kieleen kielteisesti. He todennäköisesti kokevat englannin kielen ongelmaksi, joka vaatii huomiota lehden lukijoilta. Neutraalisti suhtautuvia on luultavasti vähän, sillä ne, joita englannin kieli ei häiritse, eivät todennäköisesti näe vaivaa ottaakseen asiaa puheeksi lehtipalstalla. Saman huomion on tehnyt Kortelahti (2023, 25).

Toisessa tutkimuskysymyksessä oletan, ettei retoriikka ole yhtä tunteisiin vetoavaa kuin maakuntalehdissä, eikä esimerkiksi emotiivisanoja tai radikaaleja nimityksiä esiinny yhtä paljon (vrt. Hietanen 2022, 11). Varsinkin moni Helsingin Sanomien kirjoittajista aineistossani on yliopistomaailman väkeä, kuten professoreita, maistereita ja tutkijoita, joiden retoriikan ja argumenttien voisi olettaa pohjautuvan tutkimustuloksiin ja tosiasioihin. Ensivilkaisulta kirjoituksissa ei näytä esiintyvän numeerista määrällistämistä eli tarkkoja lukuja tai prosentteja, mutta ei-numeerista määrällistämistä saattaa olla paljonkin, jos kirjoittaja esimerkiksi käyttää sitä liioittelemiseen. Metaforia voi olla paljonkin, sillä niitä käytetään arkikielessä enemmän kuin huomaammekaan, esimerkkinä *tuolin jalka* (Perelman 1996, 137). Retorisista keinoisten keinojen käyttöasteita on kuitenkin hanakala ennustaa, koska niiden sävy voi vaihdella kontekstin mukaan.

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä arvelen kirjoittajien käyttävän omia arkielämän kokemuksiin tukiensa väitettään. Oletan näin, sillä aineistoa hakiessani huomasin kirjoittajien viittavan paljon itseensä ja omiin kokemuksiinsa sekä kertovan tarinoita. Kirjoittajaan itseensä viittaavia retorisia keinoja voi löytyä siis paljonkin. Myös *me*-puhe eli ryhmähenkeen vetoaminen ei varmastikaan ole harvinainen näky aineistossani, sillä englannin kielestä puhuttaessa esimerkiksi suomalaisen identiteettiin ja yhteisöön nojautuminen on tavallista (vrt. Hietanen 2022, 11).

1.4 Aineisto ja menetelmät

Analyysini kattaa kaksi osiota: kirjoittajien asemoitumisen selvittämisen sekä retoristen keinojen laskemisen ja laadullisen tarkastelun. Ensiksi mainitussa mallina toimii aiemmin mainitun Kortelahun pro gradun mielipidekirjoitusten susiasenteita kuvaava taulukko (Kortelahti 2023, 25). Asenteiden analyysissä metodini perustuu argumenttianalyysiin sekä silmämääräiseen konkordanssin eli tiettyä sanaa ympäröivän kontekstin selvittämiseen. Ensimmäinen osio on lyhyempi, sillä tutkimuksen pääpaino on jälkimmäisessä osiossa.

Tutkimuksen jälkimmäisessä osiossa olen valinnut metodini pitkälti aiemman suomalaisen retoriikantutkimuksen mallin mukaan. Siitä löytyy muutama teos, joihin tukeudutaan tiuhaan varsinkin opinnäytteissä. Koska tutkin pitkälti samaa aihetta kuin kandissani, sama teoriapohja voisi auttaa tulosten vertailussa, vaikka aineisto onkin hieman erilainen. Tuloksia on näin myös helpompi verrata muiden tekemiin opinnäytteisiin. Retoristen keinojen luokittelun pohjana käytän eniten Arja Jokisen jaottelua (1999, 132–155) suositusta teoksesta Diskurssianalyysi liikkeessä. Jokiseen viitataan paljon, sillä yhtä kattavaa tyypittelyä ei suomalaisesta retoriikantutkimuksesta tunnu löytyvän.

Kandidaatintutkielmassani huomasin, että maakuntalehdistä löytyy värikästä retoriikkaa, mutta haluan tällä kertaa tutkia valtakunnallisia lehtiä, jotta saisin paremman kokonaiskuvan aiheesta. Aineistonani käytän kolmea levikiltään Suomen suurinta painettua sanomalehteä: Helsingin Sanomia, Aamulehteä ja Maaseudun Tulevaisuutta. Laajalevikkisissä sanomalehdissä ei julkaista mitä tahansa, ja mielipidekirjoitukset käyvät läpi tiukan seulan. Esimerkiksi Helsingin Sanomien nettisivuilla kriteerejä on paljon: “Jos esität mielipiteen, esitä myös asiaperustelut. Jos perusteluja ei ole, puheenvuorosi voidaan jättää julkaisematta. – Tarjoa uusia näkökulmia tai mielipiteitä, älä toista vanhoja tai jankuta”. (Helsingin Sanomat 2025, Ohjeita mielipidekirjoituksen lähettämiseen.) Myös kiroilu ja alatyölin käyttö sekä lainrikkomukset, kuten kunnianloukkaus, ovat kiellettyjä. Toimittajat tarkistavat kieliasun

sekä muokkaavat liian pitkistä tekstistä lyhyen ja selkeän. (Helsingin Sanomat 2025, Ohjeita mielipidekirjoituksen lähettämiseen.) Aamulehdellä kriteerejä ei ole yhtä paljon, mutta sen toimitus kuitenkin kannustaa lukijoitaan kypsään ajatteluun: “Erityisesti toivotamme tervetulleeksi ajankohtaiset ja terävät kirjoitukset, jotka avaavat uusia ajatuksia, esittävät ideoita ja ovat rakentavia” (Aamulehti 2025, Kirjoita mielipide). Maaseudun Tulevaisuuden nettisivuilla ei ole erikseen mainittu muita rajoituksia, kuin että kirjoituksen on oltava lyhyt ja ytimekäs (Viestimedia 2025, Maaseudun Tulevaisuuden toimituksen palautelomake).

Sanomalehdet kannustavat ihmisiä yhteiskunnalliseen keskusteluun ja argumentoimaan hyvin. Tämän vuoksi ne ovat retoriikan kannalta hedelmällisiä tutkimuskohteita, jotka valottavat nykysuomalaisen mielteitä. Kirjoitukset löytyvät ePress-sivustolta, joka on käytettävissä kirjastojen lukupisteissä ympäri Suomen. Sivustolle pääsee myös omalla tietokoneella, jos se on yhteydessä kirjaston Wi-Fiin. Valitsin aineiston sen suuren levikin ja maantieteellisen laajuuden vuoksi. Laajalevikkisillä sanomalehdillä on iso yleisö ja sen myötä myös suuri kirjoittajakunta. Tutkimuksessa on näin suurempi tekstiotanta kuin maakuntalehdissä, mutta valtakunnallisten lehtien kriteerit rajoittavat jonkin verran julkaistavien mielipidekirjoitusten kielen tyyliä. Sen myötä jyrkempää ja äärimmäisyyksiin menevää kieltä sekä retoriikkaa karsiutuu. Valtakunnallisten lehtien avulla pyrin saamaan tutkittavaksi mahdollisimman monipuolisen kirjoittajakunnan tuotoksia pitäytymällä kuitenkin selkeyden vuoksi vain muutamassa sanomalehtinimikkeessä.

Tarkastelen tutkimuksessani lukijoiden kirjoittamia yleisönosastokirjoituksia sekä toimittajien kirjoittamia kolumneja. Edellisissä kuuluu lehden lukijoiden ääni ja jälkimmäisissä toimittajien. Molemmat siis tarjoavat hieman eri näkökulman aiheeseen.

Mielipidekirjoittaminen on tunteiden ja ajatusten ilmaisua sekä yhteiskunnallista vaikuttamista. Yhteiskunnallisia puutteita voi yrittää korjata kirjoittamalla lehteen, sillä tämä tuo asian tai ilmiön muiden tietoisuuteen. Kun ilmiöstä tiedetään enemmän, on helpompi miettiä siihen ratkaisua.

Vilkas keskustelu englannin kielen asemasta Suomessa kertoo aiheen olevan kansalaisille tärkeä. Tekstien teemoista voi päätellä, mitä asioita kirjoittajat pitävät ongelmallisina ja mitä he arvostavat. Retoriikkaa tutkimalla voin selvittää, miten kirjoittajat suhtautuvat englannin kieleen ja millä keinoilla sen ilmaisevat. Suhtautuminen voi olla esimerkiksi vastaanottavaa, avomielistä, torjuvaa, epäröivää tai huolestunutta.

Menetelmäni perustuu laadulliseen aineistopohjaiseen kielentutkimukseen, joka sopii syvällisen luonteensa vuoksi vähän tutkittujen ja monipuolisten ilmiöiden sekä suppeiden aineistojen analyysiin. Se on kuitenkin aikaa vievää, ja aineiston ollessa suppea tutkimustuloksista ei voi tehdä yleistyksiä. Aineistopohjaisessa tutkimuksessa aineisto luokitellaan aikaisempien teorioiden pohjalta. (Luodonpää-Manni ja Ojutkangas 2020, 414, 435, 438.) Näin teen itsekin teoriaosuudessa. Aineistoni on noin puolet pienempi kuin esimerkiksi Kortelahdella (2023, 8–9), jolla mielipidekirjoituksia on 45, tai Hollolla (2023, 26), jolla uutisia, artikkeleita ja mielipidekirjoituksia on 52. Voin tehdä joitakin yleistyksiä kirjoittajien retoriikasta puheenaiheen eli englannin kielen suhteen, mutta ei ole mielekästä laajentaa päätelmiä koskemaan tietyn lehden retoriikkaa.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Seuraavassa luvussa tarkastelen sanomalehti- ja mielipidekirjoittelun tavoitteita sekä genren roolia näiden tavoitteiden muodostamisessa. Pohdin myös sitä, voiko ihmisen asenteita tutkia mielipidetekstien kautta. Luvussa 3 esittelen tutkielmani teoriapohjaa eli diskurssia, argumentaatiota ja retoriikkaa, joista painotan viimeksi mainittua eniten. Luvussa 4 kerron, mistä sanomalehdistä keräsin aineiston, miten luokittelin sen ja millä tavalla kirjoittajien niin sanotut asenteet, tarkemmin sanottuna asemoitumiset, jakautuvat mielipidekirjoitusten kesken. 5. luvussa syvennyn yleisönosastokirjoitusten ja kolumnien retoriikkaan määrällisesti sekä laadullisesti ja 6. luvussa tarkastelen tuloksia aiemman tutkimuksen kannalta.

2 Sanomalehtiteksti väittää ja vaikuttaa

Tutkielmassani käyttämäni käsitteet *mielipidekirjoitus*, *yleisönosastokirjoitus* ja *kolumni* ovat melko yksitulkintaisia, sillä ne viittaavat konkreettisiin, yleensä painettuihin, helposti tunnistettaviin teksteihin. Kielitoimiston sanakirja (=KS) määrittelee mielipidekirjoituksen ‘kantaa ottavana kirjoituksena’ (KS 2025, *mielipidekirjoitus*). Yleisönosastokirjoitusta se puolestaan kuvaa ‘yleisönosastoon lähetettynä kirjoituksena’ (KS 2025, *yleisönosastokirjoitus*). Kolumni puolestaan on ‘kolumnistin kirjoittama artikkeli sanoma- tai aikakauslehdessä’ (KS 2025, *kolumni*). Jälkimmäisiin ei siis sanakirjamääritelmässä sisälly kantaottavuuden elementtiä. Mutta koska sekä yleisönosastokirjoituksessa että kolumnissa ilmaistaan usein jokin mielipide, kutsun molempia yhteisnimityksellä mielipidekirjoitus. Luvussa 2.1 esittelen journalismin pääideoita, kuten puolueettomuutta ja sananvapautta. Luvussa 2.2 avaatan yleisönosastokirjoituksen ja kolumnin käsitteitä tarkemmin sekä selitän, mikä vaikutus tekstilajilla on tekstin tavoitteeseen. Luku 2.3 paljastaa, miten asenteet voivat vaikuttaa kirjoitustyyliin.

2.1 Puolueettomuus journalismissa, sananvapaus mielipidekirjoituksissa

Perti Hemánuksen (1990) mukaan ulkomainen journalismin tutkimus ei ole ollut yhtä mieltä siitä, pyrkiikö journalismi vaikuttamaan. Niin kutsutuissa sosialistisissa maissa, joilla Hemánus varmaankin viittaa entiseen Neuvostoliittoon ja sen vallan alla olleisiin maihin, myönnetään, että journalismi ei pääse eroon poliittisesta ja ideologisesta luonteestaan, vaikka pyrkiikin ammattimaisuuteen. Niin kutsutuissa länsimaissa puolestaan journalismin ajatellaan olevan ammatillista, neutraalia ja niin tahtoessaan vapaata poliittisista ja ideologisista näkemyksistä. Myös eräs Helsingin Sanomien päätoimittaja on sanonut: “me emme pyri vaikuttamaan”. (Hemánus 1990, 15.) Ajattelen tämän näkemyksen olevan jokseenkin vanhentunut. En usko, että journalismi nähdään nykyään länsimaissa objektiivisena tahona. Isoimmillakin lehdillä on omat näkemyksensä esimerkiksi siitä, minkälaista tekstiä saa julkaista ja minkälaisia poliittisia näkemyksiä esittää. Esimerkiksi mitä lukijoiden kirjoittamiin teksteihin tulee, toimituksen täytyy hävittää väkivaltaa, syrjintää ja vihaa lietsovat sekä yksityisyyden ja ihmisoikeuksien vastaiset sisällöt (Journalistin ohjeet 2024, Liite: Yleisön itse julkaisema sisältö).

Hemánus toteaa itsekin, että journalismi on instituutio, jolla on omat arvonsa ja käytäntönsä, eivätkä siellä työskentele “puhtaat” ja täysin riippumattomat yksilöt. Ihminen voi kuvitella olevansa objektiivinen, mutta hänen kertomuksensa on aina tapahtumien tulkintaa eikä niiden

suoraa kuvausta. Yksilö myös valitsee, minkä teeman alla hän esittää aiheensa: “– – todellisuuteen on aina, myös journalismissa, pakko avata jokin näkökulma, toisen sanonnan mukaan todellisuus on ensin tematisoitava”. (Hemánus 1990, 18–19.) Löytämässäni mielipideteksteissä kirjoittajat ovat valinneet teemaksi esimerkiksi oman kielihistoriansa, englannin kielen tieteen kielenä, työelämässä ja hoitoalalla.

Mielipidekirjoituksissa tilanne on toinen: tavoitteena ei ole tavallisen journalismin tapaan kirjoittaa objektiivisesti, vaan nostaa esiin yhteiskunnan ongelmia, keskustella ja puolustaa omia näkemyksiään. Mielipidekirjoitus on siis tärkeä väylä, jossa suomalainen voi käyttää sananvapauttaan. Mikkosen ja Lehikoisen (2010) mukaan kirjoituksen julkaisematta jättäminen ei ole sananvapauden rajoittamista. Perustuslaki ei siis velvoita toimitusta julkaisemaan kaikkia tekstejä sananvapauden nimissä. (Mikkonen ja Lehikoinen 2010, 6.)

2.2 Genre määrää tekstin tavoitteen

Genre tarkoittaa kielitieteessä tekstilajia. Määritelmään kuuluvat sekä tekstin rakenne että sen rooli sosiaalisessa toiminnassa (Tieteen termipankki 2025, Genre.) Myös Miller (1994) määrittelee genren tekstin muodon ja esiintymiskontekstin yhteensulautumaksi. Määrittelyssä kaikkein tärkeintä on genren käyttötarkoitus ja tilanteen vaatima retoriikka. Toisin kuin jotkut tutkijat väittävät, retorinen tilanne ei ole materiaallinen ja mitattavissa oleva vaan pikemminkin sosiaalinen, eli se edellyttää yksilön tulkintaa. Genren avulla ihminen voi ilmaista sekä yksilöllisiä että sosiaalisia tarpeitaan, esimerkiksi anteeksipyyttämistä tai jonkin tuotteen suosittelua toiselle. (Miller 1994, 23–24, 28–29, 38–39.) Miten ihminen siis hyötyy kirjoittamalla sanomalehteen? Esimerkiksi kolumnin genre antaa toimittajalle tai julkisuuden henkilölle alustan omien näkemystensä kärkkääseenkin ilmaisuun sekä lukijoiden hauskuuttamiseen. Samalla kolumnisti tekee itseään tunnetuksi ja rakentaa brändiään omilla ehdoillaan. Oma ääni on tärkeä varsinkin poliitikoille, jotka ovat mediassa useammin kirjoittelun kohteena kuin itse kirjoittajana. Millerin mainitseman retorisen tilanteen toistuessa riittävän monta kertaa se tulee tutuksi ja siitä syntyy uusi genre. Kuten kielikin, genret kehittyvät, muuttuvat ja katoavat. (Miller 1994, 29.)

Hemánuksen mukaan genre tarkoitti alun perin lajia, mutta journalismista puhuttaessa sopiva sana on *juttutyppi*. Yleisimpiä sanomalehdissä käytettyjä juttutyyppejä ovat yksinkertaistetusti seuraavat: uutinen, uutista syventävä taustajuttu, feature, pakina, arvostelu, kolumni ja pääkirjoitus. (Hemánus 1990, 81–82.) Koska juttutyppi ei ole terminä vakiintunut kielitieteen alalla, on sopivampaa puhua tekstilajista.

Keskityn tutkimuksessani kahteen tekstilajiin: yleisönosastokirjoitukseen ja kolumniin. Näistä ensimmäiseen saamme näkökulmaa Uutismedian liiton mediakasvatuksellinen oppimateriaali Juttutyypit.fi-sivustolta, joka määrittelee mielipidekirjoituksen perinteisenä, kantaa ottavana ja lukijan tekemänä juttutyypinä. Kun kirjoitus julkaistaan sanomalehden yleisönosastolla, julkisuus antaa sille arvoa aiheen noustessa muidenkin tietoisuuteen. Mielipidekirjoituksen tulee noudattaa journalistin ohjeita, eli esimerkiksi faktat tulee tarkistaa. Toimituksen olisi hyvä lukea kirjoitukset moneen kertaan, mutta resurssien vähyyden vuoksi tämä ei aina onnistu. (Juttutyypit 2021, Mielipidekirjoitus.)

Yleisönosastokirjoituksella on tiettyjä piirteitä, joista sen tunnistaa. Tekstilaji on argumentatiivinen, “perusteltu kannanotto johonkin ajankohtaiseen aiheeseen” (Karhumäki ja Kouki 2016, 59, 16). Se on usein osa kirjoitusten ketjua, johon lukija hyppää kesken kaiken mukaan. *Minä*-muodon käyttö on tavallista, sillä kirjoittaja valitsee usein itseensä liittyvän aiheen. (Mikkonen 2010, 21, 102.) Arvostetuimmat piirteet ovat ajankohtaisuus, paikallisuus sekä tuoreet näkökulmat (Mikkonen ja Lehikoinen 2010, 3.)

Sosiologista näkökulmaa tarjoaa Risto Haverinen (1992), jonka mukaan yleisönosastokirjoituksen tehtävänä on sekä kertoa yleisestä mielipiteestä että muovata sitä. Kirjoitukset myös “purkavat kirjoittajan aggressioita” sekä tuovat esiin näkökulmia, joita toimitus ei ehkä huomaa käsitellä, eivätkä ne välttämättä kuvasta sanomalehden toimituspoliittista “linjaa”. (Haverinen 1992, 4, 5 < Tolkki 1990, 13, 16.) Kirjoittaessaan ihmiset selittävät ongelmia ja laittavat laajoja ilmiöitä arkikontekstiin (Haverinen 1992, 9). Vaikka yleisönosastokirjoitukset heijastavatkin kansalaisten mielipidettä, niiden kirjoittajina ovat usein keski-ikäiset ja vanhemmat miehet (Mikkonen ja Lehikoinen 2010, 3–4.)

Määritelläänpä seuraavaksi kolumni. Juttutyypit.fi-sivusto selittää sen perinteisenä ja kantaa ottavana juttutyypinä, mutta sillä erolla, että siinä kuuluu toimittajan eikä lukijan ääni. Kolumnisti ei kuitenkaan aina ole toimittaja vaan esimerkiksi poliitikko tai jonkin alan erityisasiantuntija. Joskus kolumnistin tapa kirjoittaa on niin tunnistettava, että hänelle syntyy oma brändinsä. Aiheensa ja kirjoitustyyliinsä kolumnisti määrää itse, ja tekstilajin humoristinen ja leikkisä tyyli lähentelee pakinaa. Kolumnisti ottaa kantaa tai vaihtoehtoisesti yhdistelee eri näkökulmia niin, että niiden väliset ristiriidat tulevat esiin. (Juttutyypit 2021, Kolumni.)

Hemánuksen mukaan kolumni on juttutyypinä “persoonallinen, tarkoitettu kannanotoksi ensi sijassa yhteiskunnallisessa keskustelussa” (Hemánus 1990, 82). Lempinen (2006) täydentää,

että kolumni on tekstilajina erityisen vuorovaikutteinen ja suostutteleva, sillä kolumnisti viittaa usein sekä itseensä että lukijaan. Riippuu kuitenkin kolumnistin kirjoitustyylistä, kuinka paljon minä- tai sinä-viittauksia hän haluaa käyttää. Vuorovaikutussäännöt riippuvat retorisesta tilanteesta, esimerkiksi tekstien julkaisualustasta. Lempinen huomauttaa nokkelasti, miten retoriikka ympäröi myös häntä itseään: tiedejulkaisemisen perinteiden mukaisesti puhujan kuuluu voittaa lukija puolelleen lukeneisuudellaan, tieteellisellä puolueettomuudellaan sekä mielenkiintoisella aiheellaan. (Lempinen 2006, 26, 63, 57, 124.)

Kolumnissa kirjoittajalla on vapaus ilmaista itseään ja hänen persoonansa korostuu. Myös tekstin rakennetta sitovat säännöt ovat väljempää kuin esimerkiksi arvostelussa. Tekstin tekijä voi olla kirjoittamisen ammattilainen, kuten toimittaja, mutta myös esimerkiksi ajankohtainen poliitikko. (Lempinen 2006, 28.) Mielipidetekstiin verrattuna kolumnissa kirjoittaja esitellään tarkemmin: tekstin alussa on hänestä valokuva tai piirros sekä sähköpostiosoite. Kolumnia leimaa siis rentous ja persoonallisuus.

2.3 Asemoituminen heijastaa ihmisen sisäistä asennetta

Asenteet kytkeytyvät kiistanalaisiin asioihin, mikä luo pohjan väittelylle sekä puolustautumiselle kilpailevia näkemyksiä vastaan. Asenteiden pohjalta ei voi välttämättä ennustaa yksilön tekoja. (Billig 1996, 207, 212–215.) Kirjoittajan asenteiden kuvailemisessa käytän käsitettä *asemoituminen*, joka tarkoittaa puhujan valitsemaa positiota eli asemaa julkisessa keskustelussa. Käsite liittyy diskurssianalyysin ideaan, jonka mukaan emme voi tehdä suoria päätelmiä ihmisen sisäisistä asenteista hänen käyttämänsä kielen perusteella. Kun oma asema on valittu, sitä puolustetaan argumentoinnilla. (Jokinen 1999, 127.)

Asenne liittyy siis ihmisen sisäisiin mielipiteisiin ja asemoituminen niistä kumpuavaan sosiaaliseen käytökseen. Esimerkiksi poliitikko voi ottaa kiistelyyn aiheeseen neutraalin kannan julkisessa keskustelussa, vaikka hänellä olisikin oikeasti kielteinen asenne. Näin ollen asemoituminen kytkeytyy yhteisön antamaan hyväksyntään ja kasvojen säilyttämiseen. Nykyään ymmärretään, että asenteet ovat muuttuvia: ne voivat vaihdella tilanteittain, eivätkä ne aina ohjaa ihmisen tekemisiä (Kalaja ja Hyrkstedt 2000, 372–373).

Asenteita tutkitaan diskursiivisesti kategorisoinnin, itsetodistelun ja tulkintarepertuaarin näkökulmasta. Viimeksi mainittu viittaa sanaston, kieliopillisten rakenteiden sekä metaforien käyttöön. (Kalaja ja Hyrkstedt 2000, 373–374.) En kuitenkaan lähde erittelemään kirjoittajien

ottamien asemien rakenteita erikseen, koska tiettyjen sanojen, nimitysten ja metaforien tutkiminen sisältyy osittain analyysini toiseen vaiheeseen eli retoristen keinojen selvittelyyn.

Aiemmin esitelty Niiniviita (1995) tekee pakolaisiin liittyviä kirjoituksia käsittelevässä pro gradussaan mielenkiintoisia huomioita yleisönosastolle kirjoittavien asenteista ja perusteluista. Pakolaisvastaiset perustelevat mielipiteitään tunnepohjaisesti ja käyttävät arkielämän esimerkkejä. Neutraalisti tai hyväksyvästi suhtautuvat puolestaan argumentoivat faktapohjaisesti ja perustelevat näkemyksiään abstraktimmin, kuten vetoamalla inhimillisyyteen. Aihe jakaa mielipiteet jyrkästi, eli neutraalisti suhtautuvia on harvassa. Nämä muutamat jakavat ymmärrystään kumpaankin suuntaan (he tosin kallistuivat enimmäkseen pakolaiskannattajien puolelle) sekä argumentoivat monipuolisesti faktatiedolla. Positiivisesti sekä neutraalisti suhtautuvista suurin osa esiintyi omalla nimellään, kun taas negatiivisesti suhtautuvat käyttivät nimimerkkiä. (Niiniviita 1995, 47–64.) Vertailen näitä tuloksia omiini luvussa 4.2.

3 Diskurssi, retoriikka ja argumentaatio

Käsitteet diskurssi, retoriikka ja argumentaatio ovat melko laajoja ja abstrakteja. Niiden tulkinta riippuu koulukunnasta, mutta monet tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että nämä käsitteet liittyvät tekstin muotoseikkojen ohella sen aikaansaamaan valtaan. Luvussa 3.1 selvennän monitulkintaisen *diskurssi*-käsitteen käyttöä tutkielmassani. Luvussa 3.2 esittelen retoriikkaa sekä sen keinoja ja luvussa 3.3 argumentaatiota.

3.1 Diskurssi on tapa puhua

Diskurssin käsite on moninainen ja sen tulkinta riippuu tutkijasta. Yleisesti se kuitenkin mielletään lausetta pitemmäksi kielenkäytöksi, joka rakentaa ja peilaa sosiaalista järjestystä ja jonka analyysissä on otettava huomioon konteksti. Se on siis kommunikaatiota tietyssä tilanteessa. Diskurssi nimetään yleensä sen mukaan, mitä aihetta ja mitä aineistoa tutkitaan, esimerkkeinä poliittinen diskurssi tai kotiäitidiskurssi. Diskurssiin voidaan laskea mukaan myös audiovisuaalisia elementtejä, kuten symboleja, eleitä ja musiikkia. Kielenkäytön on oltava aitoa, eli esimerkiksi tutkijan kielitajulla tuotetut aineistot harvemmin kelpaavat analyysin kohteeksi. (Heikkinen 2012, 94–98.)

Diskurssintutkimus on ottanut vaikutteita pragmatiikkaan ja kielifilosofiaan kytkeytyvästä puheaktiteoriasta sekä sosiologiasta ponnistavista lingvistikisistä antropologiasta ja puheen etnografiasta. Diskurssintutkimus siis keskittyi alkujaan puhuttuun kieleen, esimerkiksi luokkahuonekeskusteluihin. Tämän takia ala jaetaan usein kahtia tekstin- ja diskurssintutkimukseen riippuen siitä, keskitytäänkö kirjoitettuun vai puhuttuun kieleen. Nykyisin diskurssi kuvaa kuitenkin missä muodossa tahansa olevaa kielenkäyttöä. (Pälli ja Lillqvist 2020, 377–379.) Oma tutkimukseni keskittyy vain kirjoitettuun diskurssiin.

Kieli kuvastaa maailmaa ja yhteiskuntaa sekä myös muuttaa sitä. Tämä on ensimmäinen kahdesta diskurssianalyysin tutkimuskenttää yhdistävästä näkemyksestä.

Yhteiskuntatieteellinen diskurssianalyysi antoi kielitieteellisen analyysin teoriapohjaksi käsitteen sosiaalinen konstruktionismi. Termi kuvaa maailmaa, jota kieli rakentaa sosiaalisessa kanssakäymisessä. Yhteiskunnallinen suuntaus tuli diskurssianalyysiin mukaan jo 1970-luvulla kriittisen lingvistiikan mukana. Myöhemmin viimeksi mainitusta eriytyi oma alansa, kriittinen diskurssianalyysi, jonka tehtävänä on paikantaa ja ratkoa kielellisiä yhteiskunnan ongelmia. (Pälli ja Lillqvist 2020, 380–382).

Toinen tärkeä näkemys perustuu kielen vuorovaikutuksellisuuteen ja kontekstisidonnaisuuteen. Kieli ja sen merkitykset riippuvat siis kontekstista, eli ajasta ja paikasta, sekä muuttuvat sen mukana. Tekstin tekijää ja puhujaa on kyseenalaistettu siten, ettei tietynlainen kielenkäyttö aina kumpua yksilöstä itsestään. Siinä voi esimerkiksi kuulua useita eri ääniä ja olla viittauksia muihin teksteihin. (Pälli ja Lillqvist 2020, 382.) Esimerkiksi sanomalehtien mielipidekirjoituksissa kirjoittajat viittaavat usein edellisiin kirjoituksiin ja kommentoivat muiden sanomisia. Diskurssianalyysin voi ymmärtää eräänlaiseksi kansalaistaidoksi (Pälli 2005, 403). Taidon oppii lukemalla tekstejä, tulkitsemalla niitä ja vastaamalla niihin.

Suomessa diskurssintutkimuksesta alettiin puhua vasta 2000-luvun alussa. Tällöin kielitieteessä tehtiin aiemmin kuvailemani kahtiajako tekstin- ja keskustelututkimukseen aineiston muodon perusteella. (Pälli ja Lillqvist 2020, 383.) Alan tunnetut suomalaistutkijat Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen määrittelevät diskurssin ‘verrattain eheäksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemiksi, joka rakentuu sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentaa sosiaalista todellisuutta’ (Jokinen–Juhila–Suoninen 1993, 27). Diskurssianalyysin kannalta tärkeää on siis ymmärtää kielen sosiaalisia ulottuvuuksia sekä esimerkiksi sanaston merkitysten muuttumista.

Tekstejä ja diskursseja tutkitaan eri tavoin. Tekstin perusluonteeksi katsotaan monologisuus ja siksi sen sisäiset seikat ja muoto kiinnostavat enemmän kuin sen ulkoiset vaikuttimet. Diskurssi puolestaan mielletään dialogiseksi, eli tekstin, siis muodon, ajatellaan syntyvän sen ulkoisista tekijöistä. Diskurssia tutkittaessa otetaan huomioon kaikki, mikä on tekstin taustalla, kuten yhteiskunnallinen tilanne ja muut aiheeseen liittyvät aineiston ulkopuoliset tekstit. (Heikkinen 2012, 95–96.) Kuitenkin Pällin (2005, 402) mukaan tekstin- ja diskurssintutkimus ovat kutakuinkin lähellä toisiaan, sillä molemmissa tekstiä tulkitaan sen kielellisten valintojen ja käyttötarkoituksen perusteella.

Diskurssinanalyysi tukeutuu vahvasti aineistoon, sillä se ei tarjoa tutkijalle valmiiksi hiottuja metodeja. Tämä antaa analyysille varaa venyä odottamattomiin suuntiin. Tutkimuksen spekulatiivisuus syntyy tutkijan omasta kulttuurisesta tietämyksestä. Tutkijan tekemiä tulkintoja esimerkiksi tietyn diskurssin ideologisista seurauksista ei välttämättä voi johtaa aineistosta. Omat spekuloinnit on siis syytä erottaa selkeästi muusta tekstistä. (Jokinen–Juhila–Suoninen 1993, 229–231.)

3.2 Retoriikka tähtää vakuuttamiseen

Retoriikka on laaja käsite, jonka merkitys on muuttunut ajan saatossa. Luvussa 3.2.1 esittelen hieman sen historiaa klassisesta uuteen retoriikkaan sekä sen nykyistä tutkimusta, ja luvussa 3.2.2 syvennyn retorisiin keinoihin.

3.2.1 Retoriikan historia ja nykytutkimus

Tieteen termipankki selittää retoriikan olevan ‘systemaattinen oppi kielenkäytön keinoista, joilla pyritään vaikuttamaan yleisöön sekä näiden keinojen analyysi’ (Tieteen termipankki 2025, Retoriikka). Retoriikka siis viittaa sekä tekemiseen että tekemisen tutkimiseen. Puron (1998) mukaan antiikista keskiaikaan oli vallalla klassisen retoriikan suuntaus, jossa keskityttiin ensiksi mainittuun – tuon ajan tärkeimpään vaikuttamisen tapaan eli puhetaitoon. Antiikin aikana huomattiin, että puheeseen kytkeytyvillä elementeillä, kuten äänenkäytöllä ja tauottamisella, voidaan muuttaa puheen asiasisällön tulkintaa. Puheella siis vaikutettiin kuulijoihin halutulla tavalla muuttamalla näitä elementtejä. (Puro 1998, 82–83.)

Yksi antiikin tärkeimmistä retoriikan uranuurtajista on Aristoteles (n. 300-l. eaa.), jonka kirjoittama puhetaidon opas Retoriikka on alansa vaikutusvaltaisimpia perusteoksia (Kakkuri-Knuutila 1998, 233). Aristoteleen mukaan kaikilla ihmisillä on osuutensa retoriikkaan, sillä jokaisella on mielipiteitä, joita puolustaa sekä tieto muiden näkemyksistä, joita kritisoida. Vakuuttavan puheen saavat aikaan puhujan luonne eli *ethos*, kuulijan tunnetila eli *pathos*, sekä asiapitoiset todisteet ja argumentit eli *logos*. (Aristoteles 2012, 7, 198.) Ethos kytkeytyy myöhemmin esittelemääni Jokisen (1999, 132–133) kategoriaan, jonka retoriikka lujittaa puhujan vakuuttavuutta. Pathosta hyödyntäessään puhuja johdattaa kuulijansa haluamaansa tunnetilaan, joka muuttaa heidän tulkintaansa esitetyistä argumenteista. Logosta hyödyntäessään puhuja pyrkii osoittamaan argumenttinsa todeksi joko suorilla syy-seuraussuhteilla tai näennäisillä sellaisilla (Aristoteles 2012, 11–12.) Logosta kutsutaan usein järkeen perustuvaksi argumentointitavaksi, vaikka tämän käsitteen merkitykseen sisältyykin myös pelkkä loogisuuden vaikutelma eli argumentin näennäinen järkevyyt.

Aristoteles kytkee vaikuttamisen koko elämänpiiriin: etiikkaan, eri valtiomuotojen tuntemiseen ja hyvään elämään. Vaikka hänen ajatuksensa kattavat sellaisiakin aiheita, joilta on pitkä matka kielitieteeseen, en voi kiistää vaikutusvaltaa, joka on hänen metaforien analyysillaan sekä vielä tänäkin päivänä käytettävillä käsitteillä, kuten *ethos*, *pathos* ja *logos*.

Antiikin ajalla esiintymistaidon lisäksi retoriikkaan sisältyi puhujan yhteiskunnallisen asema sekä oikeudenmukaisuuden ja mallikansalaisuuden hyve. Retoriikantaitoiisiin ihmisiin oli siis heidän vaikutusvaltansa vuoksi syytä suhtautua varauksella. Myös keskiajalla kristillinen retoriikka keskittyi puheeseen, erityisesti siihen, miten papit saisivat julistettua Raamatun sanaa sen vaatimalla painokkaalla tavalla. (Puro 1998, 83.)

1700-luvulla retoriikassa siirryttiin pikkuhiljaa puhutusta kirjalliseen viestintään, kuten lausepituuteen ja anfangeihin eli tekstin alussa oleviin suuriin kirjaimiin. Myös harjoittelu oli tärkeää: antiikissa opiskelijoiden tuli kehittää selkeitä puheita, 1700-luvulla tekstejä. Ciceron idea retoriikan kyvystä edistää yleissivistystä kytkeytyi 1800-luvulla periaatteeseen, jossa painotettiin kasvatusta. (Puro 1998, 84.)

1900-luvulla klassinen retoriikka alkoi hävitä, mihin vaikuttivat monet eri syyt: yksinvaltiutta vastustava kriittinen yhteiskuntafilosofia, uudet oppiaineet, kuten puheviestintä, sekä ulkoa oppimisen pitäminen vanhanaikaisena. Retoriikka pirstaloitui eri aloille, kuten klassiseen filologiaan, puheen opettamiseen sekä yhteiskuntafilosofiaan. Retoriikka jakautui käytännölliseen ja teoreettiseen osaan. Ensiksi mainittu keskittyi yksilölle hyödyllisiin puhetaitoihin, toiseksi mainittu tieteellisen metodin kehittämiseen. (Puro 1998, 85–86.)

Uudessa retoriikassa katse siirtyy retoriikan muodon ja argumenttirakenteiden sijasta sen yhteiskunnallisiin seurauksiin esimerkiksi symbolien käytössä ja lainsäädännössä. Uuden retoriikan edustajat olivat suurimmaksi osaksi teoreetikoita eli tieteellisen näkökulman puolustajia. Vaikka uusi retoriikka on oivaltavasti paljastanut retoriikan käyttöalan laajuuden, Puro kritisoi sen unohtaneen klassisen retoriikan käytännölliset opit, vaikka ne olisivat päteviä vieläkin. Toisen maailmansodan jälkeen ymmärrettiin, että retoriikkaa voi käyttää väärin tuhoisin seurauksin, mikä teki siitä epätrendikästä, mutta osittain lisäsi kiinnostusta alan kehittämiseen. (Puro 1998, 86–87.) Nykyään on siis tärkeämpää kuvata, mitä retoriikalla saadaan aikaan kuin miten se rakentuu, mutta klassisen retoriikan lähtökohtia ja käsitteitä olisi hyvä käyttää hyödyksi syventämään tieteellistä analyysia (mt., 89).

Uuden retoriikan mukaan kielelliset vaikuttamisen keinot tähtäävät tiettyyn päämäärään. Niiden käyttö riippuu tilanteesta, mutta tekstilaji ei kuitenkaan määrittele tiettyjä keinoja omakseen. (Mäntynen ja Sääskilahti 2012, 194–195.) Retorisen analyysin ja diskurssianalyysin erona on se, että ensiksi mainittu keskittyy kielenkäytön muotoon sekä yleisösuhteeseen, ja jälkimmäinen tutkii kulttuurisia merkityksiä sekä tulkintojen vuorovaikutusta keskenään (Jokinen–Juhila–Suoninen 1993, 47). Nykytutkijat eivät käytä

retoriikkaa tutkimuksessa yksinään, vaan sen kumppaniksi otetaan jokin muu teoria tai metodi. Suomalaiset kielentutkijat ovat esimerkiksi huomanneet, että uusi retoriikka sopii hyvin genreanalyysin rinnalle. (Mäntynen ja Sääskilahti 2012, 196.)

Retorinen analyysi ottaa huomioon *retorisen tilanteen*, joka koostuu puhujasta, yleisöstä ja foorumista. Nämä eri osa-alueet määrittyvät yhteiskunnallisen tilanteen mukaan: antiikin Kreikassa retorisia tilanteita olivat esimerkiksi poliittinen puhe ja juhlapuhe, mutta nykyisen uuden retoriikan mukaan retorinen tilanne voi olla mikä tahansa tilanne, jossa kommunikoidaan. (Kakkuri-Knuutila 1998, 235–236.) Seuraavaksi esittelen retorista tilannetta esimerkkien kautta.

Puhujan roolia retorisessa tilanteessa on painotettu ennen uuden retoriikan syntymistä. Tämä näkyy esimerkiksi Aristoteleen kirjoittamissa sekä keskiajalla saarnaajille laadituissa oppikirjoissa, joissa oli ohjeita puheiden pitämiseen. (Kakkuri-Knuutila 1998, 235). Sanomalehtien mielipideteksteissä puhuja on tietenkin tekstin tuottaja, kirjoittaja, joka voi olla periaatteessa kuka tahansa. Kandidaatintutkielmassani (Hietanen 2022) nimitin mielipidetekstien tuottajaa puhujaksi, mutta tarkemmin ajateltuna se on harhaanjohtava nimitys kirjoitettuja tekstejä tutkittaessa. Tämän tutkimuksen analyysiosiossa *kirjoittaja*-sanon käyttö on siis loogisempaa.

Yleisö vaikuttaa suuresti puheen päämäärään (Aristoteles 1997, 16). Tekstillä voi Perelmanin (1996) mukaan olla universaaliyleisö, joka pyritään vakuuttamaan, tai erityisyleisö, jota yritetään suostutella. Universaaliyleisö edustaa järjellisiä olentoja, kaikkia niitä, jotka pystyvät tulkitsemaan puhujan esittämiä argumentteja. (Perelman 1996, 24) Erityisyleisöstä taas tiedetään jo jotakin, mikä helpottaa heidän odotuksiinsa vetoamista (Summa 1996, 67). Mielipidetekstien kirjoittajat tähtäävät universaaliyleisön vakuuttamiseen, sillä heillä ei ole yleisöstään tarkkaa tietoa, koska sanomalehtiä voi käytännössä lukea kuka vain. Argumentaation täytyy siis olla ymmärrettävää todella kirjavan lukijakunnan kannalta.

Foorumi tarkoittaa kommunikaation olosuhteita (Kakkuri-Knuutila 1998, 235), esimerkiksi vaalitenttiä, juhlapuhetta tai tekstiviestiketjua. Oletan foorumin viittaavan ensisijaisesti kommunikaation muotoon ja välineeseen, paikkaan sekä aikaan. Omassa aineistossani foorumina toimii nykyajan mielipidekirjoitus, jonka julkaisualustana on sähköinen sanomalehden näköispainos. Viestintäkanava on jokseenkin rajoitettu, sillä suurin osa nettisanomalehtien kirjoituksista on maksumuurin takana.

3.2.2 Retoriset keinot

Retorinen keino on rajaamaton käsite, sillä keinoja voi olla kymmeniä. Niiden tulkinta riippuu siitä, mitä luokittelua tutkija seuraa vai poimiiko hän eri luokitteluista tarpeelliset asiat.

Keskityn retorisiin keinoihin, koska ne ovat monipuolisuutensa vuoksi kätevä tapa kategorisoida kielellisiä tehokeinoja ja kuvata argumentaation laatua.

Retoriset kuviot poikkeavat tavallisesta kielenkäytöstä ja niillä on oma tietty kaavansa (Perelman 1996, 47). Esimerkiksi analogia perustuu kahden asian samankaltaisuuteen (mt., 129), kuten sanonta *helmiä sioille*, joka vertaa arvokkaita asioita helmiin ja näitä aarteita arvostamattomia ihmisiä sikoihin. Seuraavissa luvuissa esittelen retorisia keinoja jaoteltuna Jokisen (1999, 132–133) mukaan väitteen esittäjää sekä väitettä itseään tukeviin keinoihin. Ensiksi mainitussa puhuja yrittää saada itsensä vaikuttamaan luotettavalta, jotta myös hänen väitteensä olisivat uskottavia. Jälkimmäisessä puhuja pyrkii esittämään totuudenmukaisilta ja loogisilta vaikuttavia väitteitä. Jokisen jaottelu pohjautuu suurelta osin Jonathan Potterin (1996) teokseen.

Seuraavat neljä retorista keinoa kytkeytyvät ensisijaisesti puhujan vakuuttavuuteen.

Ensimmäistä niistä kutsutaan *omista intresseistä etäännyttämiseksi*, joka tarkoittaa, että puhuja minimoi kytköksensä käsiteltävään aiheeseen. Näin hän saa itsensä näyttämään puolueettomalta eikä omia etujaan ajavalta henkilöltä. Vielä vakuuttavampaa on, jos henkilö on ns. tosiasioiden valjettua muuttanut mielipidettään, vaihtanut puoluetta tai kääntynyt kannattajasta vastustajaksi. Taktiikka toimii myös toisin päin, sillä omien intressien myöntämisellä puhuja kertoo yleisölleen kykenevänsä rehellisyyteen ja itsekritiikkiin. (Jokinen 1999, 133–134.) Kunnallispoliitikko voi esimerkiksi kuvailla asuntoa vailla eläviä ihmisiä *tilastollisena tosiasiana* tai *asunnottomina, jotka elävät veneiden alla*. Ensiksi mainittu on selvästi puolueettomamman kuuloinen ilmaus, joka saa asunnottomuuden näyttämään ongelmalta, jolle ei voi tehdä mitään, ja josta kunnan asioista päättävä poliitikkokin etäännyy. (Jokinen 1993, 208.) Mielipidekirjoituksissa esimerkiksi professori voi etäännyttää itsensä opettajien ryhmästä, johon itsekin saattaa kuulua, puhumalla *opetuksesta, joka annetaan huonolla englannilla*.

Puhujakategoriat liittyvät eri ihmisryhmien ja heillä olevan tiedon luokitteluun. Tiettyjen ihmisten odotetaan tietävän tiettyjä asioita, eli näiden ihmisten puheille annetaan erityinen painoarvo. Esimerkiksi sairauksien syitä selvitetessä konsultoidaan lääkäriä, koska hänen oletetaan tietävän niistä. Kategoriat ovat kuitenkin muuttuvia, esimerkiksi journalistia voidaan

kutsua manipuloijaksi tai sankarilliseksi totuuden etsijäksi riippuen lähteestä. (Potter 1996, 114, 133–134.) Koska ihminen kuuluu samaan aikaan moniin eri kategorioihin, retorisisessa analyysissä on tärkeää erotella, mikä näistä rooleista nostetaan missäkin tilanteessa esiin. Puhuja voi esimerkiksi sijoittaa itsensä kuulijoiden kanssa samaan ihmisryhmään, kuten suomalaiseksi, ja tehdä itsestään sympaattisen yleisön silmissä. (Jokinen 1999, 135.) Mielipidekirjoituksissa puhujakategoriat näkyvät esimerkiksi kirjoittajan nimen alla olevassa tittelissä, jonka kirjoittaja valitsee itselleen, on hän sitten professori, viestintäpäällikkö tai sairaanhoitaja.

Liittoutumisasteen säätely on keinona lähellä omista intresseistä etäännyttämistä.

Liittoutumisaste kuvaa väitteeseen sitoutumisen vahvuutta. Esimerkiksi jonkin asian voi esittää ns. omissa nimissään tai jonkun toisen sanomana. (Jokinen 1999, 136–137.) Puhujan panokset voivat olla suuret tai pienet: hän voi esimerkiksi olla syytettynä murhasta tai olla vaarassa joutua naurunalaiseksi (Potter 1996, 114). Taustalla olevat kytkökset siis vaikuttavat puhetapaan. Omia kytköksiä väitteeseen voi löysätä esimerkiksi ehdollistavilla määreillä, kuten *tuskin* ja *lienee*, sekä passiivin käytöllä (Jokinen 1993, 207). Onhan eri asia sanoa *rikoin maljakon* kuin *maljakko rikottiin*.

Konsensus ja asiantuntijoiden lausunnot luovat vaikutelman puhujan puolueettomuudesta.

Vahva konsensus eli yhteisymmärrys syntyy, kun erilliset ja toisistaan riippumattomat tahot ovat jostakin asiasta samaa mieltä (Potter 1996, 116). Esimerkiksi siteeraaminen tuo argumentaatioon muiden kokemuksia ja moniäänisyyttä. Sitaatti on kätevä erityisesti silloin, kun sen lausujana on hyvämaineinen taho tai auktoriteetti. (Jokinen 1999, 138–139.)

Konsensuskseen liittyy myös *me*-retoriikka, jolla mitä erilaisimpia joukkoja voidaan niputtaa yhteen muodostamalla kuvan heidän yhteisistä tavoitteistaan. *Me*-puheella voidaan myös ottaa jokin ulkoinen ihmisryhmä haltuun puhumalla esimerkiksi *meidän asunnottomista*, jolloin tämä ryhmä on puheenaiheena, mutta ei yleisönä. (Jokinen 1993, 223–225.) Maakuntalehtien yleisönosastolla, jossa keskustellaan englannin kielestä, *me*-retoriikka on tavallista, ja sillä viitataan usein suomalaisiin (vrt. Hietanen 2022, 11).

Seuraavaksi esittelen puhujan esittämän väitteen vakuuttavuutta lujittavia retorisia keinoja, joita on kuusi. Realismipuheessa eli *tosiasiapuheessa* esitetään asiat passiivissa, totuuksina, eikä *minä*-muotoa käytetä. Argumenttia voidaan tehdä tehokkaammaksi vetoamalla esimerkiksi eri puolueen kannattajaan, joka on asiasta samaa mieltä. Näin argumentti näyttäytyy objektiivisena. (Jokinen 1993, 202–204.) Aktiivisten toimijoiden rooli häivytetään,

jolloin ikävät asiat näyttävät tapahtuvan kuin itsestään ja ne pitää vain hyväksyä (Jokinen 1999, 140–141). Englannin kielestä keskustellessa voidaan puhua vaikkapa englanninkielisen opetuksen *lisääntymisestä* piilottaen näin koulutuksesta päättävien tahojen osuuden asiaan.

Kategorisointi toimii edellä mainitun puhujan lisäksi myös ulkoisten asioiden, kuten ihmisten ja tapahtumien kohdalla. Kategorisoimalla voimme oikeuttaa ja kritisoida sekä niputtaa asioita yhteen, kun taas erittelyllä annamme niille erityisaseman. Nämä kaksi osapuolta toimivat yhdessä, sillä myös kategorisoinnin kohdetta voidaan pitää erityisenä. (Billig 1996, 151, 135, 164.) Esimerkiksi lapsia voidaan nimittää pikkulapsiksi tai pikkuriiviöiksi riippuen siitä, katsotaanko heidän ansaitsevan suojelusta vai tarvitsevan kasvatusta (Jokinen 1999, 142–143). Niin kuin muussakin retoriikassa, Potterin (1996, 179–180) mukaan ei ole olennaista selvitellä kategorioiden totuusarvoa, vaan tärkeintä on huomata, millaisissa tilanteissa tiettyjä sanoja käytetään.

Yksityiskohdat ja narratiivit kytkeytyvät toisiinsa, kun niillä tuetaan väitteen faktapohjaisuutta. Vaikka yksityiskohdat eivät liittyisi väitteeseen, ne vahvistavat puhujan uskottavuutta tapahtumien silminnäkijänä samaan tapaan kuin kirjailija elävöittää tarinaansa kertomalla sen pienistäkin käänteistä. Puhuja voi upottaa väitteensä ja sitä tukevat yksityiskohdat tarinan sekaan niin, että väitetyn lopputuloksen toteutumisesta tulee yleisön silmissä odotettavaa ja loogista. (Potter 1996, 117–118.) Jos puhuja ei halua käyttää voimakkaita ilmaisuja, hän voi johdatella yleisöään yksityiskohdilla haluamaansa suuntaan. Yleisö tekee sitten tarinan perusteella omat tulkintansa, mikä vapauttaa puhujan syyttäjän roolista. Jos kuitenkin yksityiskohdat eivät ole vedenpitäviä tai osa niistä on keksittyjä, on parempi rakentaa tarina ympäripyöreiden ilmausten kuten sanontojen varaan. (Potter 162–165, 168.)

Määrällistäminen on vakuuttamista numeerisesti, eli luvuilla, prosenteilla ja kuvaajilla, tai ei-numeerisesti, kuten laatusanoilla *paljon, yksikään* tai *marginaalinen* (Juhila 1993, 168–172). Määrällistäminen voi näyttää päältäpäin tieteelliseltä, mutta siihen kytkeytyy tiiviisti asioiden luokittelu, johon liittyviä ongelmia puhuja harvoin erittelee. Esimerkiksi tietyn ilmiön seurannassa laskutapa voi vaihdella vuodesta toiseen, ja tutkittavan kohteen määrittely voi muuttua. Kuten muidenkin keinojen kohdalla, määrällistämistä voidaan hyödyntää eri tarkoituksiin riippuen sen käyttäjän tarkoitusperistä. (Jokinen 1999, 146–147.) Myös määrien, tutkimusten ja kuvaajien tulkintatavat vaihtelevat. Esimerkiksi kun englanninkielisten maisterintutkielmien ja diplomitöiden suhteellinen prosenttiosuus nousee suomalaisissa

yliopistoissa (Saarikivi ja Koskinen 2023, 63–64), voi se yhden mielestä olla osoitus opiskelijoiden toivotusta kielitaidon kehittymisestä, mutta toiselle se voi olla varoittava esimerkki kotimaisten kielten aliarvostuksesta, joka saattaa levitä koko yhteiskuntaan.

Monesti numeroiden ja prosenttilukujen rinnalle tarvitaan sanallista selitystä siitä, mitä luku käytännössä tarkoittaa. Puhuja voi liioitella tai vähätellä lukuja riippuen siitä, millä puolella keskustelua hän on. Aiemman tutkielmani aineistossa (Hietanen 2022, 16–17, 21) kirjoittajat käyttivät numeerista lähestymistapaa kertoakseen tieteellisten tutkimusten tuloksista. Einnumeerisia ilmaisuja puolestaan hyödynnettiin liioittelussa, esimerkiksi ilmauksessa *kaikki viihde ja tieto on nautittavissa englanniksi*.

Metafora on ilmaus, joka ei kuvaa kohdettaan kirjaimellisesti (Jokinen 1999, 148). Kakkuri-Knuuttilan mukaan on yleistä kuvailla metaforaa vertaukseksi ilman kuin-sanaa. Metaforilla selitetään uusia asioita tuttujen kautta sekä tehdään puheesta elävän tuntuista. (Kakkuri-Knuuttila 1998, 259). Suppeimmassa merkityksessään se on kiteytynyt analogian muoto. Ihmisestä voi esimerkiksi käyttää sanaa *leijona* tai *lammas* verraten hänen persoonaansa tai asemaansa tietyn eläimen luonteeseen tai paikkaan sen omassa elinympäristössä. Uinuviksi metaforiksi kutsutaan arkiselta kuulostavia ilmaisuja, joita ei välttämättä mielletä metaforiksi. Niiden kuvailu ei usein onnistu ilman kielikuvaa, kuten *tuolin jalka*. (Perelman 1996, 135–137.) Potterin (1996, 180–181) mukaan metaforia on usein vaikea erottaa kirjaimellisista ilmauksista, mutta tätä jaottelua ei välttämättä ole edes tarpeen tehdä, kun tutkitaan sanojen merkityksiä. On totta, että kaikki retoristen keinojen kategoriat ovat jokseenkin häilyviä, joten tutkijan on vain itse päätettävä, minkä ilmauksen hän laittaa mihinkin lokeroon.

Kandidaatintutkielmani aineistossa (Hietanen 2022, 11, 21) metaforia esiintyi retorisisista keinoista eniten, ja niitä käytettiin kuvaamaan englannin korkeaa asemaa suhteessa muihin kieliin, esimerkkinä ilmaus *englannin kielen hyökyaalto*.

Ääri-ilmaisuja käyttäessään puhuja kuvailee jonkin kategorian ääripäitä käyttäen sanoja, kuten *yhden prosentin osuus* tai *raivostuminen* (vrt. neutraalimpi *kontrollin menettäminen*) (Potter 1996, 187–190, 194). Ääri-ilmaisut tekevät argumentista ehdottoman ja säännönmukaisen kuulaisen, esimerkiksi jos jotain tekee *joka kerta* tai jotain *ei tee koskaan*. Ääripäiden jatkuva kuvailu ja liiakäyttö voi kuitenkin johtaa siihen, että puhujaa syytetään liioittelusta. (Jokinen 1999, 150–152.) Kielikeskustelussa ääri-ilmaisuja käytetään kuvailemaan esimerkiksi nuorten englanninkielisen median kulutusta: nuoret ovat voineet elää

lähes koko ikänsä internetin, videopelien ja älypuhelin äärellä, ja kaikki viihde ja tieto on nautittavissa englanniksi (Hietanen 2022, 17).

Jokinen esittelee väitteen esittäjän ja itse väitteen vakuuttavuutta lisäävien retoriikan jatkeeksi muita retorisia keinoja, joita on mahdollista kuvailla lyhyesti. Esittelen niistä ne, jotka otin vähintään määrälliseen analyysiini mukaan. Ensimmäinen niistä on *kolmen lista*, joka saattaa olla vakiintunut kolmeen kappaleeseen sen vuoksi, että puhujaa ei yleensä keskeytetä, kun hän on jo listannut kaksi asiaa. Listaamalla asioita niistä voi tehdä säännönmukaisen tai normaalin kuuloisia. (Potter 1996, 196–197.) Puhuja lopettaa listauksensa usein sanoihin, kuten *ja niin edelleen* vihjaten, että hän siitä keksisi esimerkkejä vielä lisää. (Jokinen 1999, 152–153.)

Toinen kohta Jokisen muiden retoristen keinojen listassa ovat *kontrastiparit*. Niitä käyttävä puhuja puolestaan jakaa yhden asian tai ilmiön kahtia: pareista ensimmäiseen, jonka puolella puhuja itse on, hän yhdistää positiivisia ilmauksia ja toiseen negatiivisia (Jokinen 1999, 153). Kontrastipareja voi kuvailla esimerkiksi sanoilla *hyvä* ja *huono* sekä *me* ja *muut* (Jokinen 1993, 214).

Kolmas kohta on *toisto ja tautologia*. Argumentoinnissa asioiden toistaminen taas näkyy muiden väitteiden uudelleenesittämisenä ja kommentoimisena (Jokinen 1999, 154.)

Toistamalla, että jokin asia on tosiasia tai realistinen, omasta väitteestään saa tehtyä ehdottoman tuntuisen. (Jokinen 1993, 208.) Omassa aineistossani laskin toistoksi vain ne kohdat, joissa yksi tai pari sanaa toistuu selkeästi samanmuotoisena, esimerkiksi *yhä nuoremmille opetetaan yhä intensiivisemmin englantia* (HS 31.8.2024). Toistoksi luetaan myös tautologia, kuten *pojat ovat poikia*, jonka merkitys riippuu kontekstista.

Jokisen luettelemien kohtien lisäksi otan retoristen keinojen listaan mukaan emotiivisanan sekä retorisen kysymyksen. Ensiksi mainittua ovat selittäneet esimerkiksi Andersson ja Furberg (1974). *Emotiivisana* tähtää jo olemassa olevan tunteen tai asenteen vahvistamiseen tai heikentämiseen sekä uuden tunteen synnyttämiseen. Sisältämänsä arvolatauksen perusteella sanat voi luokitella myönteisiksi plussanoiksi, esimerkiksi *antelias* ja *ihailta*, sekä kielteisiksi miinussanoiksi, esimerkiksi *tuhlari* ja *inhota*. (Andersson ja Furberg 1974, 113–114). Arja Hämäläinen (1994) selventää, että monet sanatason vaikuttamisen keinot, kuten metaforat, kirosanat ja nimittelyt, pohjautuvat emotiivisanoihin. Näitä sanoja on monissa eri sanaluokissa ja niillä “kuvataan suuria tunteita, kuten rakkautta ja vihaa, sekä elämää, kuolemaa ja kohtaloa” (Hämäläinen 1994, 12, 11). Edellisessä tutkielmassani miinussanoilla

sekä negatiivissävytteisillä nimillä, kuten *pulju*, kritisoitiin englanninkielisiä julkisten rakennusten ja yritysten nimiä. Plussanoilla, kuten *kaunis äidinkielemme*, kirjoittaja koetti tukeutua lukijan oletettuun rakkauteen suomen kieltä kohtaan (Hietanen 2022, 21, 14). Koska yleisönosastokirjoitusten retoriikka voi olla hyvinkin tunteikasta, tämä lisäkategoriota voi tuoda syvyyttä analyysilleni. Nämä tunteisiin vetoavat ilmaisut saattavat jäädä muuten huomaamatta.

Retorinen kysymys ylsi viime tutkielmassani (Hietanen 2022, 11) määrällisessä analyysissä seitsemänneksi, yli listan keskivaiheen, joten mielsin sen mukaan ottamisen relevantiksi myös tämänkertaisessa tutkielmassani. Retorinen kysymys on “interrogatiivimuotoinen lausuma, johon ei odoteta niinkään vastausta kuin samanmielisyyden osoitusta” ja joka sisältää vastauksen omaan kysymykseensä (VISK §1705), esimerkiksi *Miksi Suomessa ei voitaisi tehdä samoin ja arvostaa omaa äidinkieltämme?* (HS 28.4.2024). Sen tunnistaa joistakin kieliopillisista piirteistä, kuten konditionaalista (esim. *olisi*), kieltoa vahvistavista sanoista (esim. *enää*) ja sävypartikkeleista (esim. *vaikkapa*) (ks. VISK §1705).

3.3 Argumentaatio on puhujan ja yleisön yhteispeliä

Retorisia keinoja laajempi käsite on argumentaatio, joka voi ulottua koko tekstiin. Se sisältää teesin eli väitteen sekä argumentit eli perustelut. Perelmanin (1996, 8, 9, 11) mukaan argumentointi sisältyy dialektiseen päättelyyn, jossa vahvistetaan tai kumotaan mielipiteisiin perustuvia väitteitä. Tällöin argumentin onnistuneisuutta ei määritä sen totuusarvo vaan vakuuttavuus. Uusi retoriikka on kiinnostunut tällaisista tulkinnanvaraisista argumenteista, joita voi esittää erilaisissa tilanteissa ja kuinka suurelle yleisölle tahansa. “Koska argumentaatiossa ei pyritä johtamaan seuraamuksia premisseistä, vaan **hankkimaan tai vahvistamaan yleisön hyväksyntää tai kannatusta esitetyille väitteille**, se ei koskaan tapahdu tyhjiössä” (Perelman 1996, 16). Argumentaatio ei siis ole matemaattista päättelyä, vaan pikemminkin hyvän yleisösuhteen rakentamista. Totuuksia ei luetella, vaan ne luodaan itse.

Yleisön hyväksyntä voidaan saavuttaa esimerkiksi yleispätevillä arvoilla, kuten puhumalla *kauneudesta* ja *oikeudesta*. Arvojen avulla voidaan ylittää eri mieltä olevien ryhmien väliset rajat. Arvot toimivat iskulauseiden tavoin: niin kauan kuin niitä ei tarkemmin määritellä, ne vetoavat jokaisen omaan mielikuvaan kyseisestä sanasta. Arvot voivat olla abstrakteja, kuten edellä mainitut, tai konkreettisia, kuten rauha ja isänmaa. (Perelman 1996, 34–36.)

Miten argumentaatio siis rakentuu? Kuulijan on annettava hyväksyntänsä premisseille eli argumentoinnin lähtökohdille, jotta hän voi antaa sen myös johtopäätöksille. Jos argumentit, jotka ainakin näennäisesti ponnistavat eri lähtökohdista, tukevat yhtä ja samaa johtopäätöstä, on niiden painoarvo suuri. Kuitenkaan liian suuri yhtenäisyys ei tunnu realistiselta, vaan voi saada yleisön epäilevän syyksi sattuman tai vilpin. Perustelut täytyy esittää järjestyksessä, jossa helpoiten hyväksyttävissä oleva argumentti tulee ensin. (Perelman 1996, 28, 159–160, 164–165.) Sanomalehdessä tarkoituksena on herättää lukijan huomio ensin otsikossa, sitten tekstin alussa. Lehteä lukiessa on helppo hyppiä tekstistä toiseen niihin sen kummemmin sitoutumatta, ja sen takia loogisinta olisi laittaa tekstin alkuun huomiota herättävä, tunnereaktioita aikaansaava tai ristiriitainen argumentti.

4 Aineiston keruu ja luokittelu

Tässä luvussa keskityn aineistoon. Luku 4.1 tarjoaa lyhyen katsauksen aineistoon liittyviin eettisiin kysymyksiin, kuten tekijänoikeuslupiin. Luvussa 4.2 esittelen tutkimiani painettuja sanomalehtiä sekä aineiston rajausta. Luvussa 4.3 puolestaan kerron, miten luokittelin kirjoittajien mielipiteitä englannin kielestä. Sijoitan kirjoittajien asemoitumisen analyysin aineiston esittelyn yhteyteen, jotta voin samalla eritellä näkökulmia, joista kirjoittajat katsovat englannin kieltä. Vaikka kirjoittajien puhetapa ja asemoituminen selittävätkin sitä, millaista heidän retoriikkansa on, käytän ensiksi mainittujen analyysiin eri menetelmää. Luku 4.3 toimii siis samaan aikaan omana tutkimuskohteenaan sekä retorisen analyysin taustoituksena.

4.1 Aineiston käsittelyn eettiset kysymykset

Kun tutkitaan mitä tahansa aineistoa, on aina syytä miettiä tekijänoikeuslupia.

Korkeakouluopiskelijat saavat kopioida ainakin kirjallisia ja kuvataiteellisia teoksia sekä valokuvia tutkimustarkoitukseen ja opinnäytetöitä varten. Kopioita saa tehdä muun muassa digitaalisista julkaisuista, jotka ovat vapaasti saatavilla tai joihin on pääsy sopimuksen tai tilauksen kautta. (Kopiosto 2025.) Aineistoni koostuu mielipideteksteistä, jotka on julkaistu sanomalehdissä, jotka ovat julkista materiaalia. Painetut sanomalehdet on digitoitu, ja näköislehdet löytyvät ePress-palvelusta, jota voi käyttää vapaasti kirjaston tiloissa.

Mielipidetekstejä saa siis kopioida ja tallentaa ilman erillisiä lupia.

Mielipidetekstien kirjoittajat ovat itse määritelleet yksityisyytensä rajat julkaisemalla tekstinsä joko nimimerkillä tai koko nimellään. Osa on lisännyt vielä tittelin, kuten *järjestö X:n puheenjohtaja* tai *professori*. Minun ei siis tarvitse varoa paljastamasta nimiä, sillä julkaisukanava on julkinen. Tutkimukseni ei kuitenkaan keskity henkilöihin, joten en puhu nimistä tai titteleistä muuten kuin sivuhuomioissa, jos se on olennaista.

4.2 Suomen laajalevikkisimmät painetut sanomalehdet

Seuraavaksi esittelemäni kolme sanomalehteä ovat viime vuosien kärkimedioita. Jos tilastoja vertaa vuoteen 2022 (Media Audit Finland, KMT 2022), huomaa että näiden lehtien sähköiset versiot tavoittavat entistä enemmän lukijoita paperilehtien kustannuksella.

Aineistoesimerkkejä käyttäessäni mainitsen lehden lyhenteen (HS = Helsingin Sanomat, AL = Aamulehti ja MT = Maaseudun Tulevaisuus) sekä julkaisupäivämäärän. Joistakin lehtinumeroista olen kerännyt kaksi kirjoitusta, jotka ovat ilmestyneet sama päivänä. Tällaiset tapaukset merkitsen hakasulkeisiin, esimerkiksi (HS 31.3.2023 [2]).

Helsingin Sanomat on valtakunnallinen sanomalehti, jonka omistaa Sanoma-konserni. Lehteä julkaistaan viikon jokaisena päivänä, ja se tavoittaa yhdessä päivässä jopa yli miljoona lukijaa. Sanoma-konsernin mukaan Helsingin Sanomissa panostetaan erityisesti lukijoiden sitouttamiseen. (Sanoma Media Finland 2024, Helsingin Sanomat.) Vuosina 2024 ja 2023 lehti tavoitti kokonaisuudessaan melkein 2 miljoonaa ihmistä, joista painettua versiota luki hieman yli puoli miljoonaa ihmistä (Media Audit Finland, KMT 2024). Tämä tekee lehdestä selvästi Suomen laajalevikkisimmän sanomalehden niin painettuna kuin digitaalisena versionakin. Tutkimukseni kannalta tieto painetuista lehdistä on oleellinen, sillä ePress-sivustolta kerätty aineisto on painetussa muodossa.

Aamulehti on Helsingin Sanomien tavoin Sanoman-konsernin omistuksessa. Lehti edustaa Tamperetta ja Pirkanmaata, ja sitä julkaistaan viikon jokaisena päivänä. (Sanoma Media Finland 2024, Aamulehti.) Aamulehden välissä jaetaan joka torstai ilmestyvä Moro-liite, joka on tyyliltään rennompia ja suorasanaisempia (Sanoma Media Finland 2024, Moro).

Aineistossani on Moro-liitteestä ainoastaan yksi kolumni. Vuosina 2024 ja 2023 Aamulehti saavutti kokonaisuudessaan yli 600 000 lukijaa, painettu lehti puolestaan 160 000 lukijaa (Media Audit Finland, KMT 2024).

Maaseudun Tulevaisuus on Viestimedia Oy:n julkaisema valtakunnallinen sanomalehti, jossa kerrotaan maa- ja metsätalouden sekä maatalousyrittäjien asioista. Painettu lehti julkaistaan kolmesti viikossa. (Viestimedia Oy 2025.) Harva julkaisutahti selittää osaltaan lehden kirjoitusten vähyden aineistossani. Maaseudun Tulevaisuus veti puoleensa vuosina 2024 ja 2023 kaikkiaan yli 500 000 lukijaa, joista noin 250 000 luki paperista lehteä (Media Audit Finland, KMT 2024). Kokonaistavoitavuus oli siis Aamulehteä pienempi, mutta painetulla lehdellä lukijoita oli Suomen toiseksi eniten Helsingin Sanomien jälkeen.

Rajasin aineiston teksteihin, joiden pääaiheena on englannin kielen rooli suomalaisessa yhteiskunnassa ja joissa englannin kieli mainitaan vähintään kerran ottaen siihen jollakin tavalla kantaa. Hain siis ePress-nettisivulta yleisönosastokirjoituksia sekä kolumneja. Tarkoitukseni oli hakea myös tekstiviestejä, mutta löysin niitä liian vähän, eikä niissä ollut retorisia keinoja havaittavissa. Helsingin Sanomista puuttuikin tekstiviestipalsta kokonaan.

Sanomalehdet ladataan sähköisenä ePress-palveluun sitten kun ne ovat tulleet painosta. Ne näkyvät palvelussa kahden vuoden ajan, eikä niitä sen jälkeen ole mahdollista katsella. Sivuston hakukenttään kirjoitin sanaparin *englannin kieli*, ja hakuetoihin syötin sanomalehden nimen. Tuloksissa näkyivät myös sanat *englanti* ja *kieli* erikseen, joten sivuutin

esimerkiksi Englanti-maahan liittyvät tulokset. Palvelussa ei voi rajata tekstilajeja, joten kävin haun tulokset yksitellen läpi karsien joukosta muun muassa artikkelit ja uutiset. Halusin saada kuvan nykyisestä mielipidekirjoittelusta ilman että aineisto laajenisi liiaksi, joten rajasin hakua edelliseen kahteen vuoteen. Tekstit ovat siis ajalta 17.9.2022–17.9.2024.

Alla olevassa taulukossa esitän, kuinka monta tekstiä olen kerännyt kustakin lehdestä sekä minkälaisista tekstilajeista aineisto koostuu. Yleisönosastokirjoitukset ovat lehden lukijoiden kirjoittamia, kolumnit puolestaan lehden (pää)toimittajien laatimia.

TAULUKKO 1. Englannin kieltä käsittelevien mielipidekirjoitusten määrä

Lehden nimi	Yleisönosasto-kirjoitukset	Kolumnit	Tekstien kokonaismäärä
Aamulehti	2	1	3
Helsingin Sanomat	19	2	21
Maaseudun Tulevaisuus	0	2	2
	Yhteensä: 21	Yhteensä: 5	Yhteensä: 26

Yleisönosastokirjoituksia on aineistossani ylivoimaisesti eniten ja kolumneja vain murto-osa niistä. Helsingin Sanomien tekstien suuri lukumäärä selittyy osittain sillä, että lehdessä julkaistaan jopa kaksi tai kolme kertaa enemmän mielipidekirjoituksia kuin muissa kahdessa tutkimassani sanomalehdessä. Aiheeseen liittyviä kolumneja löysin vain muutaman, sillä niitä julkaistaan vähemmän kuin yleisönosastokirjoituksia. Osa löytämistäni teksteistä käsitteli kieliä yleisesti, mutta niissä ei mainittu englannin kielestä mitään. Tällaiset jätin aineistostani pois, sillä mielipidekirjoittajien näkemykset englannin kielestä ovat tutkimuksessani avainasemassa.

4.3 Kirjoittajien asemoituminen

Vaikken tehnyt tutkimuksessani tarkempaa argumenttianalyysia, minun oli tarkasteltava kirjoittajan esittämiä väitteitä ja perusteluja edes silmämääräisesti, jotta saisin hänen ottamansa kannan selville. Etsin tekstistä pääväitteen, jonka perusteella päätin kirjoittajan kielteisen, myönteisen tai puolueettoman suhtautumisen. Lisäksi hyödynsin silmämääräistä konkordanssin tarkastelua eli sanaesiintymän lähiympäristön tutkimusta (Tieteen termipankki 2025, Konkordanssi). Etsin siis kohdat, joissa kirjoittaja puhuu englannin kielestä ja katsoin mitä asemoitumiseen viittaavia sanoja sanaesiintymän yhteydessä esiintyi. Tein taulukon,

johon luokittelin kirjoittajien kielteisiä, myönteisiä sekä tasapuolisia asemoitumisia englannin kieltä kohtaan. Taulukkoa tehdessäni otin mallia Kortelahden (2023, 25) susiasenteita käsittelevästä pro gradu -työstä.

TAULUKKO 2. Kirjoittajien asemoituminen englannin kielen asemaan Suomessa

Kielteinen	15
Tasapuolinen	8
Myönteinen	3

Aineistosta löytyi selvästi eniten kielteisiä kirjoituksia. Kielteiseksi luokittelimissani teksteissä englantia katsottiin käytettävän liikaa eri yhteyksissä, esimerkiksi opetuksessa sekä ravintoloissa. Tämän myötä kotimaisten kielten arvostuksen koettiin olevan vaarassa kadota. Kielteisesti suhtautuvat vastustivat näkemystä, jossa kansainvälisyys yhdistetään pelkkään englanttiin, eikä muille kielille jätetä tilaa. Kielten välinen kamppailu kouluopetukseen käytettävistä resursseista näytti olevan monien kirjoitusten keskeinen teema. Myös sairaanhoitajien heikkoa suomen ja ruotsin taitoa kritisoitiin siksi, että vanhukset eivät yleensä osaa englantia, eikä hoitotyötä voi siis tehdä sujuvasti.

Huomasin kielteisesti suhtautuvien kirjoittajien perustelevan väitteitään arkielämän esimerkeillä. Niiniviidan (1995, 53) aineistossa kirjoittajat tekevät jotakin samankaltaista, eli perustelevat kielteistä asennettaan asunto- ja työpaikkapulalla, ja vetoavat sekä järkeen että tunteeseen. Omassa aineistossani kirjoittajat valittelevat muiden kuin englannin kielten opiskelijoiden vähyyttä sekä myös yhdistelevät järkipuhetta ja omia tuntemuksiaan. Jotkut vetoavat järkeen esittelemällä elämänsä aikana tekemiään havaintoja kuin tilastoja: *1990-luvun alkupuolella lukiolaisia oli sali pullollaan kirjoittamassa lyhyttä saksaa tai ranskaa. Nykyään kielten ryhmiä ei usein saada kokoon lainkaan* (MT 31.5.2024). Yksi kirjoittaja viittaa myös Saarikiven ja Koskisen (2023) tutkimukseen. Kaikissa aineistoni teksteissä kirjoittajat, jopa kielteisesti suhtautuvat, käyttävät nimimerkkiä (vrt. Niiniviita 1995, 54). Tapa on nykyisten avoimempien käytäntöjen myötä yleistynyt, sillä ainakin Helsingin Sanomissa nimimerkin käyttö hyväksytään nykyään vain eritystilanteissa (Helsingin Sanomat 2025, Ohjeita mielipidekirjoituksen lähettämiseen). Nimimerkin turvin kynnys kirjoittaa on matalampi, mutta omalla nimellä esiintyvät kirjoittajat ovat usein lukijan mielestä vakuuttavampia (Mikkonen ja Lehikoinen 2010, 9.)

Esittelen lyhyesti kielteisesti suhtautuvien kirjoittajien väitteitä ja perusteluita. Tyypillisimmät pääväitteet liittyivät koulutukseen sekä kansalliskielten yleiseen arvostukseen, esimerkiksi

Yliopistolaki takaa opiskelun kansalliskielillä, eivätkä kansainvälisyyspyrkimykset [englanninkielisen opetuksen lisääminen] *saa ajaa tämän lain yli* (HS 31.3.2023 [2]) sekä *Suomen kieltä ei enää arvosteta* (HS 28.4.2024). Väitteiden perusteluina käytettiin näkemystä, jonka mukaan kansainvälisyys ei suoraviivaisesti liity englannin kieleen, sekä yritysten ja ruokakauppojen nimien vaihtumista suomesta englantiin.

Tasapuolisesti asemoituneet kirjoittajat, joita oli toiseksi eniten, katsoivat asioita eri näkökulmista ja ehdottivat erilaisia monikielisiä käytäntöjä. Jotkut olivat sitä mieltä, että englantia ja kotimaisia kieliä tulisi käyttää kouluissa rinnatusten, mikä auttaisi ulkomaalaisten kotouttamisessa, ja että englannilla on paikkansa perusopetuksessa (HS 7.2.2024; HS 16.1.2023). Englannin kielessä myös katsottiin olevan hyödyllisiä ja napakoita sanoja sekä ilmauksia, joita ei voi kääntää suoraan suomeksi (MT 2.8.2024). Kortelahti (2023, 56) toteaa, että susikeskustelun neutraaleissa mielipidekirjoituksissa suden ajatellaan kuuluvan Suomen luontoon, mutta sen kannan kasvusta ollaan silti huolissaan. Oman aineistoni tasapuolisissa kirjoituksissa on samoja piirteitä, sillä moni kirjoittaja myöntää englannin tärkeän roolin kansainvälisten yhteisöjen kielenä ja kokee sen opiskelun välttämättömäksi, mutta ei halua sen olevan kouluissa ainoa opetettava vieras kieli.

Myönteisiä tekstejä löytyi vain muutama. Niissä englannin käyttöön suhtauduttiin suvaitsevasti, uteliaasti, ja jopa ihailevasti, kun ihmeteltiin esimerkiksi nuorten luontevaa kielenvaihtoa englannista suomeen ja takaisin (HS 15.9.2023). Englantia pidettiin myös tekniikan ja tieteen kielenä, eikä sen opetusta koettu ongelmalliseksi vaan hyödylliseksi (7.5.2023).

Tietyyntyyllisissä teksteissä toistui eräitä sanoja. Kielteisissä teksteissä, joissa englannin kieli mainitaan, esiintyi useimmiten sanoja, kuten *vain*, *ainoa*, *pelkkä*, *lisääntynyt*, jotka kuvaavat englannin koettua valta-asemaa muihin kieliin nähden. Negatiivisen sävyn tunnisti myös verbeistä, kuten *nakertaa* ja *syrjäyttää*. Löysin myös johdoksia, kuten *työelämä englantilaistuu* (HS 9.5.2023 [1]) sekä *lasten maailmaa englanninkielistävät poliittiset päätökset* (HS 31.8.2024). Tasapuolisissa teksteissä ilmeni monikielisyyteen liittyviä sanoja, esimerkiksi *rinnalle* ja *rinnakkaiselo*, sekä englannin sisäistä variaatiota kuvaavia sanoja, kuten *englannit*. Myönteisiä tekstejä oli niin vähän, etten tunnistanut niissä tiettyjä toistuvia sanoja.

Välillä minun oli vaikea vetää raja eri asennoitumisien välille. Esimerkiksi yleisönosastokirjoituksessa *Huono englantia vaarantaa hyvän tieteen* (HS 9.5.2023 [1]) olen luokitellut kirjoittajan asemoitumisen kielteiseksi, vaikka hän ei muiden kirjoittajien tavoin kritisoi englannin liikakäyttöä vaan englannin taidon puutteellista laatua tieteessä ja opetuksessa. Joissakin kielteisiksi luokitteluissani teksteissä kirjoittaja mainitsee ohimennen, että englannin osaaminen on tarpeellista, mutta tekstin sävy on kuitenkin kokonaisuudessaan kritisoiva. Luokittelua vaikeuttivat kirjoittajien eri näkökulmat, kun jotkut kirjoittavat englannin opetuksesta peruskouluissa, toiset taas sen roolista tieteen kielenä. Kolumneja lukiessani kirjoittaja tuntuu ensin ottavan kielteisen kannan, sitten vähitellen lisäävän eri näkökulmia, kunnes lopputulos kääntyy tasapuoliseksi. Tämä on todennäköisesti jonkinasteista taktikointia, jossa kolumnisti herättää lukijan mielenkiinnon esittämällä radikaalin kielteisiä näkemyksiä heti tekstin alussa.

5 Yleisönosastokirjoitusten ja kolumnien retoriikka

Johdannossa esittelin aiheeni yhteiskunnallista kontekstia eli sitä, millaista tutkimusta englannin kielen ja kansalliskielten asemasta on tehty ja mitä mieltä tutkijat ovat esimerkiksi siitä, pitäisikö englannin käyttöalaa kaventaa. Tutkimuksissa käytetyt ilmaisut voivat vaikuttaa myös yleisönosastokirjoituksiin. Analyysissani olen ottanut vahvimmin huomioon tekstilajikontekstin rajatessani aineistoni yleisönosastokirjoituksiin ja kolumneihin. Olen myös maininnut visuaalisen kontekstin eli sen, miten painetuista sanomalehdistä on julkaistu digitaalisia näköisversioita, mutta visuaalisuus ei sinänsä vaikuta analyysiini. En kiinnitä erityistä huomiota siihen, tukeeko jokin retorinen keino kirjoittajaa vai väitettä, vaan pohdin pikemminkin yksittäisten keinojen roolia kirjoittajan asemoitumisen (ns. asenteen) esiintuojana, mikä on aiheeni kannalta mielekkäämpää. Seuraavaksi tulkitsen aineistoa määrällisesti sekä laadullisesti.

5.1 Määrällinen analyysi

Päätin laskea jokaisesta tekstistä niin monta retorista keinoa kuin sieltä löysin. Tämä oli helposti tehtävissä, sillä aineistoni ei ole erityisen laaja. Aineiston ollessa isompi on nopeampaa käyttää ”joko tai” -laskutapaa, jossa ei arvioida retoristen keinojen tarkkaa määrää yksittäisessä kirjoituksessa, vaan merkitään pelkästään tietyn keinon läsnä- tai poissaolo (vrt. Hollo 2023, 72). Retoristen keinojen laskemisella ja taulukoinnilla on omat ongelmansa, sillä yksi ilmaus voi kuulua moneen kategoriaan, kuten verbi *uhrata*, joka on sekä metafora että emotiivisana. Mielestäni näissä tapauksissa selkeintä on sijoittaa monitulkinainen ilmaus vain yhteen luokkaan, jotta laskeminen ei sotkeennu liikaa. Tutkijan valinnasta riippuu, kumman kategorian hän kokee relevantimmaksi siinä yhteydessä, jossa sana tai ilmaisu esiintyy. Sen kokonaan huomiotta jättäminen valinnan vaikeuden takia taas voi pudottaa analyysistä pois jotain oleellista. Jokisen luokittelun kattavuuden takia en kokenut tarpeelliseksi luoda uusia kategorioita.

TAULUKKO 3. Retoriset keinot sanomalehtien yleisönosastokirjoituksissa ja kolumneissa

Retorinen keino	Määrä aineistossa
Emotiivisana	91
Liittoutumisasteen säätely	78
Määrällistäminen	52
Metaforat	39
Kategorisointi	32

Retorinen keino	Määrä aineistossa
Konsensus ja asiantuntijat	32
Ääri-ilmaisu	22
Retorinen kysymys	21
Tosiasiapuhe	18
Omat intressit	13
Yksityiskohdat ja narratiivit	12
Kontrastiparit	9
Puhujakategoriat	5
Kolmen lista	4
Toisto ja tautologia	1

Yllä oleva taulukko kuvaa, kuinka paljon eri retorisia keinoja aineistossani oli. Eniten havaitsin emotiivisanoja, joita oli kandidaatintutkielmassani noin 11 % aineistosta, nyt noin 21 % eli miltei kaksinkertaisesti. Suhteellisen määrän lisääntymistä selittää muuttunut laskutapani ja sen myötä laajentunut emotiivisanan määritelmä. Viime tutkielmassani nimittäin laskin emotiivisanoiksi vain radikaaleimman kuuloiset sanat, mutta tällä kertaa otin mukaan mitä tahansa tunteita kuvaavien sanojen lisäksi tunteisiin epäsuorasti viittaavia sanoja, kuten *äidinkieli* ja *motivaatio*. Emotiivisanojen ykkössijaa selittää osaltaan myös aiheen tunnelatautuneisuus ja huoli kansalliskielten puolesta, joista mainitsin johdannossa.

Liittoutumisasteen säätely oli yllättävän yleistä – se löysi tiensä jopa taulukon toiselle sijalle. Taajaa esiintyvyyttä selittää käytön monipuolisuus, sillä tämä retorinen keino on tärkeässä roolissa silloin, kun kirjoittaja arvioi esittämiään asioita millään tavalla. Väitettä voi perustella omilla kokemuksillaan, esimerkiksi virkkeenaloituksella *omien havaintojeni perusteella*. Väitteen voi hylätä esimerkiksi sanoilla *tuskin* ja *valitettavasti*, tai sen voi esittää neutraalisti jonkun toisen sanomana, kuten sanaparilla *Yle uutisoi*.

Arvioni määrällistämistä osui oikeaan: ei-numeerista kvantifiointia oli paljon ja numeerista vain murto-osa. Viimeksi mainitun vähyydestä olin yllättynyt, sillä oletin Helsingin Sanomiin kirjoittavien professoreiden ja tutkijoiden viittaavan joihinkin ajankohtaisiin tutkimustuloksiin numeroin tai prosentein. Tätä taktiikkaa käyttivätkin muutamat kolumnistit, esimerkiksi puhuessaan Pisa-tuloksista, sekä myös ne, joiden titteleistä ei käynyt ilmi korkea koulutustausta. Ei-numeerista määrällistämistä näkyi eniten käytettävien sanoissa, kuten *yhä enemmän*, *moni* ja *suurin osa*.

Ennalta arvioin metaforia olevan paljon, sillä osa niistä “piiloutuu” arkikielen sekaan. Ne tosiaan osoittautuivat suosituksi keinoksi. Kandidaatintutkielmassani (Hietanen 2022, 11) metaforat ylsivät retoristen keinojen kärkisijalle, vaikken laskenutkaan mukaan kaikkia “uinuvia” ja arkisia metaforia. Tämä kertoo jotain maakuntalehdissä käytetyn kielen värikyydestä. Kategorisoinnista käytin tutkielmassani sanaa “nimeäminen” ja sitä esiintyi suunnilleen yhtä paljon kuin nyt. Konsensukseen ja asiantuntijoihin vetoaminen sekä tämän kategorian sisällä oleva *me*-puhe puolestaan olivat maakuntalehtiaineistossa kaksi kertaa useammin käytettyjä keinoja kuin valtakunnallisissa lehdissä.

5.2 Laadullinen analyysi

Seuraavaksi syvennyn aineiston retoriikkaan tarkemmin esimerkkien avulla.

Aineistoesimerkkeiksi aion valita ilmauksia, jotka kuvaavat omaa kategoriaansa parhaiten, eli ne, jotka sopivat mahdollisimman hyvin Jokisen ja muiden kuvauksiin kategoriasta. Annan myös esimerkkejä tekstikohdista, joissa eri kirjoittajat ovat kuvanneet tiettyä asiaa samalla tavalla tai käyttäneet jopa täsmälleen samoja sanoja. Tyypillisiä retorisia ilmauksia on tärkeää esitellä, jotta tämän tutkimuksen lukija saisi aineistosta oikeanlaisen kuvan sekä ymmärtäisi, millaista kieltä englannin kielestä keskustellessa käytetään. Kun esittelen marginaalisempia esimerkkejä ja rajatapauksia, kerron niiden olevan poikkeuksia. Käsittelen keinot runsaslukuisimmista harvemmin esiintyviin.

5.2.1 Emotiivisanat

Emotiivisanat lukeutuvat paatokselliseen eli viestin vastaanottajan tunteita ohjailevaan retoriikkaan. Kielikeskusteluun osallistuvat mielipidetekstien kirjoittajat kuvaavat emotiivisanoilla useimmiten kansalliskielten huonoa tilannetta. Aineistossa emotiiviset plussanat, kuten *ainutlaatuinen* ja *ylpeä*, yhdistyvät usein suomen kieleen. Emotiiviset miinussanat, kuten *tärvellä*, *etoa* ja *huolestuttaa*, puolestaan liittyvät englannin kieleen tai sen “ylivallasta” johtuviin ilmiöihin. Melkein kaikissa mielipidekirjoituksissa käytetään sekä plus- että miinussanoja. Vain muutamissa teksteissä hyödynnetään näistä vain toista tunteiden esiin tuomiseksi. Esittelen ensin miinussanoja, sillä niiden käyttö on tavallisempaa. Ensimmäinen esimerkki ottaa kantaa heikosti suomea osaavien sairaanhoitajien huonoon työllisyystilanteeseen:

- (1) Käytännössä moni suomen kieltä taitamaton sairaanhoitaja jää kuitenkin ilman koulutusta vastaavaa työtä, eivät pelkästään tänne rekrytoitua, vaan myös ne, jotka

ovat suorittaneet tutkinnon Suomessa englannin kielellä. Tämä on **turhauttavaa** sekä työnhakijalle että työnantajalle, mutta ennen kaikkea **menetys** Suomelle. (HS 30.3.2023.)

Esimerkissä 1 kirjoittaja sanoo ulkomaalaisilla korkeakoulutetuilla sairaanhoitajilla olevan paljon oman alansa osaamista, mutta suomen kielen puutteellinen taito estää heitä saamasta oman tasoistaan työtä. Edes englannin kielen osaaminen ei takaa työpaikkaa, vaikka koulutuksen olisi saanut Suomessa. Tästä kaikesta johtuva *turhautuminen* ei kosketa vain työntekijöitä, vaan myös työnantajia. Kirjoittaja saattaa puhua myös omasta puolestaan, sillä hän on titteleidensä mukaan sekä sairaanhoitaja että HR-asiantuntija, eli hän vastaa muun muassa työntekijöiden rekrytoinnista. Tilanne vaikuttaa ennen kaikkea Suomeen valtione, joka kilpailee muiden maiden kanssa sairaanhoitajien osaamisesta, ja tässä kilpailussa häviäminen kuvataan *menetyksenä*. Ulottamalla tämän miinussanan koko Suomen laajuuteen, kirjoittaja saa lukijan osalliseksi kokemaansa huoleen. Vetoamalla oman maan etuihin asia saadaan vaikuttamaan erityisen tärkeältä.

Emotiivisana ei piilota asenteellista olemustaan vaan ottaa rohkeasti kantaa (Andersson ja Furberg 1974, 127). Edellisessä yleisönosastokirjoituksessa englannin kielen käyttöä kritisoidaan epäsuorasti asettamalla suomen kieli etusijalle, mutta seuraavassa katkelmassa suhtautuminen ei jää epäselväksi, sillä emotiivisanojen sävy on rohkeampi. Esimerkki 2 on lyhyt mutta sitäkin monipuolisempi. Siinä on niin paljon erilaista retoriikkaa, että olisin voinut luokitella sen monen eri kategorian alle. Virke tiivistää erinomaisesti kielikeskustelun englannin kieltä vastustavien retoriikan, ja mielestäni vaikutus on ennen kaikkea emotionaalinen. Näille kirjoittajille on tyypillistä, että he osoittavat ensin rationaalisuutensa myöntämällä englannin osaamisen olevan jokseenkin tärkeä taito, mutta sitten kuvaavat sivulauseessa englannin vaikutusvallan leviämistä väkivaltaisain verbein tai metaforin:

(2) Englantiakin on toki syytä osata, mutta ei ole mitään syytä antaa sille **ylivaltaa** eikä päästä sitä **runtelemaan omaa erinomaista äidinkieltämme**. (HS 16.2.2023.)

Esimerkissä 2 sanat *ylivalta* ja *runnella* ovat paatoksellisia, sillä niillä kirjoittaja tähtää tiettyjen tunnetilojen synnyttämiseen. Nämä miinussanat herättävät pelkoa ja maalaavat kuvan englannin kielestä, joka saadessaan liian hyvän aseman voi pilata suomen kielen. Virkkeessä on häivähdys tosiasiapuhetta, jossa englannin kieli esitetään aktiivisena ja itsenäisenä tekijänä, jota ei voi pysäyttää. Samalla kielen käyttäjien rooli hävytetään. Plussanat *oma erinomainen äidinkiellemme* vetoavat suomen kielen paremmuuteen ja herättävät lukijassa

isänmaallisuuden sekä ylpeyden tunnetta. Ilmaus rakentaa konsensusta eli yksimielisyyttä kaikissa suomalaisissa, jotka kirjoittajan tavoin kokevat suomen kielen omakseen ja arvostavat sen hyviä ominaisuuksia. Muutamassa tekstissä kielivaranon huonoksi koettua tilaa kuvataan ronskeilla r-alkuisilla miinussanoilla, kuten *rapakunto*. Seuraavassa esimerkissä englantia ja suomenruotsia pidetään rajana, johon kansalaisten kielitaito loppuu:

(3) Näitä kieliähän [saksaa, ranskaa, italiaa ja espanjaa] tarvitaan, jos mieli menestyä EU:n sisämarkkinoilla ja kilpailla tasapäisesti EU-viroista. Koska näin ei ole menetelty, kansallinen kielivaranto on **romahtanut** ja rajoittuu enimmäkseen pelkkään Englantiin ja suomenruotsiin. Orpon hallitus on ollut **vaitonainen** suunnitelmistaan korjata **retuperällä** olevaa kielikoulutusta. (AL 28.10.2023.)

Esimerkissä 3 kilpailuteema toistuu kuten esimerkissä 1, mutta tällä kertaa pyritään kartuttamaan sairaanhoitajien tietotaidon sijaan kansalaisten kielitaitoa. Mieliopidekirjoittaja painottaa, että Euroopan pääkieliä tulee osata, jotta EU-virat olisivat suomalaisten ulottuvilla. Kirjoittaja selittää tosiasiapuheen voimin kansalaisten kielivaranon *romahtaneen* – ehdoton ja tilastotieteellinen ilmaisu. Tämä miinussana saa lukijan vakavaksi ja huolestuneeksi, sillä se maalaa tämän eteen kuvaajan, jonka käyrä notkahtaa jyrkästi alaspäin. Kirjoittaja vielä kuvailee kielivaranon tilaa rajulla adverbilla *retuperällä*, joka korostaa ongelman hälyttävyyttä ja sen korjaamisen kiireellisyyttä. Nykyisen pääministerin Petteri Orpon johtama hallitus on kirjoittajan mielestä liian hiljaa asiasta, mikä synnyttää lukijassa epäuskoa. Kirjoittajahan juuri kuvaili kielivaranon tilannetta katastrofaaliseksi, mikä luo kontrastin suuren ongelman ja *vaitonaisen* hallituksen välille. Lukija saadaan näin kyseenalaistamaan hallituksen pätevyyttä huomata ja ratkoa yhteiskunnan ongelmia.

Seuraavaksi esittelen plussanojen käyttötapoja aineistossani, jossa yksikään mieliopidekirjoittaja ei hyödynnä pelkästään niitä. Pari kirjoittajaa vetoaa Ranskan tiukkaan kielilakiin, jossa englannin kielen käyttöä valvotaan, sekä muiden valtioiden kansalaisten, kuten ranskalaisten, ylpeyteen äidinkielestään:

(4) Ranskalaiset **arvostavat** omaa kieltään. Ranskassa myös yritetään pitää oma äidinkieli tärkeässä asemassa. Miksi Suomessa ei voitaisi tehdä samoin ja arvostaa **omaa äidinkieltämme**? Suomen kieli on **rikas** ja sillä voi ilmaista erittäin laajasti ja monipuolisesti omia ajatuksiaan, tunteitaan ja mielteitään. (HS 28.4.2024.)

Esimerkissä 4 kirjoittaja käyttää plussanaa *arvostaa* puhuessaan ranskalaisten suhteesta kieleensä. Hän pitää Ranskaa roolimallina ja esittää retorisen kysymyksen siitä, miksi Suomessa ei voitaisi ottaa oppia oman kielen vaalimisesta. Positiivista emotiivisanaa ja *me*-puhetta yhdistelevä *oma äidinkielemme* on tehokas ja aineistossa erittäin tavallinen ilmaisu. Esimerkissä 4 kirjoittaja käyttää sitä vedotakseen suomalaisten kansallisuustunteeseen ja sitä yhdistävään kieleen. Vaikka tunteiden lietsominen ja paisuttelu ei kuulukaan hyvään argumentointiin, on tunteilla iso rooli yleisön osallistamisessa keskusteluun ja sitä kautta toimintaan (Ylikoski 1998, 161–162) Kansallistunteen herättäminen motivoi lukijoita suojelemaan suomen kieltä entistä lujemmin. Lopuksi kirjoittaja kuvailee suomen kieltä *rikkaana*, mikä ylläpitää mielikuvaa monimuotoisesta säilyttämisen arvoisesta asiasta.

Monissa tekstikohdissa yhdistellään sekä plus- että miinussanoja, kuten aiemmin esimerkissä 2. Usein tekstin sävy muuttuu kielteisestä myönteiseksi, jotta lukija olisi lopussa esitetyille argumenteille myötämielisempi. Seuraavaksi analysoin tekstikohtia, joissa hyödynnetään sekä plus- että miinussanoja. Esimerkkien 1 ja 3 kohdalla mainitsemani kilpailuteema näkyy seuraavassa tekstipätkässä hieman ironisella tavalla:

(5) Sen sijaan, että kilpailisimme kärkisijoista omien kieltemme **syRJäYttäm**isessä, voisimme kilpailla **maailman ykköspaikasta** siinä, kuinka **menestyksekkäästi houkuttelemme** nuoria osajia integroitumaan osaksi pieniä kieliyhteisöjämme (HS 7.2.2024.)

Esimerkissä 5 kirjoittaja kuvaa nykyisen kielipolitiikan kilpailuna, jossa suomalaiset sabotoivat itseänsä antamalla kansalliskielilleen liian vähän arvoa ja täten itse *syRJäYttävät* ne. Tämä kielteinen emotiivisana herättää ristiriitaisia tunteita, sillä kyse on *omista kielistämme*, joihin ei saisi yhdistää miinussanoja. Seuraavaksi kirjoittaja käyttää myönteisiä emotiivisanoja kuvatakseen tavoittelemansa lopputuloksen kiinnostavana ja arvokkaana: *maailman ykköspaikka, menestysekäs ja houkutella* herättävät positiivisia mielikuvia ulkomaisista työntekijöistä, jotka oppiessaan suomen kielen sulautuvat osaksi suomalaisten yhteisöä. Lopulta Suomi näyttäytyy äidinkielen säilyttämiseen tähtäävän kilpailun voittajana ja kielipolitiikan mallimaana. Välillä englannin yleistymisen rohkaisee oman kielen kehittämiseen. Seuraavan esimerkin myötä aihe vaihtuu kielipolitiikasta erään sanan suomennokseen:

(6) Pari viikkoa sitten pyysin lukijoilta ehdotuksia suomennokseksi sanalle feature. – – Palautteen antajia selvästi **ärsytti** Suomessa yleistynyt englannin kieli, ja monet ehdotukset olivat sekä **hauskoja** että kekseliäitä. (HS 24.2.2023.)

Esimerkin 6 kolumnissa *Onko feature suomeksi viitseri?* esitellään vastauksia, joita tähän kysymykseen on saatu. Sivuhuomiona kolumnisti kertoo lukijoiden laajalti kokemasta englantia kohdistuvasta *ärsytyksestä*, joka mahdollisesti sytytti heissä innon suomennosten keksimiseen. Kolumnisti ei ilmaise negatiivisia tunteita, vaan hän keskittyy suomennoksiin, joita kutsuu *hauskoiksi*. Lukijoiden kielteinen tunne ei tartu, vaan muuttuu kolumnistin taholla positiiviseksi. Kuitenkin joitakin emotiivisanoja, kuten alla olevia, on vaikea luokitella plus- tai miinussanoiksi. Aineistossa emotiivisana ulottuu usein tekstin otsikkoon, mikä näkyy myös seuraavan esimerkin kolumnissa *Kuuntelin nuorten puhetta ja hämmennyin*. Koko teksti kuvaa otsikkoa myöten kirjoittajan kokemaa ihmetystä, joka syntyy nuorison epätodellisen hyvästä englannin taidosta.

(7) Keskustelua käytiin soinnikkaalla, melkein natiivilta kuulostavalla amerikanenglannilla. Sitten tapahtui jotain **yllättävää**: puhujat vaihtoivat lennosta sujuvaan suomeen. – – Sinänsä mitätön, ohikiitävä tilanne **jäi mietityttämään. Miten ihastuttavan yhdentekevää** heille olikaan, millä kielellä he vaahtosivat asioistaan! (HS 15.9.2023.)

Esimerkissä 7 kolumnisti kertoo bussimatkastaan, jonka aikana luulee suomalaisia nuoria amerikkalaisiksi, kunnes he yhtäkkiä vaihtavat kieltä. Emotiivisanojen ympärille kietoutuu narratiivi, joka tempaisee lukijan mukaan kokemaan samoja tunteita mitä kolumnistikin. Tarina on tehokas tapaa saada kuulija tunteisiin mukaan. Hämmennys toistuu narratiivin huippukohdassa, jossa *yllätetään*, sekä sen jälkeen, jolloin kokemus *jää mietityttämään*. Tässä kohtaa tarina voisi edetä moneen suuntaan. Kirjoittaja voisi esimerkiksi harmistua tai suuttua siitä, etteivät nuoret muka osaisi sanoittaa joitakin asioita suomeksi, vaan tarvitsevat englantia apukielenään. Narratiivin lopussa kolumnistin ihmettely kuitenkin muuttuu sympatiaksi. Vaikka adjektiivilla *yhdentekevä* on usein kielteinen kaiku, yhdistettynä positiiviseen emotiivisanaan *ihastuttava* se kuvaa nuorten kunnioitettavaa taitoa tehdä niinkin haastavasta asiasta kuin kielenvaihdosta tavanomaista ja helppoa.

5.2.2 Liittoutumisasteen säätely

Liittoutumisasteen säätely on aineistossani toiseksi eniten käytetty retorinen keino sen monipuolisuuden takia. Sillä voi esimerkiksi hyväksyä väitteen, torjua sen tai lisätä siihen jotain. Jotkin yleisönosastokirjoitukset kuuluvat tiiviisti tiettyyn keskusteluketjuun, sillä niiden alussa esitetään usein jonkin tahon kuten toisen mielipidekirjoittajan mielipide, johon reagoidaan. Esittelen ensimmäisenä sitä, millä tavoilla kirjoittajat puoltavat esitettyä väitettä ja myöhemmin sitä, miten he torjuvat väitteen. Seuraava kirjoitus on vastaus, ei tiettyyn mielipidetekstiin, vaan yleiseen keskusteluun:

(8) Työperäinen maahanmuutto on ollut viime aikoina esillä, **ja syystäkin**. Suomi **tarvitsee** työvoimaa ulkomailta, sillä väestömme ikääntyy, ja meillä on yksinkertaisesti liian vähän työntekijöitä, jotta maamme pärjää tulevaisuudessa. (HS 11.9.2023.)

Esimerkissä 8 kirjoittaja kokee työperäisen maahanmuuton aiheena tärkeäksi, minkä hän osoittaa lisäämällä virkkeen loppuun *ja syystäkin*. Hän perustelee kantansa väestön ikääntymisellä, työntekijäpulalla ja huonoilla tulevaisuudennäkymillä. Kirjoittajan sanojen sävy on jämäkkä, mikä saa hänet vaikuttamaan aiheeseen perehtyneeltä henkilöltä. Hänen oma äänensä kantautuu perusteluihin, joiden alussa oleva *tarvita*-verbi painottaa asiantilan välttämättömyyttä. Liittoutumisasteen säätely vahvistaa ensisijaisesti puhujan vakuuttavuutta (Jokinen 1999, 133, 136), mikä näkyy tässä puhujan määrätietoisina toteamuksina ja asiantuntevana sävynä. Seuraavana vuorossa on esimerkki, jossa liittoutumisaste menee henkilökohtaisempaan suuntaan, ja sen ilmaukset ovat lievempiä:

(9) **Uskon, että** työkavereiden kielitaidottomuus kuormittaa työntekijöitä, **samoin kuin** sijaisten vaihtuvuus. Samojen asioiden toistaminen useaan kertaan turhauttaa **varmasti** työntekijöitä. – – Ja kuitenkin pääpainon **pitäisi olla** laadukkaassa hoivatyössä. (12.9.2023.)

Esimerkin 9 yleisönosastokirjoituksessa “Hoito- ja hoivatyö ei voi sujua englanniksi” puolustetaan hoivakotiasukkaiden oikeutta saada palvelua kansalliskielillä. Luetellut “faktat” eivät esimerkkiin 8 verrattuna ole yhtä kiistämättömän kuuloisia: verbi *uskoa* ei ole yhtä ehdoton kuin välttämättömyyttä ilmaiseva modaaliverbi *tarvita* (ks. VISK §1551).

Molemmissa esimerkeissä kirjoittaja sitoutuu väitteeseensä, mutta jälkimmäisessä esiintyvä verbi *uskoa* korostaa asian olevan kiistanalainen näkökulmakysymys. Lisäyksellä *samoin kuin*

kirjoittaja osoittaa, että hoitokodissa työtovereiden kielitaidottomuudella ja sijaisten vaihdolla on hänen mielestään yhtä suuri yhteys työntekijöiden rasitukseen. Kirjoittaja eläytyy suomen- ja ruotsintaitoisten työntekijöiden asemaan sanomalla heidän *varmasti* turhautuvan ja toteaa itse hoivatyön olevan tärkeintä. Modaaliverbi *pitää* on taivutettu konditionaaliin *pitäisi*, mikä jättää tilaa väitteen vaihtoehtoisille tulkinnoille (ks. VISK §1590) ja sitä kautta eriäville mielipiteille. Lievät mutta kantaaottavat ilmaukset ja työntekijöiden tunteiden pohtiminen luovat kirjoittajan hahmosta itsevarman sekä empaattisen kuvan.

Seuraavassa kahdessa esimerkissä kirjoittaja ei hyväksy väitettä, vaan osoittaa sen olevan väärä. Esimerkissä 10 kirjoittaja suhtautuu kriittisesti siihen, että Suomessa rallienglantia puhuville ihmisille kohdistuu paineita työpaikalla. Hän puolustaa monikielisyyttä ja kannustaa lukijoita oppimaan sietämään eri puhetapoja paremmin.

(10) Suomessa kielenkäytön kulttuuriin **valitettavasti** kuuluu myös tietynlainen julkinenkin arvostelu ja arviointi siitä, kuka puhuu milloinkin rallienglantia ja kuka taas ilmaisee itseään täysin sujuvasti amerikanenglannilla. (HS 11.9.2023.)

Adverbilla *valitettavasti* kirjoittaja ilmaisee tyytymättömyytensä siihen kaikkeen, mitä on seuraavaksi sanomassa. Hän tietoisesti etäännyy julkisen kielenkäytön arvostelusta, joka on hänen mukaansa työpaikoilla normina. En käsittele analyysissäni kontrastipareja erikseen, mutta tässä kohdassa on hyvä esimerkki sellaisesta: ne, jotka puhuvat englantia suomalaisella korostuksella ja ne, jotka osaavat lausua amerikanenglantia kuin natiivipuhujat. Yleensä kontrastipareja käyttävä yhdistää kannattamaansa puoliskoon hyviä mielikuvia (Jokinen 1999, 153), mutta esimerkissä 10 kirjoittaja ei kannata kummankaan paremmuutta. Hän hyödyntää kontrastiparia nostaessaan esiin jaottelun epäreiluuden sekä tarpeettomuuden, sillä loppujen lopuksi kommunikaation sujuminen ja yhteisymmärrys on tärkeintä. Esimerkissä 11 kommunikaation tärkeydestä ollaan samaa mieltä:

(11) **Silti kaikkein ikävintä on se, että** moni ei enää edes halua ymmärtää toista. Ymmärrys tuottaa sopua, mutta etenkin sananvaihto somessa on kyllä jotain ihan muuta. Tahallinen väärinymmärrys vasta **ikävää** on. (AL 6.10.2022.)

Liittoutumisasteen säätelyssä on tavallista, että kirjoittaja paljastaa virkkeen alkuun sen, mille puolelle asettuu esittäen vasta sen jälkeen suhtautumisensa kohteen *että*-alkuisella sivulauseella. Tämä näkyy yllä olevassa esimerkissä 11, jossa kolumnisti etäännyttää itsensä siitä, mitä sanoo. Hänen kielteinen asemoitumisensa ihmisten kommunikaatio-ongelmiin

ilmenee negatiivisin emotiivisanoin *ikävä* sekä superlatiivimuodolla *kaikkein ikävintä*, joka liittyy sosiaalisessa mediassa käytyihin tahallaan aiheutettuihin riitoihin. Liittoutumisasteen voivat siis muodostaa muun muassa emotiivisanat sekä *että*-lausetta edeltävä jakso.

Tutkimissani mielipidekirjoituksissa yleisin keino käyttää liittoutumisastetta oli yhdistellä väitteeseen sitoutumista ja sitoutumattomuutta. Huomasin, että yhdistelyyn on kaksi päätapaa: ensimmäinen, jossa kirjoittaja esittää ensin vääräksi kokemansa väitteen ja sitten kumoaa sen, ja toinen, jossa hän antaa osittaisen hyväksyntänsä väitteelle tarjoten sitten korjausehdotuksia sivulauseessa. Jälkimmäisestä on kyse alemmassa katkelmassa:

(12) **On hienoa, että** kieliasioista keskustellaan julkisuudessa. Tutkimuksen toteuttajina haluamme **kuitenkin** korjata joitakin esitettyjä huomioita tuloksista ja tehtävänannosta. **Kommenteissa esitetään, että** tutkijaryhmä ei tiedä, miten englanttiin pitäisi suhtautua. **Tämä lienee väärinymmärrys, koska** oma asenteemme siihen on neutraali – –. (HS 16.12.2023.)

Esimerkissä 12 kirjoittajana on Englanti Suomen kansalliskielten rinnalla -tutkimusryhmän johtaja Mikko Laitinen, jonka tutkimusta esittelin tutkielmani johdannossa. Julkinen kielikeskustelu saa kirjoittajan hyväksynnän, mutta *kuitenkin*-adverbi osoittaa jonkinlaisen vastalauseen olevan tulossa. Laitinen puhuu ryhmänsä puolesta viitaten siihen sekä itseensä *me*-pronominilla, kuten ilmaisuissa *haluamme korjata* ja *oma asenteemme*. Tutkimus on saanut kommentteja, joissa on väitetty Laitisen ja kumppaneiden olevan epäröiviä suhtautumisessaan englannin kieleen. Tämän Laitinen kumoaa toteamalla asian olevan todennäköisesti *väärinymmärrys*. Sanalla *lienee* puhuja osoittaa harkitsevuuttaan sekä antaa itselleen mahdollisuuden perääntyä argumentistaan (Jokinen 1993, 207). Laitinen perustelee kantaansa siten, että on ryhmänsä kanssa tietoisesti valinnut neutraalin asenteen, jota tieteellisen tutkimuksen tekeminen edellyttää. Seuraavan esimerkin rakenne on samankaltainen, sillä siinä näkyy ensin osittaista myönnytystä, ja sen jälkeen oman näkemyksen lisäys:

(13) **Vallalla oleva käsitys siitä, että** pelkällä englannin kielellä pärjää, vie Suomen kielivarannon tilaa kohti rapakuntoa. **Toki** englannin kielellä pärjää. Jos haluaa **kuitenkin** erottua massasta, **kannattaa** hankkia itselleen erityistaito, esimerkiksi harvinaisemmin osatun kielen. (HS 16.1.2023.)

Esimerkissä 13 näkyy niin väitteeseen sitoutumista kuin sen hylkäämistä. Kirjoittaja esittää yleisen mielipiteen ainoastaan englannin kielellä pärjäämisestä, jonka kanssa hän ei ole samaa mieltä, sillä hänen mielestään tämä ajattelutapa heikentää Suomen kielivarantoa. *Toki-*adverbilla kirjoittaja myöntää faktaksi kokemansa asian: englantia on jossain määrin hyödyllinen kieli osata. Adverbilla *kuitenkin* kirjoittaja valmistautuu esittämään vastaväitteen, jonka mukaan jonkin muun kielen kuin englannin osaaminen on taito, joka erottaa ihmisen muista. Verbillä *kannattaa* kirjoittaja todellakin suosittelee sitä, mitä sanoo. Vielä myöhemmin tekstissä hän perustelee monipuolisen kielitaidon muun muassa uudistavan ajattelua ja takaavan uralla etenemisen sekä paremmin palkatun työn. Liittoutumisasteella kirjoittaja voi siis näyttää, mitkä osat muiden esittämistä väitteistä tai yleisistä mielipiteistä ovat hänen mielestään totta ja mitkä eivät.

5.2.3 Määrällistäminen

Aineiston kolmanneksi yleisin retorinen keino on kvantifioinniksikin kutsuttu (ks. Juhila 1993, 168) määrällistäminen, jota käytetään lukuisiin eri tarkoituksiin. Määrällistämisestä suurin osa on ei-numeerista määrän kuvailua ilman lukujen mainitsemista, minkä takia esittelen sitä ensimmäisenä. Esimerkki 14 on edellä esitellystä tutkija Laitisen kirjoituksesta, jossa hän puolustaa tutkimuksensa avulla englannin kielen hyödyllisyyttä Suomessa:

(14) Tutkimus toi esiin sen, että Suomi on **monikielinen** maa, jossa englannilla on oma tehtävänsä **monella** alalla ja **monille** ihmisille. Siksi sen käyttöä ei ole myöskään järkevää rajoittaa Suomessa, mutta sen asemaa ei ole myöskään perusteltua muuttaa lainsäädännöllisin keinoin. (HS 16.12.2023.)

Laitinen toistaa sanaa *moni* kolmessa kohdassa: korostaakseen englannin tärkeää paikkaa muiden kielten joukossa, ja kuvaillakseen englantia käyttävien alojen sekä ihmisten merkittävää lukumäärää. Laitinen kuvaa ei-numeerisesti englannin käytön laajuutta sekä perustelee sillä sen, ettei kielen asemaa kannata kaventaa lakien ja säännösten avulla. Esimerkissä 15 kirjoittaja sen sijaan käyttää suurten määrien kuvailua englannin aseman kritisoimiseen:

(15) Tieteen kieli on englantia, mutta englanninkielisten lainasanojen käyttö **lisääntyy huolestuttavan paljon kaikkialla** yhteiskunnassa. – – **Suurin osa** suomalaisten yritysten nimistä on englanninkielisiä sanamuunnoksia. (HS 8.5.2023.)

Lisääntyä ja *lisätä* ovat aineistossa tavallisia sanoja silloin, kun englannin kieli mainitaan kielteisessä kontekstissa. Esimerkissä 15 kirjoittaja myöntää englannin roolin tieteen kielenä, muttei hyväksy sitä, että lainasanat *lisääntyvät*. Kirjoittaja kuvailee tätä määrää emotiivisanaan keinoin: lainasanojen käyttöä näkee *huolestuttavan paljon*. Jos kirjoittaja tämän sijaan esittäisi esimerkiksi pelkän prosenttiluvun, ei vaikutus olisi yhtä tehokas (ks. Jokinen 1999, 147). Adverbi *kaikkialla* on ääri-ilmaisu, sillä se kuvaa täyttä määrää ja vahvistaa väitteen ehdottomuutta. Vastaava numeerinen ilmaus voisi olla *100 %:lla yhteiskunnan osa-alueista*. Melko tavallinen sanapari aineistossani on *suurin osa*, jolla kirjoittaja korostaa tässä yhteydessä englanninkielisten yritysnimien isoa määrää. Esimerkissä 15 käytetty verbi *lisääntyä* tulee taas vastaan esimerkiksi 16, jossa kirjoittaja kuvaa englannin kielen kasvua, mutta hänen asemoitumisensa ei ole yhtä jyrkän kielteinen:

(16) Kansainvälisten sote-alan osaajien **määrän lisääntyessä** onkin päätettävä, aletaanko sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmää muuttaa **enemmän** englanninkieliseksi niin, että suomen kieltä taitamattomien työntekijöiden on mahdollista sujahtaa helposti joukkoon, vai aletaanko kiinnittää enemmän huomiota ammatillisen kielitaidon kehittämiseen. Valtakunnallinen ja yhtenäinen kielikoulutusmalli säästäisi **valtavasti** resursseja – –. (HS 30.3.2023.)

Kirjoittajan mukaan ulkomaisia sairaanhoitajia on Suomessa yhä enemmän, minkä takia sote-ala joutuu valinnan eteen: kannattaisiko sujuvoittaa hoitajien integroitumista käyttämällä englantia kommunikaatiokielenä vai pitäisikö heiltä vaatia suomen kielen osaamista. Kirjoittaja käyttää adverbia *enemmän* kuvaillakseen ensimmäistä englannin kieleen liittyvää vaihtoehtoa neutraalisti, mutta jälkimmäisen, suomen kieleen liittyvän, vaihtoehdon hän sanoo säästävän *valtavasti resursseja*, mikä kuulostaa houkuttelevammalta. Lukijaa siis suostutellaan kannattamaan “helpon” ratkaisun sijaan pitkäjänteisempää *ammatillisen kielitaidon kehittämistä* eli suomen kielen osaamisvaatimusta.

Seuraavaksi esittelen numeerista määrällistämistä, kuten lukujen ja prosenttien esittämistä, joita hyödynnetään aineistossani vain muutamissa kohdissa. Moni kirjoittaja mainitsee vuosilukuja, mutta ne liittyvät useimmin narratiiveihin eivätkä määrällistämiseen. Esimerkissä 17 vuosiluku kuitenkin yhdistetään pisteiden laskemiseen, jolloin se tulee osaksi määrää kuvaavaa funktiota:

(17) Sittemmin nuorison lukutaito on sen kuin laskenut. Viime vuonna julkaistuissa Pisa-tuloksissa Suomen ysluokkalaisten lukutaito oli **30 pistettä matalampi kuin vuonna 2018**. Suunta on sama useimmissa maissa. (MT 2.8.2024.)

Kirjoittaja toteaa ensin nuorison lukutaidon heikkenen. Hän perustelee väitettään yhdeksäsluokkalaisten Pisa-kokeiden pisteillä, joita oli vuonna 2023 30 vähemmän verrattuna vuoteen 2018. Pelkästä pisteiden määrästä ei voi päätellä, kuinka nopeaa väheneminen on, sillä asiaan perehtymätön lukija ei tiedä, onko Pisa-kokeiden kokonaispistemäärä 100 vai 500. 30 silti kuulostaa merkittävältä, sillä kyse ei ole vain muutamasta pisteen erosta, jonka voi tulkita sattumaksi. Vahvistaakseen väitettään kirjoittaja vielä lisää Pisa-pisteiden laskusuunnan olevan samankaltainen *useimmissa maissa*, mikä ei-numeerisena ilmaisuna on jokseenkin epämääräinen. Se silti vakuuttaa lukijalle, että kyseessä on kansainvälinen ilmiö eli suuri ongelma, johon on tartuttava. Muun numeerisen määrällistämisen ohessa melko suosittua on esittää prosenttiosuuksia, kuten esimerkissä 18:

(18) Ruotsinkielisten palveluiden varmistamiseksi riittänee, että **10–15 prosenttia** ikäluokasta valitsee pitkän ruotsin. Näin **85–90 prosenttia** opetuksesta jää jaettavaksi muiden kielten kesken. – – Näillä toimenpiteillä kansallinen kielivarantomme voi kohentua merkittävästi **jo 12 vuodessa**. (AL 28.10.2023.)

Esimerkki 18 on hieman poikkeuksellinen, sillä harva mielipidekirjoittaja kiinnittää huomionsa ruotsin kieleen saati mainitsee näin monta lukua peräkkäin. Kirjoittajan mielestä Suomen olisi pärjättävä paremmin EU-kentällä, mikä onnistuu kansallisen kielivarannon korjaamisella. Englannin ja suomenruotsin osaaminen ei siis riitä, vaan alakoululaisille on järjestettävä kieliopintoja myös muun muassa saksaksi ja ranskaksi. Kirjoittaja osoittaa perehtyneensä asiaan antamalla pitkää ruotsia opiskelevien tavoitemäärästä arvion *10–15 prosenttia*. Hän myös selventää, että muille kielille jää tilaa *85–90 prosenttia*, mikä antaa niille paljon painoarvoa ja jättää ruotsin marginaaliin. Seurauksena on kielivarannon paraneminen *merkittävästi jo 12 vuodessa*. Yli kymmenen vuotta kuulostaa pitkältä ajalta, mutta adverbi *jo* kertoo muutoksen tapahtuvan kirjoittajan mielestä nopeasti. Kirjoittaja hyödyntää logosta eli järkeen vetoavaa syy-seuraussuhteiden esittämistä: kun tietty määrä ikäluokasta opiskelee kieliä, kielivaranto paranee tavoiteajassa. Suuntaa antavien prosenttiosuuksien perusteella kirjoittajan argumentti EU-kielten jakautumisesta opetuksessa vaikuttaa tarkkaan pohditulta ja järkevältä.

5.2.4 Metaforat

Metaforat ovat kielikeskustelussa yleisiä: niitä oli kandidaatintutkielmassani eniten (Hietanen 2022, 11) ja tässä tutkielmassa neljänneksi eniten. Monet metaforat löytyivät kolumneista. Ensiksi esittelen personifikaatiota, jota käytetään varsinkin silloin, kun englannin kielestä puhutaan kriittiseen sävyyn. Esimerkin 19 mielipidekirjoituksen laatijana on johdannossa esitelty Jani Koskinen, joka haluaa rajoittaa englannin käyttöä Janne Saarikiven kanssa tekemänsä tutkimuksen (2023) perusteella. Koskinen on huolestunut sosiaalisen median vaikutuksesta lapsiin:

(19) Kun Youtube **syöttää** lapsille englanninkielistä viihdettä – missä lapset enää oppivat suomenkielistä kulttuuriperintöä, kuten lauluja, loruja ja sanaleikkejä? (HS 31.8.2024.)

Personifikaatio on Tieteen termipankin mukaan “metafora, jossa ei-inhimillisellä oliolla nähdään inhimillisiä ominaisuuksia” (Tieteen termipankki 2025, Personifikaatio). Yleensä inhimillistämisen kohteena on englannin kieli, mutta esimerkissä 19 kohteena on siihen läheisesti liittyvä YouTube-videopalvelu. Verbi *syöttää* kuvaa YouTubea aktiivisena tekijänä, joka pakottaa englanninkielistä mediaansa lapsille. Personifikaatio jättää tässä mainitsematta lasten omat kulutus päätökset sekä vanhempien auktoriteetin. Toisaalta se kiinnittää vanhempien rooliin huomiota: Kenen tehtävä on valvoa lasten ruutuaikaa ja estää tämä “syöttäminen”? Samankaltaista syömiseen liittyvää personifikaatiota käytetään aineistossa esimerkkilauseessa *englanninkielinen opetus nakertaa kieltämme*.

Pysyttelemme vielä hetken kielteissävytteisissä metaforissa. Esimerkin 20 otsikko *Englanti ei saa jyrätä omaa äidinkieltä* muistuttaa kandidaatintutkielmassani vastaan tullutta Keskipohjanmaan yleisönosastokirjoituksen otsikkoa *Englanti jyrää muut kielet alleen*, jossa englantia verrataan muiden kielten kustannuksella kaasuttelevaan katujyrään. Alla olevat esimerkit kuvaavat opiskelijoiden oikeuksien menetystä:

(20) Kansainvälisessä tiedemaailmassa englannin osaaminen on lähes välttämätöntä, mutta kansainvälistymispyrkimyksien vuoksi **ei ole syytä uhrata opiskelijoiden perustuslaillisia oikeuksia** käyttää yliopistossa suomea tai ruotsia. (HS 31.3.2023 [1].)

(21) Yliopistolaki takaa opiskelun kansalliskielillä, eivätkä kansainvälistymispyrkimykset saa **ajaa tämän lain yli**. (HS 31.3.2023 [2].)

Esimerkkien 20 ja 21 yleisönosastokirjoituksissa on paljon yhteistä: sama julkaisupäivä, aihe, näkökulma, kirjoituspaikka sekä samankaltaiset sanavalinnat, kuten *kansainvälistymispyrkimykset*. Esimerkissä 20 kirjoittaja vertaa yliopisto-opiskelijoiden perustuslaillisten oikeuksien unohtamista *uhraamiseen*, joka tekee väitteestä dramaattisen ja tunteisiin vetoavan. Esimerkissä 21 väite on sama mutta metafora hieman erilainen. Kirjoittaja puhuu *yliajamisesta*, jonka yhteydessä kansainvälisyydellä viitataan englanninkielisyyteen. Personifikaatiossa kansainvälistymispyrkimykset istuvat ohjaajan paikalla autossa, joka ajaa surutta yliopistolain päälle. Metafora ei kuitenkaan ole yhtä vaikuttava kuin edellisessä esimerkissä, sillä sen yhteydessä mainitaan vain laki, eikä opiskelijoita. Ihmisläheisyys tekee metaforan yleensä mielenkiintoisemmaksi ja mukaansatempaavammaksi. Aineistossani metaforaa käytetään myös positiivisissa yhteyksissä, joista muutamissa toistuu rahateema:

(22) Kielten opiskelu voi tuntua tylsältä ja vaivalloiselta, mutta se on jatkossa **valuuttaa** jota kaikilla ei ole. (MT 31.5.2024.)

(23) Akateemisessa maailmassa monikielinen lähteiden käyttö **rikastaa** tutkimuksen laatua. – – Ruotsissakin englannilla pärjää, mutta silti maan kielen osaaminen edes jollakin tasolla voi olla **kullanarvoista** monessa tilanteessa (HS 16.1.2023.)

Esimerkin 22 kolumnissa puolustetaan monipuolista kielitaitoa vetoamalla siihen, että sen avulla menestyy esimerkiksi EU-viroissa tai presidenttinä (viitaten nykyiseen presidentti Alexander Stubbiin, joka taitaa kuutta kieltä). Kolumnisti käyttää rahametaforaa painottaakseen kielten arvon merkitystä: kielitaito hankitaan kovalla työllä eli se on *valuuttaa*, tulevaisuudessa vieläpä harvinaista sellaista. Esimerkissä 23 kielet yhdistetään rahaan kahdessa eri kontekstissa. Kirjoittaja puhuu ensin akateemisen tutkimuksen *rikastamisesta* eli monipuolistamisesta, jonka mahdollistaa esimerkiksi tutkijan valmius lukea lähteitä eri kielillä. Toiseksi länsinaapurimaassa matkaillessa ruotsin kieli voi osoittautua *kullanarvoiseksi*, siis niin tärkeäksi, ettei Englanti tai mikään muukaan kieli voi korvata sitä.

5.2.5 Kategorisointi

Mielipidekirjoitusten retorisisista keinoista viidenneksi eniten on kategorioita, joita voidaan emotiivisanojen tapaan käyttää myönteisten, kielteisten tai neutraalienkin mielikuvien synnyttämiseen. Niillä voi myös puolustella tiettyjä tekoja tai kritisoida niitä. Aineistossa tyypillinen kategoria on negatiivissävytteinen adjektiivista ja substantiivista koostuva sanapari, kuten esimerkissä 24:

(24) Kun kieli katoaa, katoaa myös kansan identiteetti. Eikä tällä ole mitään tekemistä **kiihkonationalistisen öyhöttämisen** kanssa. (HS 12.12.2022)

Kirjoittaja tiedostaa, että kansan ja kielen puolustaminen tuo joillekin mieleen äärinationalismin. Niinpä hän heti kättelyssä etäänny *kiihkonationalistisen öyhöttämisen* kategoriasta valitsemalla sanansa niin, että koko kategoria näyttäytyy epätoivottuna. Kirjoittaja ei määrittele omaa kategoriaansa mutta kuvailee sitä, mihin ei ainakaan halua kuulua. Kieltäessään tietyn nimityksen kirjoittaja suojautuu etukäteen siihen liittyviltä mahdollisilta vasta-argumenteilta. Seuraavassa esimerkissä retoriikka on hyökkäävämpää. Kirjoituksen aihe on itselleni jo ennestään tuttu, sillä kielikeskustelu on viime vuosina pyörinyt rakennusten ja yritysten nimien ympärillä.

(25) Mielestäni syy [englannin käyttämiseen joka paikassa] on **markkinointiväen sivistymättömyydessä ja lapsekkaassa käsityksessä kansainvälisyydestä**. On muka hienompaa käyttää **amerikan kieltä**. **Pohjanoteerausena** pidän kauppakeskus Triplaa ja siellä olevaa suomalaisen musiikin museota, joka on kansainväliseen tyyliin saanut nimen Musiikkimuseo Fame – Finnish Music Hall of Fame. (HS 28.3.2023.)

Esimerkissä 25 kirjoittaja antaa julkisten rakennusten nimeäjille oman kategoriansa, *markkinointiväki*, johon kuuluvat pyrkivät mainostamaan Suomea kansainvälisenä maana. Kirjoittajan mielestä suomalaisten rakennusten nimeäminen englanniksi kielii markkinoijien sivistyksen puutteesta ja kypsyyttömyydestä. Molemmat kategoriat antavat nimien keksijöistä epäpätevän kuvan. *Lapsekkaalla käsityksellä* kirjoittaja kritisoi näkökulmaa, jonka mukaan Englanti on kansainvälisyyden ykköskieli. Kirjoittaja käyttää ironisesti englannin kielestä sanaparia *amerikan kieli*. Koska Yhdysvaltoja on perinteisesti pidetty suurena ja vaikutusvaltaisena maana, sen mukaan nimettyyn kieleen yhdistyvät samat mielikuvat. Kirjoittaja puolustautuu ironialla tätä mahtipontisuutta vastaan. Lopuksi kirjoittaja kutsuu *pohjanoteeraukseksi* Pasilan kauppakeskus Triplaa sekä sen vieressä sijaitsevaa Musiikkimuseo Famea, joiden nimissä englannin liiallinen käyttö hänen mukaansa huipentuu. Myös alla olevassa katkelmassa julkiset nimet puhututtavat:

(26) Tätä [kansalliskielten] tukea tarvittaisiin nyt lentoasemilla. Niillä vallitse **aivan oma kielipolitiikka**. Helsingin lentoasema on nykyään yksinomaan *Helsinki Airport*. Kylteissä lukee *Departure* isolla fontilla ja sen alla pienesti *Lähdöt, Avgångar*, ja niin edelleen. Onko englanninkielisillä matkustajilla huonompi näkö kuin suomalaisilla? (HS 21.1.2023.)

Esimerkissä 26 kirjoittaja kutsuu Helsingin lentoaseman nimeämiskäytäntöjä sen *aivan omaksi kielipolitiikaksi*. Hän siis erittelee lentoasemien käytännöt kielipolitiikan kentällä omaksi osa-alueekseen, jossa pätevät tietyt säännöt: englannin kielen ykkösasema ulottuu lentoaseman kutsumanimestä siellä käytettäviin ohjekyltteihin asti, joissa kansalliskieliset tekstit on asetettu kirjaimellisesti toissijaiseksi englanninkielisten nimien alapuolelle. *Aivan oma kielipolitiikka* on siis tässä yhteydessä kiertoilmaus englanninkielisyyden suosimiselle. Lopussa kirjoittaja kritisoi aihetta retorisella kysymyksellä muka ihmetellen isojen englanninkielisten tekstien syytä. Vakavuuden lisäksi katkelmaan täten mahtuu hieman hyökkäävää huumoria, joka pyrkii tekemään lentoasemien nimistä pilkan kohteen.

Yllättävän yleistä aineistossa on kategorioiden ironinen käyttö eli merkityksen vastakohtaisuus, josta saimme esimakua esimerkissä 25. Eräs toinen kirjoittaja käyttää ironiaa arvostellakseen englannin käyttöä kuvaillessaan sitä *tutuksi ja turvalliseksi* tilanteessa, jossa monet vanhemmat valitsevat sen lapsensa ensimmäiseksi vieraaksi kieleksi. Englanti on siis suosittu, mutta kirjoittajan mielestä asian pitäisi olla toisin. Esimerkissä 27 ironia näkyy tätäkin selvemmin:

(27) **Melkoisia Suomen sanansaattajia** ovat sellaiset **mepit**, jotka kuvittelevat marssivansa europarlamenttiin **kielitaidottomina** ja pärjäävänsä siellä sölköttämällä pelkkää suomea. **Söpöä** kenties hetken verran, mutta söpöydellä ei siellä pitkälle pötkitä. – – **Tuppisuut** saavat istua vaihtopenkillä odottamassa. (MT 31.5.2924)

Kirjoittaja pitää EU-työntekijöiden monipuolista kielitaitoa elintärkeänä ja siispä moittii meppejä, jotka eivät osaa suomen lisäksi muita kieliä. Nämä ihmiset saavat kategorian *melkoiset Suomen sanansaattajat*, jossa sanojen tarkoitettu merkitys on sen näennäisen merkityksen vastakohta. Adjektiivi *melkoinen* tarkoittaa tässä yhteydessä huomattavan sekä merkitsevän sijasta vähäpätöistä, ja *sanansaattajat* viittaa ylevien vistinviejien sijaan huonoihin esikuviiin. Kirjoittaja liittää tähän kategoriaan adjektiivit *kielitaidoton* sekä *söpö*, jotka eivät saisi kuvastaa vakavasti otettavia meppejä. Myöhemmin ironiset kategoriat jätetään pois ja puhutaan suoraan, jotta viesti tulee selväksi: äsken kuvaillut mepit ovat *tuppisuuta*, jotka metaforisesti *saavat istua vaihtopenkillä* eli eivät kykene osallistumaan päätöksentekoon. Kirjoittaja onnistuu siis kuvailemaan kielitaidottomien meppien epäpätevyyttä sekä ironisilla että ei-ironisilla kategorioilla.

Luokitteluja voi myös avoimesti kyseenalaistaa, mikä on aineistossa melko harvinaista. Tämä kyseenalaistaminen on lähellä omista intresseistä etäännyttämistä, kuten aiemmin esittelemässäni

esimerkissä 24, jossa kirjoittaja puolustautuu ei-toivottua kategoriaa vastaan. Seuraavassa katkelmassa eräs kolumnisti keksii omaan elämäänsä sopivan kategorian yleisessä käytössä olevan tilalle:

(28) Kun oman lapseni päiväkotiryhmässä opetellaan värejä arabiaksi, hindiksi ja espanjaksi, ne eivät ole *vieraita kieliä* vaan **kavereiden kotikieliä**. (HS 15.9.2023.)

Esimerkissä 28 kolumnistin mielestä tietyt termit eivät kuvaa kovin hyvin monikielisyyttä saati eri taustoista tulevia ihmisiä. Kategoria *vieraat kielet* ei sovi arabiaan tai espanjaan, sillä nämä ovat lapselle tuttuja jo päiväkodista asti. Sen sijaan kolumnisti luokittelee ne *kavereiden kotikieliksi*, mikä kuulostaa positiiviselta ja arkiselta. Uuden kategorian keksimisen tehtävä on tuoda eri näkökulma aiheeseen ja tehdä väitteestä houkuttelevampi (Jokinen 1993, 205). Esimerkiksi sanaan *vieras* liittyvä eksoottisuus ja outous muuttuu sanassa *koti* tuttuuden ja turvallisuuden tunteeksi.

5.2.6 Konsensus: *me*-puhe ja asiantuntijat

Konsensukseen ja asiantuntijoihin vetoaminen on tutkimieni mielipidekirjoitusten joukossa kuudenneksi käytetyin keino. Jaoin konsensuksen kahtia *me*-puheeseen sekä asiantuntijoihin ja siteeraamiseen, sillä *me*-puhe on yleinen konsensukseen vetoamisen keino sanomalehtiteksteissä (ks. Hollo 2023, 40; Hietanen 2022, 11), ja halusin eritellä sen osuuden muusta konsensuksesta. Asiantuntijat ja siteeraaminen puolestaan esiintyvät usein yhdessä, joten niputin ne konsensuksen toiseen puoliskoon. Kategorian molemmat puoliskot osoittautuivat yhtä tavalliseksi aineistossa. Ensin käsittelen *me*-puhetta sekä sen käyttöä kielteisissä konteksteissa esimerkeissä 29 ja 30, joista ensimmäinen on yleisönosastokirjoituksen otsikko ja toinen saman kirjoituksen viimeinen virke:

(29) Tärvelemme kauniin **äidinkielemme** ihan itse (HS 28.4.2024.)

(30) Suomen kieli katoaa, jos **emme** pidä siitä huolta. (HS 28.4.2024.)

Kirjoittaja ei selkeästi kerro, kehen hän viittaa pronomiinilla *me*, mikä on yleisönosastokirjoituksissa tavallista. Kirjoittaja käyttää passiivia mutta puhuu kuitenkin Suomesta, eli oletettavasti hän viittaa kaikkiin suomalaisiin. Myös muualla aineistossa *me*-puheen kohteena ovat lähes poikkeuksetta suomalaiset. Tätä kohderyhmää ajatellen otsikko on esimerkissä 29 erityisen iskevästi muotoiltu, sillä sanaan *äidinkieli* on yhdistetty myös emotiivisanat *tärvellä* ja *kaunis*. Kirjoittaja viittaa *tärvelemisellä* kirjoituksensa aiheeseen, siis

englannin kielen käyttämiseen suomen sijasta muun muassa yritysten nimissä, ravintoloiden ruokalistoissa sekä työpaikkailmoituksissa. Koska kirjoittaja luettelee englantia käytettävän paljon monilla yhteiskunnan osa-alueilla, hän saa lukijan kokemaan oikeutetuksi sen, että syytös oman äidinkielen pilaamisesta kohdistuu koko Suomen kansaan. Konsensuksella voidaan toisaalta voimaannuttaa sama ryhmä, johon syyllisyyden tunteita kohdistetaan. Esimerkissä 30 sama kirjoittaja antaa kirjoituksen lopussa lukijoille varoituksen suomen kielen häviämisestä, mikä vetoaa suomalaisten, myös kirjoittajan itsensä, velvollisuuteen huolehtia äidinkielestään. Kirjoittajan viesti kuuluu: olemme kaikki syyllisiä, mutta olemme myös vastuussa, joten voimme yhdessä korjata ongelman.

Näin pääsemme siihen, miten *me*-puhetta käytetään myönteisessä kontekstissa. Alla olevassa esimerkissä 31 kohderyhmän voimaannuttamista viedään optimistiseen suuntaan antamalla konkreettisia parannusehdotuksia. Yleisönosastokirjoituksen tekijä kannattaa kotimaisten kielten lisäämistä yliopistojen englanninkielisiin koulutusohjelmiin:

(31) **Voisimme halutessamme** uudistaa koko **yliopistokoulutuksemme** paremmin työelämän tarpeita vastaaviksi siten, että kaikkiin veronmaksajien rahoittamiin englanninkielisiin koulutusohjelmiin sisällytettäisiin tavoitteellinen kotimaisen kielen oppimispolku – –. (HS 7.2.2024.)

Kirjoittaja on aiemmin tekstissään verrannut yliopistojen kielipolitiikkaa Suomen ammattikorkeakoulujen sekä Viron yliopistojen vastaavaan. *Me*-retoriikka siis luo suomalaisille yhteisen tavoitteen, yliopiston kielipolitiikan uudistamisen. Sana *halutessamme* vihjaa, että suomalaisissa on potentiaalia uudistuksen toteuttamiseen, mutta yhteinen tahto puuttuu vielä. Kirjoittaja pyrkii synnyttämään rakentavaa keskustelua ja samalla kasvattamaan suomalaisten yhteishenkeä, jonka avulla muutos on mahdollista. Huomasin, että *me*-puheen tarkoituksena onkin usein motivoida yleisöä kirjoittajan tahdon mukaiseen toimintaan.

Toisen osan konsensuksesta muodostavat asiantuntijat ja sitaatit. Mitä tunnetumpi ja luotettavampi mainittu auktoriteetti on, sitä nopeammin konsensus syntyy. Tehokasta on siis vedota arvovaltaisen sekä aiheen kannalta olennaisen tahon lausuntoon (Jokinen 1999, 139). Sitaatin tehtävä puolestaan on tuoda keskusteluun ulkopuolinen ääni, joka tukee väitteen esittäjän mielipidettä sekä yksimielisyyden vaikutelmaa. Aineistossani suora siteeraaminen on hyvin harvinaista. Näiden harvojen sitaattien käyttötarkoituksena on englannin kielen kritisoiminen ja kansalliskielten aseman puolustaminen. Seuraavassa esimerkissä ääneen pääsee eräs neurologi:

(32) **Lastenneurologin mukaan** “alle kouluikäiselle englannin opettelu ruudun kautta ei ole tarpeellista”. Mutta ei se ole tarpeellista päiväkodissakaan, vaan jopa haitallista (HS 31.8.2024.)

Esimerkissä 32 kirjoittaja käyttää sitaattia vahvistaakseen väitettään, jonka mukaan englanninkielinen sosiaalinen media heikentää lasten äidinkielen taitoa. Lastenneurologin siteeraaminen on aiheen kannalta erityisen vakuuttavaa, sillä lukija olettaa kyseiseen ammattikuntaan kuuluvan ihmisen olevan lasten kehityksen ja kielen varhaisen oppimisen asiantuntija. Tämän ammattilaisen neuvot ovat siis erityisen varteenotettavia lapsen oppimistapoihin liittyvissä kysymyksissä. Kirjoittaja laajentaa sitaatin koskemaan myös englannin opetteluä päiväkodissa ja toteaa sen olevan *haitallista*. Vaikka tämä ei näytäkään olevan lastenneurologin mielipide, väite pohjautuu hänen sitaattiinsa, mikä lisää kirjoittajan oman lisäyksen uskottavuutta.

Suoraa siteeraamista yleisempää on referointi. Aineistossa referoidaan erilaisia kielen asiantuntijoita, kuten ministereitä, äidinkielenopettajia sekä EU:ta. Esimerkin 33 yleisönosastokirjoituksessa *Myös Suomeen pitäisi säätää kielilaki* kirjoittaja kertoo ranskankielisen Quebecin alueella vallitsevasta tiukasta kielilainasta, joka valvoo englannin kielen käyttöä esimerkiksi lainasanojen sekä ravintoloiden ruokalistojen kohdalla. Viimeksi mainittujen pääkielenä on oltava aina ranska. Jämäkän lain asettaminen takaisi kirjoittajan mukaan suomen kielen säilymisen. Saman huolen suomen uhanalaisuudesta jakaa tunnettu kielitieteilijä:

(33) Viime kesänä **kielitieteilijä Janne Saarikivi** ennusti, että syrjäseutuja lukuun ottamatta suomen kieli katoaa kokonaan (Yle 12.8.). (HS 8.5.2023.)

Janne Saarikivi on esiintynyt paljon mediassa viime vuosina, joten hän on varmasti lukijalle tuttu henkilö. Kielitieteilijän titteli paljastaa hänet aiheen asiantuntijaksi niillekin lukijoille, jotka eivät ole kuulleet hänestä. Saarikivi on kirjoittanut paljon suomen ja englannin kielen valtataistelusta, joten hänet luetaan aiheen erityisosaajaksi, jonka lausuntoja kannattaa kuunnella. Viesti on puettu hälyttävään muotoon: suomen kieli voi tulevaisuudessa kadota täysin. Kirjoittaja ei kuitenkaan kerro mitään muiden alan asiantuntijoiden mielipiteistä, mikä sotii argumentoinnin uskottavuutta vastaan (Ylikoski 1998, 164). Näennäisen konsensuksen kannalta on kuitenkin tehokasta esittää vain yksi näkemys ainoana totuutena. Kirjoittaja täten käyttää Saarikiven sanomisia oikeuttaakseen jyrkän kielilain asettamisen. Lyhyen referaatin

vakuuttavuutta lujittaa lähteenä oleva Yleisradio, jota noin puolet suomalaisista pitää hyvin luotettavana mediana (Uutismedia verkossa 2024, 43).

5.2.7 Ääri-ilmaisut

Ääri-ilmaisulla voidaan korostaa tai pienentää jonkin ilmiön piirteitä niin, ettei niiden olemassaoloa tai olemattomuutta voida kyseenalaistaa (Jokinen 1999, 151). Ääri-ilmaisut ovat aineistoni seitsemänneksi käytetyin ja kielellisesti monipuolinen keino, jota hyödynnetään samalla tavalla kuin määrällistämistä. Kirjoittajat kuvailevat monesti englannin kielen yleistymistä, kuten alla olevassa katkelmassa:

(34) Asun perheineni ulkomailla, ja **joka kerta Suomessa käydessämme** on englannin määrä katukuvassa lisääntynyt. (HS 16.2.2023.)

Esimerkissä 34 Yhdysvalloissa asuva suomalainen kritisoi Suomessa asuvien välinpitämättömyyttä omasta kielestään. Kirjoittaja toteaa englannin käytön levinneen arkipäiväisessä käytössä *joka kerta*, kun hän vierailee Suomessa. Kirjoittajaa ei voi syyttää liioittelusta, ellei hän käy Suomessa viikoittain. Ääri-ilmaisu *joka kerta* luo väitteeseen ehdottomuutta, vaikka se perustuukin vain yksittäisen perheen havaintoihin. Myös seuraavassa esimerkissä väite muodostuu kirjoittajan oman kokemuksen pohjalta:

(35) Kaupasta poistuessani pohdin, onko tämä kielen köyhtymistä: **jopa kaikkein yksinkertaisimman** sanaston käytössä on hapuilua. (MT 2.8.2024.)

Esimerkin 35 kolumnissa kirjoittaja kertoo arkisesta tilanteesta, jossa kaupan kassalla asioinut henkilö halusi ostaa tupakkaa, mutta ei millään muistanut sanaa “ruskea”, eikä sen vuoksi päätenyt saamaan mitään. Kolumnisti esittää idean kielen köyhtymisestä ääri-ilmauksen avulla: *jopa kaikkein yksinkertaisin sanasto*, esimerkiksi värejä kuvaileva, on joillakin ihmisillä kadoksissa. *Kaikkein*-adverbia käytetään ‘superlatiivisen ilmauksen vahvistussanana’ (Kielitoimiston sanakirja 2024 – kaikkein). Tässä yhteydessä se kuvaa superlatiivin marginaalisinta ääripäätä, *yksinkertaisimman sanaston* helpointa osaa, jonka jokaisen pitäisi osata. Ilmaisussa on siis paljon äärimmäisyyttä ja se on retorisesti tehokas, vaikka käykin ilmeisen liioittelun rajamailla.

Seuraavassa katkelmassa ääri-ilmaisun käyttö on hieman mutkikkaampaa, sillä siinä on mukana ironiaa. Esimerkissä 36 Aamulehden kolumnisti pohtii kielen ymmärrettävyyttä kahdesta eri näkökulmasta. Hän kuvailee sukupolvien välistä kuilua, jonka toisella puolella

vanhemmat ihmiset eivät ymmärrä nuorten englannin käyttöä, ja toisella puolella nuoret ihmettelevät vanhoja sanontoja:

(36) Tätä perustaa [ymmärrettävää yhteistä kieltä] on nakertanut englannin kielen ylivyöryminen. Välillä mennään virsta väärää ja sitten vaaksa kohti vaaraa. Paitsi, että eihän tuosta lauseesta kyllä **kukaan mitään** tajua nykyään. Hold on. – – Sanotun ymmärrys **ei ole yhtään sen parempaa** yli 40-vuotiaiden keskuudessa. Se kai on nuorten slangin osittainen tarkoituskin, että erotutaan aiemmasta. LOL! (AL 6.10.2022.)

Esimerkissä 36 kolumnistin ote tekstiinsä on rennon ironinen hänen yrittäessään todistaa, kuinka tarpeetonta on nuorten ja vanhojen kielenkäytön vastakkainasettelu. Kolumnisti mainitsee ensin englannin kielen koettuja haittapuolia, kuten lukuisat “väännökset”, esimerkiksi *spoilaa* ja *canceloida*, jotka aiheuttavat *englannin kielen ylivyörymisen*. Kolumnisti puhuu varttuneemman väen suulla käyttäessään vanhahtavaa sanontaa ja toteamalla sitten nuorison näkökulmasta liioitellen, ettei siitä *kukaan mitään tajua*. Nuorten ajatuksia ja kielenkäyttöä havainnollistetaan englanninkielisillä ilmauksilla, kuten *hold on*. Ääri-ilmaus *ei yhtään sen parempaa* kuvaa sitä, miten nuoret ja vanhat ovat samassa tilanteessa, sillä kumpikaan ei ymmärrä toistaan sen enempää. Kolumnisti siis käyttää ääri-ilmaisuja kahden ikäryhmän näkökulmasta osoittaakseen sen, että kielen kuuluukin olla erilaista, eikä kielen muuttumisesta kannata huolestua liikaa.

5.2.8 Retorinen kysymys

Retorisia kysymyksiä on aineistossa suunnilleen saman verran kuin ääri-ilmaisuja. Monesti retoristen kysymysten, kuten monen muunkin retorisen keinon, tavoitteena on vastustaa englannin kielen käyttöä. Silti joidenkin tarkoituksena on monipuolisen kielitaidon puolustaminen sekä käsittelyssä olevan puheenaiheen ihmettely tai pohtiminen. Retoriselle kysymykselle tyypillistä on kasautuminen, sillä muutamat kirjoittajat käyttävät niitä kaksi, kolme tai jopa neljä kertaa peräjälkeen. Seuraavassa on esimerkki peräkkäisyydestä:

(37) Halutaanko suomen rapistuvan omassa maassaan ja katoavan vähemmistökielen asemaan? Onko meillä sadan vuoden kuluttua päiväkoteja, joissa annetaan suomalaisille lapsille oman hukatun kielen alkeisopetusta, koska kotona sitä ei enää puhuta? (HS 16.2.2023.)

Esimerkissä 37 aiemmin esitelty Yhdysvalloissa asuva mielipidekirjoittaja vetoaa suomalaisten velvollisuuteen säilyttää oman kielensä elinvoimaisuus. Kirjoittaja mainitsee sen, että monissa maissa yritetään elvyttää niiden omia vähemmistökieliä ja retorisisissa kysymyksissään hän ulottaa tämän skenaarion suomen kieleen. Huomionarvoista on, että eri retoriset keinot voivat limittyä, esimerkiksi emotiivisanat retorisen kysymyksen sisällä. Näissä tapauksissa olen laskenut ne kahdeksi eri keinoksi, vaikka ne olisivatkin samassa tekstikohdassa. Kirjoittaja käyttää hyväkseen negatiivisilla emotiivisanoilla luotuja kauhukuvia: *rapistua*, *kadota* ja *oma hukattu kieli* herättävät lukijan huomion ja sen myötä huolta ja pelkoa suomen kielen tulevaisuudesta. Kirjoittaja muotoilee molemmat kysymyksensä niin, että niihin ei voi olla vastaamatta: “Ei, emme halua kielen rapistuvan, emmekä halua tuollaisia päiväkoteja.” Seuraavassa katkelmassa retorinen kysymys ei ole yhtä jyrkkä, vaan hieman pohdiskelevampi:

(38) Puhuttua kieltä ei voi hallita. Sen pitää antaa muuttua, sillä niin se tekee joka tapauksessa. **Ja miksi meillä vanhemmilla olisi siihen edes oikeus?** (HS 15.9.2023)

Esimerkissä 38 kirjoittajan mielestä on normaalia, että kieli muovautuu nuorten suussa vieraskielisten sanojen vaikutuksesta. Hän puolustaa näkemystään toteamalla puolueettoman kuuloisesti, kuinka puhekieli muuttuu itsestään, halusimme tai emme. Koska aiheena on nuorten käyttämä kieli, kirjoittaja vetoaa vanhempien viiteryhmään, johon hän itsekin lukeutuu. Kysymyksen tunnistaa retoriseksi monista seikoista, kuten konditionaalista *olisi* ja kieltoa vahvistavasta sanasta *edes* (merkityksessä ‘meillä vanhemmilla ei edes ole siihen oikeutta’). Kirjoittaja muotoilee kysymyksensä näennäisesti avoimeksi *miksi*-kysymyksenä, mutta ei odota perustelua nuorten puhekielen kontrolloimiseen.

5.2.9 Muut retoriset keinot

Tässä alaluvussa käyn läpi aineistoni loput oleelliset retoriset keinot, eli ne, joita esiintyy kymmenestä kahteenkymmeneen kappaletta. Näitä ovat tosiasiapuhe, omat intressit sekä yksityiskohdat ja narratiivit. Ensimmäisenä käsittelen tosiasiapuhetta, jossa jokin tulkinnanvarainen asia esitetään faktana, esimerkkinä väite *kansainvälisyys ei ole vain englanninkielisyyttä*. Noin puolet kirjoittajista käyttää tosiasiapuhetta englannin kielen puolustamiseen sanomalla, että sen yleistymisen on luonnollinen ja toivottava asia, jonka kuuluukin tapahtua. Toinen puolisko toteaa, että englannin määrä on lisääntynyt, ja että tämän tosiasian kuuluisi huolestuttaa lukijoita. Tosiasiapuheen tyypillisessä rakenteessa käytetään *olla*-verbiä todetessa jonkin asian olevan tietyllä tavalla. Passiivista taas hyödynnetään

aktiivisten toimijoiden roolin häivyttämisessä, kuten lauseessa *jossakin vaiheessa suhteita Venäjään luodaan uudelleen* (HS 16.12.2023), jossa ei täsmennetä, ketkä näitä suhteita luovat. Seuraavassa esimerkissä tosiasiapuhe näkyy selkeästi varsinkin ensimmäisessä virkkeessä kirjoittajan todetessa väitteensä olevan tosiasia, ja vieläpä kaikkien tuntema sellainen:

(39) **Tunnettu tosiasia on, että** ostaa voi millä kielellä tahansa, mutta myyjän on hyvä osata paikallisia kieliä ja tuntea kulttuuria. [Kappaleenvaihdos.] Englannin muuttunut asema **on otettava** paremmin huomioon kaikilla yhteiskunnan tasoilla, jotta varmistetaan sujuva rinnakkaiselo muiden kielten kanssa. (HS 16.12.2023.)

Esimerkin 39 yleisönosastokirjoituksessa kirjoittaja kutsuu Suomea *pieneksi vientivetoiseksi maaksi*, mikä tukee hänen mielipidettään vieraiden kielten, myös englannin, opiskelun tärkeydestä. Hän demonstroi vientivetoisen maan asemaa kaupantekoesimerkillä, jossa myyjä, eli Suomi, ei menesty, ellei sen kansalaisilla ole kielitaitoa. Toteamus kuulostaa miltei vanhalta kansanviisaudelta, maalaisjärjeltä, joka pitäisi olla kaikilla. Esimerkin ensimmäinen lause myös lähenee konsensusta: “Kaikki muutkin tietävät tämän, joten sinunkin pitäisi.” Kappaleenvaihdoksen jälkeen kirjoittaja painottaa englannin mukaan ottamista muiden kielten rinnalla: passiivin VA-partisiippi *on otettava* ilmaisee tässä kontekstissa velvollisuutta (ks. VISK § 524) ja tuo väitteen perusteluihin ryhdikkyyttä. Kirjoittaja ei tuo esille muita näkökulmia, vaan esittää jämäkästi omat vaatimuksensa välttämättöminä, mikä on tyypillinen tosiasiapuheen merkki.

Kirjoittajat kertovat jonkin verran myös omista intresseistään eli eduistaan, joista he voivat joko etäännyttää itsensä tai myöntää ne. Etäännyttämisen tuntomerkkejä ovat epäsuorat kehotukset, kuten *olisi toivottavaa* ja *suositellaan*, jotka tulkitsen kirjoittajien omiksi haluiksi ja ideoiksi (vrt. *minä toivoisin*). Useimmiten omat kytkökset puheenaiheeseen myönnetään rehellisesti, esimerkiksi *puhun itse useita kieliä, ja olen englantiakin käyttänyt sujuvasti työkielenä* (HS 9.5.2023 [1]). Intressien paljastamisen tunnistaa *minä*-muodon käytöstä sekä sanoista *oma* ja *itse*. Kielikeskustelu tuntuu herättävän kirjoittajissa paljon henkilökohtaisia ajatuksia ja muistoja, joista osa liittyy nuoruudessa hankittuun kielitaitoon, osa nykyiseen perhetilanteeseen. Muistelu liittyy myös yksityiskohtiin ja narratiiveihin, joihin palaan tuonnempana. Koska omien intressien myöntäminen on aineistossa etäännyttämistä tavallisempaa, annan siitä lyhyen esimerkin, joka esiintyy kolumnissa, jossa etsitään suomennosta feature-jutulle:

(40) **Oma suosikkini oli viitseri**, joka viittaa sekä featureen että viitseliäisyyteen, jolla feature on tehty. (HS 24.2.2023.)

Esimerkin 40 kolumnissa kirjoittajana on Helsingin Sanomien päätoimittaja, joka kirjoituksessaan määrittelee featuren tyylitellyksi kerronnalliseksi journalismiksi, esimerkkinä reportaasi tai henkilökuvaa. Kolumnisti on kysynyt lukijoilta ehdotuksia featuren yhden sanan suomennokseksi, ja niitä on tullut paljon. Hän luettelee ensin omasta mielestään hauskimmat ja lopuksi paljastaa, mikä sana oli paras. Koska kyseessä ei ole virallinen nimeämiskilpailu, suosikkisanan paljastamisella ei ole paljoa vaikutusta kirjoituksen ulkopuolella. Se kuitenkin antaa kolumnistista inhimillisen ja helposti lähestyttävän kuvan.

Viimeisenä käsittelyssä ovat yksityiskohdat ja narratiivit, jotka vaativat pituutensa vuoksi ison osan mielipidekirjoituksen palstatilasta. Samassa kirjoituksessa saattaa jopa olla monta tarinaa, joilla on eri tarkoitukset, jolloin olen laskenut ne erillisiksi keinoiksi. Kertomuksia käytetään aineistossa englannin yleistymisen kuvailuun arkipäivässä sekä monipuolisen kielitaidon hyötyjen osoittamiseen. Usein kirjoittajat kertovat, milloin ja miten he ovat hankkineet oman kielitaitonsa ja miten se on hyödyttänyt heitä elämänsä aikana. Alla oleva esimerkki havainnollistaa harvinaista tapausta, jossa kirjoittaja puolustaa lisääntyntä englannin opetusta omalla kielitaidottomuudellaan:

(41) Ylen kielikeskustelun myötä aloin muistella omia opiskeluaikojani 1990-luvulla. Parhaat oppikirjat olivat amerikkalaisia. Niissä selitettiin asiat juurta jaksain, kuvitus oli laadukasta ja esimerkkejä oli paljon. Suomenkieliset kirjat olivat usein tyypistettyjä käännöksiä. Niihin oli jäänyt painovirheitä. – – [Kappaleenvaihdos.] Opetus oli suomeksi. Englantini oli tuolloin huonoa ja olisin varmasti tuskaillut vieraskielisen opetuksen kanssa. Ensimmäisissä työpaikoissa puhuttiin englantia, ja tuska siirtyi työelämään. Jälkikäteen ajatellen olisi ollut mukavampi harjoitella korkeakoulussa. (HS 7.5.2023.)

Toisin kuin monissa muissa aineiston kirjoituksissa, joissa luetellaan koulussa opittuja kieliä, esimerkissä 41 painotetaan kielitaidon puutetta ja sen epäsuotuisaa vaikutusta myöhempään elämään. Yleisönosastokirjoituksen otsikko *Onko englanninkielinen opetus todellinen ongelma?* ja aloituksessa mainittu Ylen kielikeskustelu paljastavat kirjoituksen olevan vastalause niille tahoille, jotka kritisoiivat englannin asemaa yliopistossa. Kirjoittaja aloittaa narratiivin opiskeluaajoistaan kuvailemalla yksityiskohtaisen elävästi amerikkalaisten oppikirjojen paremmuutta suomenkielisiin verrattuna. Kirjoittaja jatkaa tarinaansa

mainitseamalla suomenkielisen opetuksen, jonka takia hänen ei tullut harjoiteltua englantia, jota olisi tarvittu heti työelämässä. Emotiivisanoilla, kuten *huono* ja *tuska* lukija saadaan tehokkaasti eläytymään kirjoittajan menneisyyteen ja käymään läpi samat tunteet. Narratiiviin yhdistyy myös omien intressien myöntäminen: kirjoittajan englannintaito oli yliopistossa heikko, joten hän toivoo, että nykynuoret saisivat kunnollista englanninopetusta. Avoimuus saa kirjoittajan vaikuttamaan hyväntahtoiselta, mikä on myös omiaan tukemaan narratiivin todenperäisyyttä. Kertomus johdattelee lukijan hyväksymään väitteen, jonka mukaan opiskelijoiden on hyvä harjoitella englantia jo opintojen aikana, esimerkiksi hyvälaatuisten englanninkielisten oppikirjojen avulla. Näin he saavat riittävät valmiudet siirtyä kansainvälisemmäksi muuttuneeseen työelämään. Lukijan ei tarvitse täydentää tarinan aukkoja tai miettiä sen johtopäätöksiä, sillä kirjoituksensa lopussa kirjoittaja toteaa: *Nykyään englantia on kaikkialla*. Siispä sen opetusta tarvitaan.

6 Lopuksi

Tavoitteenani oli selvittää, miten Suomen kolmen suurimman valtakunnallisen sanomalehden yleisönosastokirjoituksissa sekä kolumneissa suhtaudutaan englannin kieleen ja miten erilaisia retorisia keinoja käytetään. Motivoin aiheeni valitsemista sillä, että englannin kielestä keskustellaan mediassa yhä enemmän ja että englannin kielen asemasta Suomessa on viime vuosina tehty monta selvitystä.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli, mitä asemoitumisia sanomalehtien mielipidekirjoittajilla on englannin kieltä kohtaan: myönteisiä, kielteisiä vai tasapuolisia. Apuna käytin argumenttianalyysin käsitteitä, kuten väite ja perustelut, sekä silmämääräisen konkordanssin eli sanan lähiympäristön tutkimista. Englannin kieleen kielteisesti suhtautuvia kirjoittajia on omassa aineistossani suhteellisesti yhtä paljon kuin Kortelahden (2023, 25) tutkimuksessa susinegatiivisia kirjoittajia. Kielteisiä kirjoituksia on aineistossani eniten, mikä tukee hypoteesiani siitä, että mielipidekirjoittajilla on tapana nostaa esiin yhteiskunnallisia tai arkisia ongelmia positiivisten asioiden sijaan. Se mikä sujuu hyvin, on harvoin puheenaiheena varsinkin yleisönosastolla.

Kortelahden (2023, 25) aineistossa miltei joka neljäs kirjoitus on myönteinen, kun taas omassani niitä on vain joka yhdeksäs. Tätä voisi selittää se, että sudella on haavoittuva asema, joka kaipaa vahvoja puolestapuhujia, mutta englannin kielen innokas puolustaminen on harvinaista, sillä englannilla on melko vahva yhteiskunnallinen status. Odotusteni vastaisesti tasapuolisia tekstejä on jonkin verran enemmän kuin myönteisiä. Tasapuolisia oli vaikea erottaa muista, sillä kielteisissäkin kirjoituksissa aihetta katsotaan yllättävän monesta näkökulmasta, esimerkiksi englannin asema tieteen kielenä myönnettiin monesti. Vaikka aineistoni on pienempi kuin Kortelahdella, voin päätellä, että susikysymys on aiheena polarisoivampi kuin englannin kieli.

En kokenut tarpeelliseksi tehdä syvällistä konkordanssianalyysia selvittäessäni kirjoittajien asemoitumisia englannin kieltä kohtaan, sillä tutkimukseni painottuu retoriikkaan. Olisi kuitenkin mielenkiintoista tutkia asenteita konkordanssin kautta tarkemmin. Konkordanssin tutkiminen ilman tietokoneohjelmaa vääristää tuloksia, sillä tutkija ei kielitajunsa pohjalta pysty huomaamaan kaikkia sanojen välillä olevia yhteyksiä ja jotkut niistä saattavat saada liikaa painoarvoa. Myös jotkin epätavalliset sanayhteydet, kuten sanojen ironinen käyttö, saattavat häiritä asemoitumisen tulkitsemista.

Asennoitumista tutkiessani huomasin, että mielipidekirjoittajat käyvät keskustelua kielen “rappeutumisesta” eri näkökulmasta kuin ennen. Huttusen (2001, 33–34) mukaan 2000-luvun alussa Helsingin Sanomien mielipideteksteissä kirjoittajia mietitytti muun muassa virkakielen huono kunto sekä teitittelyn käyttö arjessa. Nuorison kielenkäyttö lienee huolettanut kirjoittajia aina: ennen kiroilu (Huttunen 2001, 37), nykyään taas englanninkielisten lainasanojen tai kokonaisten lausesarjojen käyttö (HS 8.5.2023; HS 12.12.2022; AL 6.10.2022). Vain harvat tasapuolisesti suhtautuvat mielipidekirjoittajat myöntävät kielen kehittymisen todellisuuden kuten aineistossani eräs kolumnisti: *Sen [puhutun kielen] pitää antaa muuttua, sillä niin se tekee joka tapauksessa* (HS 15.9.2023). *Kielellä on taipumus myös kehittyä*, tunnustaa eräs kirjoittaja Huttusen (2001, 41–42) aineistossa, minkä tämä toteaa epätavalliseksi lausahdukseksi kielikirjoittelussa. Huttusen tutkimus toisaalta keskittyy ensisijaisesti suomen kieleen eikä Englantiin, mikä selittää kirjoittajanäkökulmien erilaisuuden.

Toinen tutkimuskysymykseni oli kvantitatiivinen, eli se keskittyi siihen, mitä retorisia keinoja kirjoittajat käyttävät eniten. Laskin jokaisesta tekstistä niin monta retorista keinoa kuin löysin. Kolme suosituinta olivat emotiivisanat, liittoutumisasteen säätely sekä määrällistäminen, joita oli kutakin yli 40 kappaletta. Näiden kolmen suuri määrä voi johtua osittain siitä, että ne näkyvät usein yksittäisissä sanoissa, joita mahtuu tekstiin paljon.

Emotiivisanojen yleisyys kertoo jotakin siitä, että kielikeskustelussa tunteet nousevat esiin, ja monella mielipidekirjoittajalla selvästi herää huoli kansalliskielten puolesta, kun puhutaan Englannin kasvaneesta suosiosta. Liittoutumisaste puolestaan esiintyy usein, koska tällä retorisella keinolla kirjoittaja ilmaisee sen, mitä mieltä hän on kustakin väitteestä sekä sen, kuka väitteen on esittänyt. Siispä melkein joka kerta kun esitetään uusi väite tai perustelu, liittoutumisaste on käytössä. Määrällistämisen suosiota selittää sen monipuolinen käyttöpotentiaali, sillä määrää voi kuvailla monen eri sanaluokan avulla: adverbein (*paljon*), verbein (*lisätä*) sekä numeraalein (*100 %*, *30 pistettä matalampi*). Muita paljon käytettyjä retorisia keinoja olivat metaforat, kategorisointi sekä konsensus ja asiantuntijat. Vähiten eli noin alle 20 kappaletta oli niitä keinoja, jotka ulottuvat paria sanaa pidemmälle ja vaativat näin enemmän tekstiä, kuten retorinen kysymys, yksityiskohdat ja narratiivit sekä kontrastiparit. Tulevat retoriikan tutkijat voivatkin pohtia, kuinka mielekästä retorisia keinoja on laskea, jos toiset ovat yhden sanan ja toiset yhden kappaleen pituisia.

Kolmannessa kvalitatiivisessa tutkimuskysymyksessä keskityin siihen, miten retoriset keinot tukevat väitteen tai sen esittäjän vakuuttavuutta. Kandidaatintutkielmassani (Hietanen 2022, 13–14) maakuntalehtien retoriikka oli pitkälti tunteisiin vetoavaa ilmausten ollessa hieman voimakkaampia kuin valtakunnallisissa lehdissä. Positiivisia tunteita suomen kieltä kohtaan tuotiin ilmi samankaltaisilla ilmauksilla kuin nytkin, kuten *rakas suomemme* ja *kaunis äidinkielemme*. Tässä tutkimuksessa emotiiviset plussanat olivat mielipidekirjoittajilla käytössä useimmiten suomen kielestä puhuttaessa ja emotiiviset miinussanat englannin kielestä sekä sen “ylivallan” vaikutuksista puhuttaessa. Emotiivisanat liittyvät mielestäni ennen kaikkea väitteen uskottavuuteen – tällä retorisella keinolla kirjoittajat pyrkivät herättämään lukijassa haluamansa tunteen ja sitä kautta ohjailemaan heitä hyväksymään kirjoittajan väite sekä muuttamaan käyttäytymistään. Tavallista on kansallistunteen nostattaminen kehumalla suomen kieltä plussanoilla sekä huolen herättäminen kielen tulevaisuudesta kuvailemalla englannin käyttöön liittyvää uhkaa miinussanoilla.

Anderssonin ja Furbergin (1974, 114) emotiivisanojen jaottelu plus- ja miinussanoihin osaltaan selkiyttää kirjoittajan asemoitumisen tutkimista sekä retorista analyysia, mutta näiden kategorioiden ulkopuolelle jää joitakin kielteisten ja myönteisten tunteiden välimaastossa olevia sanoja, kuten *hämmentyä* ja *yllättyä*. Näitä ilmauksia voi käyttää sekä kielteisissä että myönteisissä yhteyksissä, jolloin jaottelu jää tutkijan vastuulle. Yksi tutkija voi tulkita *hämmentyneen* miinussanaksi, toinen taas ei emotiivisanaksi lainkaan. Emotiivisanoista on mahdotonta tehdä kattavaa listaa, mutta muitakin työkaluja on olemassa. Emotiiviseen retoriikkaan voi syventyä lisää esimerkiksi Anderssonin ja Furbergin (1974, 120–122) tunne- ja arvolatausten jaottelulla, jossa ensimmäiset ilmaisevat puhujan omia tunteita ja jälkimmäiset tunteiden sekä asenteiden oikeutusta.

Liittoutumisasteen säätelyllä mielipidekirjoittajat tukivat sekä itsensä että argumenttinsa vakuuttavuutta. Monesti aluksi esitettiin muiden väitteitä, jotka sitten kumottiin (osittain) väärinä. Jotkut ilmaisivat liittoutumisasteella määrätietoisuuttaan, jolloin itse väitekin sai vahvan pohjan, ja jotkut taas lievempää suhtautumistaan, jolloin väitteeseen jäi enemmän tulkinnanvaraa. Jämäkällä tyylillä kirjoittavat voi tulkita asiasta paljon tietävinä persoonina ja varovaisemmin kirjoittavat pohdiskelevina sekä ymmärtäväisinä persoonina.

Määrällistämistä kirjoittajat hyödynsivät enimmäkseen väitteidensä tukemiseen ei-numeerisesti. Määrällistämistä käytettiin englannin kielen lisääntyneen käytön seurausten kuvailuun: arjen ilmiöistä nostettiin esiin muun muassa yritysten nimet, ulkomaalaisten

sairaanhoidajien huono työllisyystilanne sekä yläkoululaisten laskenut lukutaito Pisa-tutkimuksissa.

Aineiston metaforat liittyivät harvoin kirjoittajaan itseensä, joten Jokisen (1999, 133, 148) tapaan näen ne väitteen uskottavuutta tukevana retorisena keinona. Personifikaatiolla englannin kieli elollistettiin ja esitettiin kansalliskielten asemaa heikentävänä itsenäisenä toimijana. Englannin kieltä kritisoivat metaforat työnsivät monesti ihmisen roolin taka-alalle, jolloin ne korostivat englannin käytöstä johtuvien ilmiöiden voimakkuutta sekä näiden seurauksia. Joissakin metaforissa monipuolista kielitaitoa pidettiin arvossaan vertaamalla sitä rahaan.

Kirjoittajat keksivät paljon erilaisia kategorioita väitteidensä tueksi. Negatiivissävytteisillä kategorioilla kritisoitiin ja tehtiin naurunalaiseksi esimerkiksi julkisten rakennusten englanninkielisiä nimiä sekä meppejä, joilla on heikko kielitaito. Myönteissävytteisiä kategorioita oli selvästi vähemmän ja niillä muun muassa keksittiin ilmiöille uusia kuvauksia hylkäämällä vanhat. Kategorioiden voidaan silti joissain tapauksissa tulkita liittyvän kirjoittajaan itseensä: kun eräs kirjoittaja esimerkiksi etäännytti epätoivotusta *kiihkonationalistisen öyhöttämisen* kategoriasta, hän viestii: “Minun väitteeni ei liity tähän, enkä minä ole tällainen ihmisenä.”

Konsensuksen kaksi osaa, *me*-puhe ja asiantuntijat, olivat yhtä suosittuja. *Me*-puhe liittyi enimmäkseen väitteen tukemiseen, kun kirjoittaja otti sillä yleisönsä mukaan argumentointiin. Kirjoittajat viittasivat suomalaisiin, joiden vastuuna he pitivät suomen kielestä huolehtimista. *Me*-puheella kirjoittajat pyrkivät osittain syyllistämään yleisöä välinpitämättömyydestä äidinkieltään kohtaan, osittain kasvattamaan yhteishenkeä saadakseen nämä vastustamaan englannin kielen liikakäyttöä. Asiantuntijoiden referoinnilla sekä siteeraamisella oli samankaltainen vaikutus, sillä auktoriteettien, kuten lastenneurologin sekä kielitieteilijä Janne Saarikiven sanomisia käytettiin juuri englannin haitallisuuden ja suomen heikon aseman kuvailuun. Asiantuntijoiden sanomiset lujittivat argumentin lisäksi kirjoittajan persoonaa siten, että kaikki asianosaiset vaikuttavat olevan tämän kanssa samaa mieltä. Näin kirjoittaja näyttää olevan perillä asioista samalla päästen henkilönä osalliseksi asiantuntijoiden tietämyksestä.

Kysymystenasetteluuni sain inspiraatiota tuoreista tutkimuksista: asenneosioon Kortelahdelta (2023) ja retoristen keinojen laskemiseen Hollolta (2023). Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulkinnassa on hieman haasteita, sillä varsinkin kirjoittajien myönteisten ja tasapuolisten

asentoitumisien välille oli hankala tehdä eroja. Kategorioiden selkeä määrittely olisi tärkeää, jotta tuloksia voitaisiin verrata keskenään. Toisen tutkimuskysymyksen eli retoristen keinojen määrän kussakin kirjoituksessa voi myös tulkita monella tavalla, jolloin retoristen keinojen laskutavat vaihtelevat (vrt. Hollo 2023, 31). Tässäkin olisi olennaista, että tutkijat käyttäisivät samaa metodologiaa, jos he tähtäävät tulosten vertailukelpoisuuteen. Kolmannessa tutkimuskysymyksessä retoriikan laadullisen analyysin voi tehdä monella eri tavalla keskittyen esimerkiksi puhujan ja yleisön väliseen suhteeseen (Lempinen 2006) tai siihen, miten retoriikka kuvastaa eri lehtien arvoja (Carpelan 2020). Päädyin valitsemaan jonkinlaisen “yleisen” näkökulman aiheeseen keskittyessäni retoristen keinojen vahvuuksiin ja heikkouksiin sekä väitteeseen ja puhujaan.

Jokisen (1999, 132–155) retoristen keinojen lista on kattava. Jako puhujan sekä hänen väitteensä uskottavuutta tukeviin keinoihin auttoi analyysiäni eteenpäin varsinkin kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla. Otin nämä kaksi puolta huomioon analyysissäni, mutten tehnyt niiden välillä jyrkkää jaottelua, sillä yksi retorinen keino voi mielestäni kuulua kumpaankin. Esimerkiksi liittoutumisasteen säätelyllä (esim. *Yle uutisoi*) kirjoittaja voi esittää jonkin asian luotettavan tahon sanomana. Tämä luo väitteeseen neutraaliutta sekä antaa kuvan sivistyneestä ja aiheeseen perehtyneestä mielipidekirjoittajasta.

Aineistosta tuli suppeampi mitä odotin. Toisaalta pienempi aineisto mahdollisti tarkemman ja monipuolisemman retorisen analyysin. Matkan varrella jätin pois pari yleisönosastokirjoitusta, sillä ne eivät mielestäni ottaneet tarpeeksi kantaa englannin kieleen, enkä näin ollen pystynyt tekemään päätelmiä kirjoittajien asennoitumisista. Aineistoa hakiessani löysin sanomalehdistä mielipidekirjoitusten lisäksi paljon uutisia, artikkeleita ja haastatteluja, joissa puhuttiin englannin kielestä. Jos olisin ottanut ne aineistoksi, en olisi valinnut ensisijaiseksi metodiksi argumentaatioanalyysia enkä välttämättä retorista analyysiakaan. Uutisen tai artikkelin tarkoituksena ei ole ottaa kantaa, saati suostutella, vaan kertoa asioista mahdollisimman neutraalisti. Toimittajat ovat silti tehneet tiettyjä valintoja, ja heidän tekemiään juttuja tarkastellessa tutkimuskysymykset liittyisivät esimerkiksi aihe- sekä sanavalintoihin ja sitä kautta englannin kielen diskurssiin. Jos aineistoa haluaisi tästä laajentaa, siihen voisi lisätä Suomen neljänneksi luetuimman lehden eli Turun Sanomat (Media Audit Finland, KMT 2024).

Asenteiden ja asemoitumisen tutkimus fennistiikassa näyttää olevan tavallisempaa diskurssin kuin retoriikan kautta. Kielitieteilijöillä on sanavalintojen ja merkitysten tuntijoina varmasti

vielä paljon annettavaa asennetutkimukselle. Työni tuo toivottavasti uutta näkökulmaa siihen, millainen vaikutus esimerkiksi emotiivisanoilla on mielipidetekstin tulkintaan. Koska mielipidekirjoituksia on tarkasteltu englannin kielen kautta vain vähän, uskon tutkimukseni tuovan ideoita niille, jotka ovat kiinnostuneita englannin kielestä sanomalehtien argumentoivissa teksteissä sekä mediassa yleisemmin.

Jatkotutkimusta varten ehdottaisin monipuolista retoriikan- ja diskurssintutkimusta sekä asennetutkimusta englannin kielestä tai näiden yhdistelmää. Englannin käyttö tuskin hiipuu tulevaisuudessa, joten ihmiset törmäävät siihen arjessaan entistä enemmän, jolloin kirjoituksia syntyy lisää. Olisi mielenkiintoista selvittää, muuttuuko suomalaisten kielenkäyttö sallivampaan suuntaan englannin osalta, kun sen käyttö normalisoituu. Erilaisilla maantieteellisillä alueilla, kuten Uudellamaalla ja Savossa, ilmestyvien sanomalehtien mielipidetekstien asemoitumista olisi hyvä selvittää: Onko mielipidekirjoittajien suhtautuminen englannin kieleen hyväksyvämpää isojen kaupunkien läheisyydessä? Ei pidä unohtaa sosiaalista mediaakaan tai sähköisiä sanomalehtiä eli digilehtiä, joiden lukijakommentit voivat tarjota oivan aineiston tuleville tutkijoille.

Lähteet

Aineslähteet

ePress 2025. Sanomalehdet. [Viitattu 28.4.2025.] Saatavissa: <https://epress.fi/catalog>.

Aamulehden mielipidekirjoitukset:

AL 6.10.2022. *Ymmärtäminen alkaa olla jo vaikeaa ja se ei ole hyvä.* [Kolumni.]

AL 31.10.2022. *Kangasala aikoo laajentaa kielivalikoimaa Lamminrahkassa.*

[Yleisönosastokirjoitus.]

AL 28.10.2023. *Kansallinen kielivaranto kuntoon.* [Yleisönosastokirjoitus.]

Helsingin Sanomien mielipidekirjoitukset:

HS 9.12.2022. *Tuleeko suomesta taas rahvaan kieli?* [Yleisönosastokirjoitus.]

HS 12.12.2022. *Kun kieli katoaa, katoaa myös kansan identiteetti.*

[Yleisönosastokirjoitus.]

HS 16.1.2023. *Ensimmäinen vieras kieli voi olla muukin kuin englanti.*

[Yleisönosastokirjoitus.]

HS 21.1.2023. *Kotimaisia kieliä halveksutaan.* [Yleisönosastokirjoitus.]

HS 16.2.2023. *Suomalaisten kannattaisi vaalia omaa kieltään.*

[Yleisönosastokirjoitus.]

HS 24.2.2023. *Onko feature suomeksi viitseri?* [Kolumni.]

HS 28.3.2023. *Onko englannin kieli muka hienompaa?* [Yleisönosastokirjoitus.]

HS 30.3.2023. *Suomella ei ole varaa hukata sairaanhoitajien osaamista.*

[Yleisönosastokirjoitus.]

HS 31.3.2023 (1). *Englanti ei saa jyrätä omaa äidinkieltä.* [Yleisönosastokirjoitus.]

HS 31.3.2023 (2). *Kansalliskielten asemaa pitää parantaa korkeakouluissa.*

HS 7.5.2023. *Onko englanninkielinen opetus todellinen ongelma?*

[Yleisönosastokirjoitus.]

HS 8.5.2023. *Myös Suomeen pitäisi säätää kielilaki.* [Yleisönosastokirjoitus.]

HS 9.5.2023 (1). *Huono englanti vaarantaa hyvän tieteen.* [Yleisönosastokirjoitus.]

HS 9.5.2023 (2). *Olen kiitollinen saamastani vankasta kielitaidosta.*

[Yleisönosastokirjoitus.]

HS 11.9.2023. *Rallienglantia puhuvia ei saa lytätä työpaikoilla.*

[Yleisönosastokirjoitus.]

HS 12.9.2023. *Hoiva- ja hoitotyö ei voi sujua englanniksi.* [Yleisönosastokirjoitus.]

HS 15.9.2023. *Kuuntelin nuorten puhetta ja hämmennyin.* [Kolumni.]

HS 16.12.2023. *Tutkija suhtautuu englannin kieleen neutraalisti.*

[Yleisönosastokirjoitus.]

HS 7.2.2024. *Yliopistojen tulisi huomioida työelämän toiveet.* [Yleisönosastokirjoitus.]

HS 28.4.2024. *Tärvelemme kauniin äidinkielemme ihan itse.* [Yleisönosastokirjoitus.]

HS 31.8.2024. *Englannin ylivalta huolestuttaa yhä enemmän.* [Yleisönosastokirjoitus.]

Maaseudun Tulevaisuuden mielipidekirjoitukset:

MT 31.5.2024. *Suomen sölköttäminen voi olla hetken söpöä.* [Kolumni.]

MT 2.8.2024. *Näinkö kielemme köyhtyy?* [Kolumni.]

Muut lähteet

Aamulehti 2025. *Kirjoita mielipide.* [Online.] Viitattu 6.2.2025.

<https://www.aamulehti.fi/info/art-2000007609308.html>.

Andersson, Jan – Furberg, Mats – Mörsäri, Hilja 1974 [1966]. *Kieli ja vaikuttaminen : argumentoinnin semantiikkaa.* Seitsemäs painos. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.

Argumentti ja kritiikki: lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot. Toim. Marja-Liisa Kakkuri Knuuttila. Gaudeamus, Helsinki.

Aristoteles 2012 [300-luku eaa.]. *Retoriikka. Runousoppi. Rhetorica. Poetica.* Käänt. Paavo Hohti ja Päivi Myllykoski. Gaudeamus, Helsinki.

Billig, Michael 1996 [1987]. *Arguing and thinking : A rhetorical approach to social psychology.* Toinen painos. Cambridge University Press, Cambridge.

Carpelan, Rosa 2020. *Retoristen keinojen käyttö Venäjä-uutisoinnissa.* [Verkkodokumentti.] Pro gradu -työ. Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos. Viitattu 7.2.2025. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20201217101269>.

Diskurssianalyysin aakkoset. Toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. Toinen painos. Vastapaino, Tampere 1993.

Haverinen, Risto 1992. *Todelliset pakolaiset - Diskursiivisten ryhmämuodostumien tutkimisesta ja tutkimisen ongelmista suomalaisten yleisönosastojen pakolaiskirjoittelussa.* Pro gradu -työ. Turun yliopiston sosiologian laitos, Turku.

Heikkinen, Vesa 2012. *Diskurssi. – Genreanalyysi : tekstilajitutkimuksen käsikirja, s. 94–99.* Toim. Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiirilä ja Mikko Lounela. Gaudeamus, Helsinki.

Helsingin Sanomat 2025. *Ohjeita mielipidekirjoituksen lähettämiseen.* [Online.] Viitattu 6.2.2025. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kirjoitamielipidekirjoitus/>.

Hemánus, Pertti 1990. *Journalistiikan perusteet – Johdatus tiedotusoppiin 2.* Yliopistopaino, Helsinki.

Hepo-oja, Monica 2024. *“Me kuollaan kaikki, liity vihreisiin!” Populismi ja kielelliset tehokeinot Sanna Ukkolan kolumneissa.* [Verkkodokumentti.] Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos. Viitattu 18.2.2025. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202405314145>.

Hietanen, Hilda 2022. *Englannin kieli jyrää muut kielet alleen – Retoriset keinot maakuntalehtien suomen ja englannin kielen asemaa koskevissa mielipidekirjoituksissa.* Kandidaatintutkielma. Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.

Hollo, Anna 2023. *Retoriset keinot Helsingin Sanomien Suomen Nato-jäsenyyttä käsittelevissä mediateksteissä.* [Verkkodokumentti.] Pro gradu -työ. Turun yliopiston

- kieli- ja käännöstieteiden laitos. Viitattu 21.2.2025. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023052648500>.
- Huttunen, Anna-Saima 2001. *Arkitietoa kielestä sanomalehden mielipideteksteissä*. [Verkkodokumentti.] Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos. Viitattu 27.11.2024. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2001883077>.
- Hämäläinen, Arja 1994. ”Kirveellä päähän, meisselillä silmään”. *Rikoslehtien kielelliset vaikuttamiskeinot*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos, Turku.
- Jokinen, Arja 1999. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 126–159. Toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. Kolmas painos. Vastapaino, Tampere
- Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero 1993. Diskursiivinen maailma. – *Diskurssianalyysin aakkoset*, s. 17–47.
- Päätelmiä., s. 227–232.
- Jokinen, Arja 1993. Poliitikkojen puheet puntarissa: Kaupunginvaltuutettujen asunnottomuuspuheiden retoriikka. – *Diskurssianalyysin aakkoset*, s. 189–226.
- Juhila, Eero 1993. Miten tarinasta tulee tosi: Faktuaalistamisstrategiat viranomaispuheissa – *Diskurssianalyysin aakkoset*, s. 151–188.
- Juttutyypit 2021. *Mielipidekirjoitus*. [Online.] Viitattu 13.11.2024. Saatavissa: <https://juttutyypit.fi/juttutyypit/mielipidekirjoitus/>.
- Juttutyypit 2021. *Kolumni*. [Online.] Viitattu 13.11.2024. Saatavissa: <https://juttutyypit.fi/juttutyypit/kolumni/>.
- Journalistin ohjeet 2024. Suomen journalistiliitto. [Online.] Viitattu: 13.11.2024. Saatavissa: <https://journalistiliitto.fi/fi/tyoehdot-ja-etiikka/journalistin-ohjeet-ja-sananvapaus/journalistin-ohjeet/>.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa 1998. Retoriikka. – *Argumentti ja kritiikki: lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*, s. 233–272.
- Kalaja, Paula – Hyrkstedt, Irene 2000. ”Heikot sortuu elontielle”: Asenteista englannin kieleen. *Kielikoulussa – kieli koulussa*, s. 369–386. [Verkkojulkaisu.] Toim. Paula Kalaja ja Lea Nieminen. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA (58), Jyväskylä. Saatavissa: <https://journal.fi/afinlavk/article/view/59830>.
- Karhumäki, Johanna – Kouki, Elina 2016. *Jukola : suomen kieli ja kirjallisuus : Tekstioppi*. Ensimmäinen painos. Sanoma Pro Oy, Helsinki.
- KS = Kielitoimiston sanakirja 2025. [Verkkojulkaisu.] Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy, Helsinki. Viitattu 28.5.2025. Saatavissa: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty viimeksi 19.3.2024.
- Kokko, Sonja 2018. *Lihavuusdiskurssit Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa heinä- elokuussa 2018*. [Verkkodokumentti.] Opinnäytetyö. Haaga-Helia-ammattikorkeakoulun journalismin koulutusohjelma. Viitattu 18.2.2025. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018112117691>.
- Kopiosto 2025. Korkeakoulut. [Online.] Viitattu 9.1.2025. Saatavissa: <https://kopiosto.fi/kopiosto/teosten-kayttajille/julkaisujen-ja-teosten-kopiointi/korkeakoulut/>.

- Kortelahti, Heidi 2023. *Järjen on nyt mentävä vihdoin susiongelman hoidossa edelle tai muuten hukka meidät perii – Retoriset keinot ja argumentaatio susia käsittelevissä mielipidekirjoituksissa.* [Verkkodokumentti.] Pro gradu -työ. Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos. Viitattu 14.11.2024. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023042438551>.
- Laitinen, Mikko – Leppänen, Sirpa – Rautioaho, Paula – Backman, Sara 3.11.2023. *Englanti Suomen kansalliskielten rinnalla – Kohti joustavaa monikielisyyttä.* [Verkojulkaisu.] Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:59. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki. Viitattu: 18.10.2024. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-055-4>.
- Lempinen, Asta 2006. *Kuuletko kolumnin kutsun? Henkilöviittaukset puhujan valintoina: kieliopillis-retorinen tekstianalyysi vuorovaikutuksesta.* Pro gradu -työ. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Luodonpää-Manni, Milla – Ojutkangas, Krista 2020. Laadullinen aineistopohjainen kielentutkimus. – *Kielentutkimuksen menetelmiä II*, s. 412–441. Toim. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne ja Kaius Sinnemäki. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Media Audit Finland 2024. Tilastot. [Online. Viitattu 28.1.2025.] Saatavissa: <https://mediaauditfinland.fi/tilastot/>.
- Media Audit Finland 21.9.2023. *KMT 2023 Lehtien lukijamäärät.* [Verkkodokumentti. Viitattu 28.1.2025.] Saatavissa: <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2023/09/KMT-2023-lukijamaarat.pdf>.
- Media Audit Finland 1.11.2022. *KMT 2022 Lehtien lukijamäärät.* [Verkkodokumentti. Viitattu 28.1.2025.] Saatavissa: <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2022/11/KMT-2022-lukijamaarat-liite.pdf>.
- Mikkonen, Inka – Lehikoinen, Päivi 2010. *Mitä mieltä? Opas mielipidekirjoittamiseen.* [Verkkodokumentti. Viitattu 1.4.2025.] Saatavissa: <https://www.uutismediakasvatus.fi/materiaalit/mita-mielta-opas-mielipidekirjoittamiseen/>.
- Mikkonen, Inka 2010. *“Olen sitä mieltä, että...” Lukiolaisten yleisönosastotekstien rakenne ja argumentaatio.* Väitöskirja. Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3826-0>.
- Miller, Carolyn R. 1994. Genre as Social Action. – *Genre and the New Rhetoric*, s. 23–42. Toim. Aviva Freedman ja Peter Medway. Taylor & Francis, Lontoo.
- Mäntynen, Anne – Sääskilähti, Minna 2012. Uusi retoriikka genrejen tutkimuksessa. – *Genreanalyysi : tekstilajitutkimuksen käsikirja*, s. 194–207. Toim. Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä ja Mikko Lounela. Gaudeamus, Helsinki.
- Niiniviita, Sirpa 1995. *Suomeen tulevia ulkomaalaisia käsittelevien mielipidekirjoitusten asenteita paljastavat kielen keinot.* Pro gradu -työ. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Nuolijärvi, Pirkko 2024. Kohti monikielistä kielipolitiikkaa. – *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 15(4). [Verkkolehti. Viitattu 21.10.2024.] Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2024/kohti-monikielista-kielipolitiikkaa>.

- Onikki-Rantajääskö, Tiina 23.8.2024. *Suomi osallisuuden kielenä: Selvitys suomen kielen tilasta Suomessa 2020-luvun puolimaissa*. [Verkkójulkaisu.] Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2024:20. Oikeusministeriö, Helsinki. Viitattu 18.10.2024. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-141-0>.
- Perelman, Chaïm 1996 [1977]. *Retoriikan valtakunta. L'empire rhétorique. Rhétorique et argumentation*. Käänt. Leevi Lehto. Vastapaino, Tampere.
- Puro, Jukka-Pekka 1998. Puhetaidosta retoriikkaan, vai oliko se päinvastoin. *Media & viestintä*, 21(3). [Verkkodokumentti. Viitattu 9.1.2025.] Saatavilla: <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61393>.
- Pälli, Pekka – Lillqvist, Ella 2020. Diskurssianalyysi. – *Kielentutkimuksen menetelmiä II*, s. 374–411. Toim. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne ja Kaius Sinnemäki. SKS, Helsinki.
- Pälli, Pekka 2005. Äidinkielenopetus ja diskurssianalyysi. – *Kieli ja sosiaalinen toiminta*, 399–408. Toim. Leena Kuure, Elise Kärkkäinen ja Maarit Saarenkunnas. AFinLAN vuosikirja 2005 (63). Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä.
- Rämö, Jonna 2020. *Sosiaalialan ammattilaisten mielipidekirjoituksia lastensuojelusta Helsingin Sanomissa*. [Verkkodokumentti.] Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Viitattu 18.2.2025. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202012177230>.
- Saarikivi, Janne – Koskinen, Jani 4.7.2023. *Monikielistä sivistystä vai englanninkielisiä ratkaisuja? Selvitys yliopistojen kielivalinnoista*. [Verkkójulkaisu.] Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:24. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsinki. Viitattu 18.10.2024. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-741-3>.
- Sanoma Media Finland 2024. Aamulehti. [Online.] Viitattu: 28.1.2025. Saatavissa: <https://media.sanoma.fi/suunnittelijan-tyokalut/mediatiedot/aamulehti>.
- Sanoma Media Finland 2024. Helsingin Sanomat. [Online.] Viitattu: 28.1.2025. Saatavissa: <https://media.sanoma.fi/suunnittelijan-tyokalut/mediatiedot/helsingin-sanomat>.
- Sanoma Media Finland 2024. Moro. [Online.] Viitattu: 28.1.2025. Saatavissa: <https://media.sanoma.fi/suunnittelijan-tyokalut/mediatiedot/moro>.
- Summa, Hilikka 1996. Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. – *Pelkkää retoriikkaa*, 51–85. Toim. Kari Palonen ja Hilikka Summa. Vastapaino, Tampere.
- Sääskilähti, Minna 2006. *Vapise, kuningas alkoholi: alkoholivalistuksen tekstilaji ja sen muuttuminen vuosien 1755 ja 2001 välisenä aikana*. Väitöskirja. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- Tieteen termipankki. Kielitiede: Affektinen ilmaus. [Online.] Viitattu: 12.5.2025. Saatavissa: https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:affektinen_ilmaus. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 12.5.2025.
- Tieteen termipankki. Kielitiede: personifikaatio. [Online.] Viitattu: 24.4.2025. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:personifikaatio>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 27.5.2014.
- Tieteen termipankki. Kirjallisuudentutkimus: retoriikka. [Online.] Viitattu: 13.11.2024. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:retoriikka>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 24.4.2025.

- Tieteen termipankki. Nimitys: genre. [Online.] Viitattu: 27.2.2025. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:genre>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 4.12.2014.
- Tieteen termipankki. Nimitys: konkordanssi. [Online.] Viitattu: 3.4.2025. Saatavissa: <https://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:konkordanssi>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 5.12.2014.
- Uutismedia verkossa 2024: Reuters-instituutin Digital News Report Suomen maaraportti. [Verkkojulkaisu.] Tampereen yliopiston viestintätieteiden tutkimuskeskus, Tampere. [Viitattu 2.4.2025.] Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3504-5>.
- Valtari, Salla 2014. *Sukupuolineutraali avioliitto: askel kehityksen tiellä vai yhteiskunnan perustan murentaja – Vuosina 2010–2013 käydyn avioliittolakikeskustelun retorinen analyysi*. [Verkkodokumentti.] Pro gradu -työ. Tampereen yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Viitattu 18.2.2025. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406171783>.
- Viestimedia Oy 2025. Maaseudun Tulevaisuuden toimituksen palautelomake. [Online.] Viitattu: 6.2.2025. Saatavissa: <https://viestimedia.fi/yhteystiedot/mt/palaute/>.
- Viestimedia Oy 2025. Maaseudun Tulevaisuus. [Online.] Viitattu: 28.1.2025. Saatavissa: <https://viestimedia.fi/en/maaseudun-tulevaisuus/>.
- VISK = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja Riitta – Alho, Irja 2004. *Iso suomen kielioppi*. SKS, Helsinki. [Verkkoversio.] Viitattu: 3.5.2025. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk>.
- Ylikoski, Petri 1998. Kuinka argumentti voi epäonnistua? – *Argumentti ja kritiikki: lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*, s. 158–175.

Liitteet

Liite 1. Retoriset keinot mielipidekirjoituksissa

	Omat intressit	Puhujakateg.	Liittotumiste	Kons. & asiant.	Tosiasiapuhe	Kategoriat	Yksityiskohdat & narratiivit	Määräll.	Metafora	Ääri-ilmaisut	3:n lista	Kontrasti-partit	Toisto & laut.	Emotiivisana	Ret. kysym.
AL 6.10.2022	1		4			2		3	1	2		1		4	1
AL 31.10.2022	1		3	2		2		1	3					3	
AL 28.10.2023			3	2	1			5		1				2	
HS 9.12.2022			1	1		1		2	3	1				4	
HS 12.12.2022	1		5		1	1		3	2					4	2
HS 16.1.2023			4	2	1	2		2	5					4	
HS 21.1.2023	1			1		2				1		1		3	2
HS 16.2.2023			2	2		1		1	2	1	1			7	4
HS 24.2.2023	1		1			2		1	1					2	
HS 28.3.2023			3			5			1					2	1
HS 30.3.2023	1		4	1		1		2		2		1		6	
HS 31.3.2023 (1)			1		1	1		1	2	1				1	
HS 31.3.2023 (2)			5	3	1	1		6	1	1	1			2	
HS 7.5.2023	4		4	1	2	1	2	1	1	1		1		3	1
HS 8.5.2023			2	2	1		2	2		2				1	
HS 9.5.2023 (1)	2	1	3			1	1		1	1		1		6	
HS 9.5.2023 (2)			3	1			3	3						4	
HS 11.9.2023	1		5	3	1			4		1		1		4	
HS 12.9.2023			4		2	1	1	1		1		1		2	2
HS 15.9.2023			2		2	2	2		4					6	
HS 16.12.2023		1	7	1	4			4	1	2				1	
HS 7.2.2024			2	3		1		1	1		1	1		5	
HS 28.4.2024		2	1	2		1		2			1			5	2
HS 31.8.2024			2	2				2	1	1			1	3	3
MT 31.5.2024		1	3	3		2		4	6	1		1		5	1
MT 2.8.2024			4	1	1	3	1	1	3	2				2	2
Yhteensä	13	5	78	33	18	32	12	52	39	22	4	9	1	91	21